

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE**

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů  
Katedra zahradní a krajinné architektury



**REGENERACE ČÁSTI KOMPONOVANÉ FÜRSTENBERSKÉ KRAJINY V OKOLÍ HOSPODÁŘSKÉHO STATKU KARLOV**

**DIPLOMOVÁ PRÁCE**

**Autorka práce:** Bc. Martina Malcová

**Obor studia:** Zahradní a krajinářská architektura

**Vedoucí práce:** Jan Hendrych, Cert Mgmt, ASLA

© 2019 ČZU v Praze

### **ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ**

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Regenerace části komponované fürstenberské krajiny v okolí hospodářského statku Karlov" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11.4.2019

\_\_\_\_\_



## **PODĚKOVÁNÍ**

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Janu Hendrychovi, Cert, Mgmt, ASLA za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování práce. Poděkování patří také panu Ing. Pavlu Mouchovi ze správy CHKO Křivoklátsko za poskytnutí zajímavých a užitečných informací týkajících se přírody a historie CHKO Křivoklátska. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu a trpělivost během celého studia.

## Regenerace části komponované fürstenberské krajiny v okolí hospodářského statku Karlov

### SOUHRN

Vybraným územím, kterým se diplomová práce zabývá, je zemědělská krajina sevřená hustými křivoklátskými lesy, jež tvoří její hranici. Jedná se o okolní krajinu obcí Kublov, Broumy, a především o okolí obce Karlov, kde se nachází i stejnojmenný hospodářský dvůr založený v 18. století knížecím rodem Fürstenberků. Úkolem této práce bylo zaměřit se na přírodně krajinářské a kulturně historické souvislosti těchto obcí a jejich okolní krajiny, s důrazem zejména na okolí hospodářského dvora Karlov, a zpracovat krajinářskou studii této původně ideálně strukturované krajiny.

Důležitým podkladem pro zpracování vlastního návrhu bylo vypracování literárního přehledu, kde byly shrnuty poznatky týkající se obecně krajiny, jejího vývoje v Čechách, detailněji pak jejím vývojem na Křivoklátsku, a to především v době, kdy celé Křivoklátsko, jehož součástí je i řešené území, vlastnila knížata z Fürstenberka. V analytické části byly na základě dostupné literatury, ikonografie a mapových podkladů detailně rozebrány přírodní podmínky řešeného území a jeho bližšího okolí. Stejně tak bylo přistupováno i k historickým a kulturním souvislostem. Vše bylo podloženo terénními průzkumy a vlastní fotodokumentací.

V diplomové práci byly odhaleny a posouzeny všechny důležité historické, kulturní a přírodně krajinářské hodnoty, které byly následně zpracovány a graficky podloženy v krajinářské studii. Byl tak vytvořen komplexní návrh řešení, který se zaměřuje na regeneraci původně komponované krajiny v okolí Karlova, která se zde prolíná s krajinou organicky rostlou v okolí Kublova a částečně i Broum. Řešením je tedy obnova historických stop, posílení pestře strukturované krajiny a zároveň i účinné hospodaření s vodou v krajině. Kromě revitalizací vodních toků, pramenišť, mokřadů a obnov alejí a stromořadí ovocných dřevin, zde v rámci zmenšování zemědělských ploch vznikne i několik remízků, vegetačních pásů a mezí, které se časem stanou i významnými útočišti pro zvířata. Kromě nových polních cest zde bylo navrženo i několik tematicky zaměřených naučných stezek, díky nimž by mohl být podpořen zájem veřejnosti o tuto jedinečnou část křivoklátské krajiny a její historii. Na základě návrhu tak navíc vznikne prostor, který by mohl stejně jako v historii sloužit jako inspirace pro odborníky i širokou veřejnost.

**KLÍČOVÁ SLOVA:** Karlov, krajina, krajinný ráz, hospodářství, Fürstenberk, historie, alej, voda v krajině

## The Fürstenberg landscape segment of the Karlov grange regeneration

### SUMMARY

The selected area, which deals with the thesis, is an agricultural landscape surrounded by dense Křivoklát forests that form its border. These are the surrounding countryside of Kublov, Broumy, and especially the surroundings of Karlov, where the grange of the same name was founded in the 18th century by the princely family of Fürstenbergs. The aim of this work was to focus on the natural landscape and cultural-historical context of these municipalities and their surrounding landscape, with particular emphasis on the surroundings of the Karlov farming yard, and to elaborate a landscape study of this originally ideally structured landscape.

An important basis for the elaboration of our own proposal was the elaboration of a literary review, which summarized the findings concerning the landscape in general, its development in the Czech Republic, and its development in Křivoklátsko more in detail, especially at the time when the entire Křivoklátsko area, which includes the solved area, owned princes of Fürstenberg. In the analytical part, the natural conditions of the area and its surroundings were analyzed in detail on the basis of available literature, iconography and maps. Similarly, it was approached both the historical and cultural context. Everything was supported by field surveys and own photo documentation.

In the diploma thesis all important historical, cultural and natural landscaping values were revealed and evaluated which were subsequently processed and graphically supported in the landscape study. Thus, a comprehensive design solution was created that focuses on the regeneration of the originally composed landscape around Karlov, which blends in with the organically grown landscape around Kublov and partly also Broumy. So the solution is to restore historical tracks, strengthen the diverse structured landscape and at the same time effectively manage water in the landscape. In addition to the revitalization of watercourses, springs, wetlands and restoration of alleys and alleyways of fruit trees, there will also be several groves, vegetation strips and boundaries that will become important sanctuaries for animals. In addition to the new field paths, several thematically oriented nature trails have been designed to help promote public interest in this unique part of the Křivoklát landscape and its history. Thus, on the basis of the proposal, there will be a space that, as in history, could serve as an inspiration for professionals and the general public.

**KEYWORDS:** Karlov, landscape, grange, Fürstenberg, history, alley, water in landscape

## OBSAH

1	ÚVOD.....	7	3.9	LEGISLATIVA.....	32
2	CÍL PRÁCE.....	7	4	ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ.....	33
3	LITERÁRNÍ PŘEHLED.....	8	4.1	VYMEZENÍ ÚZEMÍ A ŠIRŠÍ ÚZEMNÍ VZTAHY.....	33
3.1	KRAJINA A LIDÉ.....	8	4.2	CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ.....	33
3.1.1	Krajinný ráz.....	8	4.3	ZÁKLADNÍ INFORMACE.....	34
3.1.2	Významné krajinné prvky.....	8	4.4	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY KŘIVOKLÁTSKA.....	34
3.1.3	Aleje a stromořadí.....	8	4.4.1	CHKO Křivoklátsko.....	34
3.1.4	Komponovaná kulturní krajina.....	8	4.4.2	NATURA 2000.....	38
3.1.5	Krajinné památkové zóny.....	9	4.5	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ.....	39
3.2	KULTURNĚ-HISTORICKÝ VÝVOJ KRAJINY V ČECHÁCH A NA MORAVĚ.....	9	4.5.1	Nadmořská výška.....	39
3.3	SOUČASNÝ STAV KRAJINY.....	13	4.5.2	Klimatické poměry.....	39
3.4	HISTORICKÝ VÝVOJ KŘIVOKLÁTSKA DO FÜRSTENBERKŮ.....	14	4.5.3	Biogeografie.....	39
3.4.1	Počátky osídlení na Křivoklátsku.....	14	4.5.4	Fytogeografie.....	39
3.4.2	Historie křivoklátského panství do Fürstenberků.....	15	4.5.5	Geomorfologie.....	39
3.5	HISTORIE KŘIVOKLÁTKÉHO PANSTVÍ ZA FÜRSTENBERKŮ.....	19	4.5.6	Geologie.....	39
3.5.1	Vymezení panství na Křivoklátsku.....	19	4.5.7	Půdní poměry.....	39
3.5.2	Dějiny fürstenberského panství.....	20	4.5.8	Potenciální přirozená vegetace.....	40
3.5.3	Osvícenští Fürstenberkové.....	21	4.5.9	ÚSES.....	40
3.5.4	Lesnictví a honitby.....	23	4.6	VEGETACE A ÚSES.....	41
3.5.5	Průmysl a industrializace.....	24	4.7	DRUHOVÉ SLOŽENÍ ZELENĚ.....	42
3.6	FÜRSTENBERSKÁ STOPA V KRAJINĚ.....	26	4.8	HISTORICKÝ VÝVOJ OBCÍ NA ZÁKLADĚ LITERÁRNÍCH PRAMENŮ.....	44
3.7	PŘÍKLADY FÜRSTENBERSKÝCH DVORŮ.....	26	4.8.1	Karlov.....	44
3.7.1	Schubartshof.....	26	4.8.2	Kublov.....	46
3.7.2	Ploskow.....	27	4.8.3	Broumy.....	47
3.7.3	Philipshof.....	28	4.9	HISTORICKÝ VÝVOJ NA ZÁKLADĚ MAPOVÝCH PODKLADŮ.....	48
3.7.4	Zemědělská enkláva nad Křivoklátem.....	29	4.10	ÚZEMNÍ PLÁNY OBCÍ.....	51
3.8	HISTORIE PO FÜRSTENBERCÍCH.....	31	4.11	OBČANSKÁ VYBAVENOST A KULTURNÍ VYŽITÍ.....	53

4.12	LAND USE .....	54
4.13	PROSTUPNOST.....	55
4.14	VIZUÁLNÍ ANALÝZA INTRAVILÁNU .....	56
4.15	VIZUÁLNÍ ANALÝZA EXTRAVILÁNU .....	59
4.16	PROBLÉMOVÁ MAPA .....	64
4.17	SWOT ANALÝZA.....	65
5	VLASTNÍ PROJEKT .....	66
5.1	STUDIE.....	67
5.2	TRASY, STEZKY, VÝHLEDY, ZAJÍMAVOSTI.....	68
5.3	CESTNÍ SÍŤ A PROSTUPNOST.....	69
5.4	VEGETAČNÍ PRVKY .....	70
5.5	ÚSES.....	71
5.6	NADHLEDOVÉ PERSPEKTIVY.....	72
5.7	DETAILY NÁVRHU .....	74
5.7.1	Obnova alejí.....	74
5.7.2	Stromy v krajině .....	76
5.7.3	Prostupnost.....	78
5.7.4	Vegetační pásy a remízky.....	80
5.7.5	Revitalizace vodních toků, pramenů a mokřadů .....	82
5.7.6	Ovocné sady, pastva ovcí .....	84
5.8	TECHNICKÉ DETAILY .....	85
5.9	ORIENTAČNÍ NÁKLADY NA NAVRŽENÁ OPATŘENÍ.....	86
6	DISKUSE .....	87
7	ZÁVĚR.....	88
8	POUŽITÉ ZDROJE.....	89

---

## 1 ÚVOD

Krajina je složitý systém, který po tisíciletí prochází určitým vývojem. Ten je dán jak přírodními vlivy, tak i společenskými a politickými událostmi. Krajina dává obsah prostoru, našemu okolí. V krajině žijeme, pracujeme, cestujeme, relaxujeme, ale i získáváme obživu. Lidé jsou její součástí, přetvářejí a uspořádávají ji k obrazu svému. Ne vždy jsou ale tyto lidské zásahy ke krajině citlivé a ohleduplné a narušují tak naše životní prostředí. Lidé mají obrovskou sílu, ale příroda nám stejnou silou vrací všechny zásahy, které nejsou v souladu s jejími pravidly. Je jasné, že příroda bez člověka existovat může, ale člověk bez přírody ne.

Během krajinného vývoje docházelo jak ke změnám špatným, tak i k těm dobrým. Ať už se jednalo o vývoj vesnic a měst, spojený s kácením lesů a obhospodařováním okolí, o umístování sakrálních i profánních staveb a objektů do krajiny, nebo o vytváření cestní sítě a s tím spojené promyšlené vysazování alejí a stromořadí, vždy tyto zásahy znamenaly vytvoření určité identity krajiny, jejího rázu a genia loci. Během tohoto vývoje začaly vznikat i takzvané komponované neboli ideálně strukturované krajiny. Jednou takovou byla i krajina v okolí hospodářského statku Karlov, která vznikla v 18. století, kdy patřilo celé Křivoklátsko společně s Karlovem a jeho okolím knížecímu rodu Fürstenberků. Všechny silnice byly lemovány ovocnými alejemi, přičemž některé byly i čtyřřadé. V polích byly vysazovány ovocné dřeviny, které napomáhaly zadržování vody v krajině, ale navíc měly i funkci produkční. Kromě toho zde byly i četné sady a v polích se objevovalo nespočetné množství remízků. Bohužel i toto území prošlo v minulém století v důsledku politických událostí násilnou kolektivizací. Pole byla scelována, toky zatrubňovány a remízky rušeny a rozorávány.

Úkolem této diplomové práce je zaměřit se právě na Karlov, ale i na sousední obce Broumy a Kublov a s přihlédnutím k přírodním a historickým souvislostem a původně ideálně strukturované krajině navrhnout komplexní krajinářskou studii řešící kromě regenerace původně komponované krajiny i současné otázky týkající se hospodářského potenciálu, zadržování vody v krajině, územního systému ekologické stability nebo navrácení zeleně do krajiny.

## 2 CÍL PRÁCE

Cílem práce je odhalit kulturně historické a přírodně krajinářské hodnoty okolí hospodářského statku Karlov, dále pak posoudit způsoby a potenciál hospodaření s přihlédnutím k historickým souvislostem a následně vypracovat návrh komplexního řešení dané problematiky.

V literárním přehledu budou shrnuty poznatky týkající se obecně krajiny a jejího vývoje v Čechách, podrobněji pak vývojem na Křivoklátsku a to především v době, kdy celé Křivoklátsko, kterého je řešené území součástí, patřilo knížatům z Fürstenberka. Řešeným územím je zmíněné okolí fürstenberského hospodářského statku Karlov, ale i okolí obcí Kublov a Broumy. Tyto tři vesnice jsou jakousi zemědělskou enklávou obklopenou hustými křivoklátskými lesy. Zhodnocení současného stavu bude dosaženo pomocí terénních průzkumů a zpracováním analýz. Na základě těchto podkladů bude zpracována krajinářská studie této původně komponované krajiny, která bude podložena graficky.

## 3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

### 3.1 KRAJINA A LIDÉ

Vnímání krajiny je to stejné jako čtení knížky. Stejně jako se kniha skládá z jednotlivých slov tvořící věty, které ve svojí konečné podobě tvoří příběh, skládá se krajina z jednotlivých krajinných prvků, které se seskupují do jednotlivých prostorových kombinací, tvořící scénérie (Sklenička, 2011).

K definici pojmu „krajina“ se dá přistupovat z několika různých pohledů, které jsou dány příslušnými odbornými disciplínami, které s ním pracují. Termín krajina byl původně používán spíše v obecném smyslu a označoval tak konkrétní část zemského povrchu určitého rázu. Až později se začal používat při dělení státu na správní celky v geopolitických souvislostech (Mezera, 1979).

Podle Zonnevelda (1979) a jeho krajinně ekologického přístupu je krajina část prostoru na zemském povrchu, která zahrnuje komplex systémů tvořených vzájemnou interakcí vzduchu, vody, horniny, rostlin, živočichů a člověka a svou fyziognomií vytváří zřetelnou jednotku. Krajinně-ekologický pohled na krajinu přebíral i zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, jehož definice zní takto: „Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky“.

Collinsův anglický slovník krajinu definuje takto: „Krajina je široký areál scénérie zahrnující hory, řeky, budovy, stromy a rostliny, který je pozorovatelný z jednoho místa.“ Dalo by se říci, že podobně ji vnímá i Václav Cílek (2002), který ve své knize Krajiny vnitřní a vnější píše, že krajina je to, proč lezeme na rozhlednu. Podobně k problematice přistupuje i Evropská úmluva o krajině, jejíž definice z čl. 1 a. zní takto:

„Krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních anebo lidských faktorů.“ Tuto definici přijal i zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu. Podle těchto definic se tedy krajina rozděluje na dvě složky – na složku přírodní a kulturní. V krajině jde jak o přírodní faktory, tak i o faktory lidské. Simon Schama ve své knize Landscape and memory (1995) na příkladech dokonce demonstruje, že bez krajiny by nebylo ani kultury.

#### 3.1.1 Krajinný ráz

Krajinný ráz a jeho ochrana jsou zakotveny v zákoně 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, kde je v citaci §12 uvedeno mimo jiné toto: „Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a harmonických vztahů v krajině“ (Vorel, 2011).

#### 3.1.2 Významné krajinné prvky

Významným krajinným prvkem podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny je „ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení stability“. V § 3 tohoto zákona jsou pak za významné krajinné prvky označovány lesy, řašeliště, vodní toky, jezera, rybníky a údolní nivy. V § 6 je dále uvedeno, že jimi jsou i jiné části krajiny, které jsou příslušným orgánem jako významné krajinné prvky registrovány. Může se tak jednat například o mokřady, remízky, meze, aleje, trvalé travní

porosty, naleziště zkamenělin a nerostů, skalní útvary, ale i historické zahrady, parky a sídelní zeleň (Ministerstvo životního prostředí, 2019).

#### 3.1.3 Aleje a stromořadí

K definici pojmů „stromořadí“ a „alej“ můžeme použít českou technickou normu sadovnictví a krajinářství (ČSN 83 9001), ve které je uvedeno, že zatímco stromořadí je liniová výsadba stromů v pravidelných rozestupech, alej je dvou nebo víceřadé stromořadí.

Aleje a stromořadí jsou významnými krajinnými prvky, které dotváří její scénérie. Při hodnocení krajinného rázu mohou tvořit jak přírodní, tak i kulturní dominanty, které dávají krajině harmonické měřítko a přispívají ke spoluutváření jejího obrazu. To je zakotveno i v zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, kde je v § 12 uvedeno, že aleje se stávají kulturní dominantou a tím jsou neoddelitelnou součástí krajinných hodnot. Aleje i stromořadí jsou tak důležitou součástí krajiny a jejich hodnot a často bývají neoddelitelně spjaty i s jinými přírodními (rybníky, doprovodné vegetace vodních toků) a kulturními (zámky, kaple, hospodářské dvory) hodnotami. Kromě estetické a symbolické hodnoty mohou mít samozřejmě i funkci užitkovou, mikroklimatickou, produkční a další.

#### 3.1.4 Komponovaná kulturní krajina

Slovo „kultura“ pochází z latinského slova „colere“ = práce. Kultura jako pojem označoval práci farmáře obhospodařujícího pole, sbírajícího úrodu a budujícího farmy a vesnice, ale i pečujícího o duchovní hodnoty (Droste, Rössler, Plachter, 1995).

Evropská krajina, tedy i krajina České republiky, je dlouhodobě obydlenou a činností člověka záměrně kultivovanou krajinou.

**Kulturní krajinou** proto označujeme kombinované dílo přírody a

člověka. To je dokladem k historickému vývoji lidské společnosti a osídlení, který byl podmíněn jak fyzikálními a přírodními podmínkami, tak i společenskými, kulturními a ekonomickými vlivy. Jednou z kategorií kulturní krajiny je právě **komponovaná**, tedy záměrně navržená a člověkem vytvořená krajina. Do této kategorie patří jak parky a zahrady, tak i rozsáhlé krajinné kompozice, s výraznou estetickou hodnotou, jejichž součástí bývají církevní či jiné monumentální stavby. Jedná se o specifický druh krajiny, jejíž uspořádání je předem dané na základě kompozičního a estetického záměru. Často pak tato krajina demonstruje postavení jejího majitele a reprezentuje jeho duchovní přesvědčení, majetek, potřebu krásy, nebo jen snahu o usměrnění a uspořádání přírody. Komponované kulturní krajiny mohou mít sakrální, profánní, či kombinované kompozice, které jsou v krajině dodnes viditelné a určují její charakter. V preambuli Evropské úmluvy se o krajině hovoří jako o součásti evropského přírodního a kulturního dědictví. Je také stejně jako jiná lidská díla součástí světového kulturního bohatství (Kupka, 2010).

### 3.1.5 Krajinné památkové zóny

Typem kulturní komponované krajiny vázané na architekturu, nebo na území velkých panství je i několik našich krajinných památkových zón a spousta dalších lokalit. Mezi významné krajinné památkové zóny u nás patří například Osovsko, Čimelicko-Rakovicko, Plasko, Valečsko, Novohradsko, Zahrádecko, Bečovsko, Orlicko, Římovsko, Vranovsko-Bitovsko, Kladrubské Polabí, Bojiště u Hradce Králové, Bojiště u Přestanova, Chlumce a Varvažova, Bojiště u Slavkova nebo Lednicko-valtický areál. Tyto dochované krajiny s výrazně patrnou stopou lidské činnosti vyžadují péči a ochranu. V oboru památkové péče spadají pod termín historické kulturní krajiny. Památkové zóny jsou vyhlášeny Ministerstvem kultury ČR a podle památkového zákona jsou definovány jako území sídelního útvaru, či jeho části s podílem kulturních

památek anebo jako historické prostředí nebo část krajinného celku s významnými kulturními hodnotami. Památkové zóny mohou být městské, vesnické nebo krajinné a mohou být vyhlášeny jak v intenzivně obhospodařovaných oblastech, tak i na územích, která podléhají ochraně přírody (Petřík a kol. 2017).

## 3.2 KULTURNĚ-HISTORICKÝ VÝVOJ KRAJINY V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

Kulturně historický vývoj dnešní České republiky je díky své poloze neodmyslitelně spjat s historií evropských dějin. Příroda a krajina člověku celá tisíciletí poskytovala útočiště a zdroje potřebné k jeho přežití. Postupem času si lidé začali přírodu podmaňovat. Obdělávání půdy, využívání vodních zdrojů, ale i pracování s nerostným bohatstvím dalo základ k přetváření krajiny. S dalším rozvojem člověk vnímal krajinu i z hlediska estetiky, a tak začal vytvářet určité krajinné kompozice.

Na území České republiky byly odhaleny pozůstatky lidí, které pocházely již z **období paleolitu**. Na území Středočeského kraje byly nejstarší stopy lidského osídlení, které jsou datovány do doby před 1,5 milionem let, objeveny u Berouna při stavbě dálnice D5. Další památky z tohoto období byly nalezeny například na území Libčic nad Vltavou. V období paleolitu se kromě lovu začal rozvíjet i rybolov a sběr plodů. Lidé postupně přestávali migrovat a v teplejších oblastech v blízkosti vodních toků začali zakládat malá sídliště. Právě tím se začal projevovat vliv člověka na krajinu (Hora – Hořejš, 1995).

S příchodem **neolitické zemědělské revoluce** se začaly pěstovat první obiloviny a byla domestikována první zvířata. Osídlovány

byly teplé nížinné oblasti v blízkosti vodních toků, kde byla budována stabilní sídliště typu občin s 15 až 30 obyvateli, která byla chráněna palisádou. V zemědělství byla využívána žárová soustava, kdy byl les nebo stepní porost vypálen nebo vykloučen a na pozemku byly pak tři až čtyři roky pěstovány obiloviny. Dalších pět až sedm let byla půda ponechána ladem (úhor), nebo užívána pro pastvu zvířat (Vacek a kol., 2014).

Postupem času se s příchodem nových znalostí začaly používat kovy. Zprvu se jednalo o měď a zlato, jež byly používány především k výrobě šperků. Na našem území mělo použití těchto kovů největší význam až v období únětické kultury, jejíž největší rozmach se projevil **v době bronzové**, kdy se začala šířit znalost metalurgie bronzu – slitiny mědi a cínu. V tomto období se kromě šperků začaly vyrábět i nástroje, zbraně a symboly moci. První nálezy nádob, náradí, zbraní a šperků z bronzu jsou datovány přibližně k roku 1900 př. n. l. Na kulturu **únětickou** navazovala kultura **mohylová** a na ni kultura **lužická**, která je charakteristická budováním rozlehlejších hradišť na strategických vyvýšeninách a sídel v zemědělsky příhodné krajině. Lidé v tomto období měli díky zakládání větších sídel, těžbě nerostného bohatství a intenzivnímu zemědělství významný vliv na utváření krajiny (Hora – Hořejš, 1995).

Na dobu bronzovou plynule navazuje **doba železná**, která se dělí na dobu halštatskou (750–400 př. n. l.) a laténskou (400–0 př. n. l.). Již do doby halštatské jsou datovány první doklady o těžbě a zpracování železa na našem území, ale až s příchodem keltského kmene Bójů v době laténské dochází k největšímu rozvoji metalurgie železa, ale i k rozvoji s tím související specializované řemeslné výroby a obchodu. S těžbou a zpracováním železné rudy souvisí i výroba dřevěného uhlí a s ní spojené odlesňování, které mělo právě spolu s těžbou nemalý vliv na změny v



krajině. Neméně podstatný vliv mělo i stále se rozvíjející zemědělství, kvůli němuž byly koncem doby železné odlesněny všechny zemědělsky výhodné oblasti (Vacek a kol., 2014). Působení Keltů je dodnes patrné v okolí Ledců u Slaného v podobě menhirů nebo v podobě třech středočeských keltských opid ve Stradonicích, v Závisti a v Hrazanech (Atelier V., 2014).



Obr. 1 Místo bývalého keltského oppida Stradonice u Nižboru, nad řekou Berouňkou na vrcholu zvaném Hradiště (Zdroj: <https://www.zameknizbor.cz/inpage/pro-navstevniky/>, 2019)

V období 0–400 n. l. osidlovaly území našeho státu germánské kmeny – Markomani a Kvádové. Ti zde byli až do 7. století – do konce **stěhování národů**, kdy se na našem území trvale usadili **Slované**, kteří přišli do Čech již na přelomu 5. a 6. století. I Slovanské kmeny osidlovali nejméně zalesněné, teplé a úrodné oblasti – Polabí, Poohří, Podunají a Pomoraví. Osídlení v podobě rodových dvorců a vsí bylo pro Slovany typické. Byly zde patrné shluky jednotlivých staveb sloužících k bydlení, k ustájení zvířat a k uskladnění úrody. Již s příchodem

germánských kmenů došlo k úpadku těžby a zpracování kovů, k jejíž úplné obnově nedošlo ani s příchodem Slovanů (Hora – Hořejš, 1995).

Právě Slovanské kmeny dotvářely od konce 5. století etnický obraz Čech. Ve středních Čechách se jednalo o kmen **Čechů**, obklopený kmeny Lučanů (Rakovnicko), Doudlebů, Zličanů, Pšovánů a Litoměřiců. Až do 10. století se nejstarší slovanská sídelní oblast rozprostírala na území východních, středních a severozápadních Čech. Ostatní oblasti, včetně Křivoklátska, zůstávaly až do 12. století jen řídky osídleny (Skalická, 1998).

V 10. století, v době **románské**, se jako panující rod prosadil rod **Přemyslovců**. Studie vyhodnocení krajinného rázu Středočeského kraje uvádí, že Přemyslovci ve středních Čechách ovládali především území Kladenska, Slánska a pražské kotliny, a to hlavně od 12. století v důsledku populační exploze a na ni navazující rozšiřování vnitřní kolonizace. Přemyslovci budovali opevněné dvorce zvané újezdy, v jejichž blízkosti stavěli dřevěné hrádky, jež se později stávaly centry kraje. Hlavní sídlo Přemyslovců bylo až do založení Prahy na Levém Hradci. Neméně významné bylo i hradiště Budeč nad Zákolanským potokem, kde se nachází nejstarší dochovaná kamenná stavba v Čechách – rotunda svatého Petra a Pavla. Dalšími významnými centry byly také Tetín a Libušín nebo Svatý Jan pod Skalou (Atelier V, 2014). Eva Skalická (1998) uvádí, že centrem knížecího panství na Rakovnicku v této době byl **Dřevíč**, ale objevovaly se zde i další dvorce, jako například **Zbečno**.



Obr. 2 Rotunda svatého Petra a Pavla v Budčíně nad Zákolanským potokem – nejstarší dochovaná kamenná stavba v Čechách (Zdroj: <https://www.turistika.cz/cestopisy/budec-a-zakolany-pkp/foto>, 2019)



Obr. 3 Svatý Jan pod Skalou v Českém krasu (Zdroj: [https://doprirrody.com/23-Svaty\\_Jan/index.htm](https://doprirrody.com/23-Svaty_Jan/index.htm), 2019)



Na konci 12. století nastává zásadní přelom v ranně feudálním státě, kdy už kníže není jediným držitelem půdy a moci, ale o obojí se dělí se šlechtou jak světskou, tak i církevní. Šlechta se tak stává politicky činná a zároveň hospodáří na vlastních statcích, díky čemuž se významně podílí na tvářnosti země. Na počátku 13. století se hradská centra rozpadla a přestala být středisky moci. Král (povýšený přemyslovský kníže) tak zahájil s cílem upevnění moci vůči vrchnosti výstavbu hradů (např. **Nižbor**, **Točnick**, **Křivoklát**, **Týřov**) a měst (např. **Slaný**, **Beroun**), která se stávala novými centry státní správy. Spolu s nově budovanými basilikami, kostely a kláštery se hrady stávaly novými dominantami v krajině. Na Rakovnicku si panovník udržel poměrně velké **panství s hradem Křivoklát**. (Skalická, 1998).

Celá **románská** doba je charakteristická rozvinutým zemědělstvím, řemeslem a primitivním, zejména výměnným obchodem. Ke zpracování obilovin byly budovány vodní mlýny, což obnášelo i budování náhonů, jezů a vodních nádrží. V zemědělství byly zavedeny nové plodiny jako vinná réva a chmel, jejichž pěstování znamenalo výrazný zásah do charakteru krajiny a jejího rázu. Již ve 12. století bylo 15 % území České republiky využíváno k zemědělství, které začalo pozvolna expandovat do vyšších poloh. Polnosti vznikaly žďařením a klučením kolem nově zakládáných vsí. Kvůli horším klimatickým podmínkám vyšších oblastí byly pěstovány i méně náročné plodiny jako jsou žito, oves a len. Okolní lesy byly využívány k pastvě, těžbě dřeva, výrobě dřevěného uhlí a k včelařství (Vacek a kol., 2014).

Na dobu románskou plynule navazuje doba **gotická**. Období gotiky je charakteristické upevňováním církevní moci. Budují se církevní stavby a dochází k prudkému rozvoji měst. V této době totiž docházelo

z důvodu zvyšujícího se počtu obyvatel k vnější, **německé kolonizaci**. Byly kolonizovány dosud neosídlené podhorské oblasti, které byly pečlivě vybírány **lokátory**. V tomto období vznikala města buďto rozvíjením tržních osad a udělením městských práv (Olomouc, Brno), nebo takzvaně na zelené louce. Tímto způsobem vznikly například České Budějovice nebo Plzeň. S rozvojem výstavby měst, těžbou nerostných surovin a hutnictvím byla spojena i ohromná spotřeba dřeva, která vedla k intenzivnímu klučení lesů. I přes silné odlesnění měla krajina na konci období kolonizace díky množství malých políček, pastvin a luk mozaikovitý charakter. Lesnatý charakter zůstává jen ve vyšších nadmořských výškách na obtížně obdělávatelných místech (Vacek a kol., 2014).

Kromě masivního zakládání vinic se v téže době rozvíjí **trojpolní osevní systém**, ve kterém se střídá úhor, ozim a jař. V tomto úhorovém systému byly pěstovány pouze obiloviny, zatímco ostatní plodiny jako jsou luštěniny, okopaniny, píce, nebo zelenina, byly pěstovány na zvláštních pozemcích u domů. Na vlhkých loukách v blízkosti vodních toků probíhala produkce sena a na svažitéch terénech pastva. Ve 13. a 14. století začala být ve velkém využívána vodní energie k pohonům již zmíněných mlýnů, ale i hamrů, pil a valch (Vacek a kol., 2014).

Období konce 14. a 15. století je spojeno s **husitskými válkami** a dobou úpadku. V tomto období došlo z důvodu válek, morových epidemií a hladomorů k výraznému úbytku obyvatelstva. Přípomínkou této doby je například zřícenina hradu **Krakovec** u Rakovníka, se kterou je spojován pobyt Jana Husa před odchodem do Kostnice (Atelier V., 2014).



Obr. 4 Zřícenina hradu Krakovec, vrcholu hradní architektury 14. století (Zdroj: <https://www.hrad-krivoklat.cz/cs/tipy-na-vylet/6363-hrad-krakovec>, 2019)

Koncem 15. století dochází ke změnám ve vlastnických vztazích k půdě. O rozsáhlé majetky, které jdou do rukou především šlechtě, přichází hlavně katolická církev. Až do nástupu Ferdinanda I. na trůn je moc panovníka slabá a vzrůstá tak moc šlechty a stavů. Moc panovníka vyvrcholila až v letech 1576-1612, kdy na trůn usedl Rudolf II., s jehož nástupem se centrem říše stala Praha. V tomto období, v období **renesance**, je patrný výrazný hospodářský i kulturní rozvoj, který byl zastaven až třicetiletou válkou.

V 15. a 16. století se šlechta snaží vybudovat ucelenou hospodářskou soustavu a zakládá **velkostatky**, jejichž majiteli je několik méně významných šlechtických rodů, jako jsou Rožmberkové, Pernštejnové, Smiřičtí nebo Lobkovicové. Právě zakládání velkostatků a na ně promyšleně navazujících staveb, společně se zaváděním nových zemědělských kultur, ale i se střídáním většího množství plodin v zemědělských systémech se nemalou měrou zasloužilo o tvářnost naší krajiny. Pro ni je z tohoto období typické i kultivování rozsáhlým



odlesňováním v důsledku zvyšující se potřeby zemědělské výroby. Současně docházelo i k výraznému zvyšování počtu městských obyvatel, věnujícím se řemeslu a obchodu. Dalším krajinnotvorným prvkem ovlivňujícím krajinný ráz byly rybníky, které byly sice zakládány už od 14. století, ale teprve v 16. století dosáhlo rybníkářství především v jižních Čechách svého vrcholu (Vacek a kol., 2014).

Dobová renesanční architektura přinesla několik významných staveb, jako jsou například Schwarzenberský palác, Belvédér – Letohrádek královny Anny, Kratochvíle, ale i měst, jedním z nejznámějších renesančních měst je Český Krumlov. Renesanční architektura směřující k vzorům z antiky dala vzniknout i renesančním zahradám. Za zmínku stojí například Valdštejnská zahrada nebo zahrada zámku v Telči. Renesanční domy jsou zdobené různotvarými štíty a některé stavby jsou inspirovány tvarovými hříčkami (letohrádek Hvězda).



Obr. 5 Český Krumlov na leteckém snímku, město je díky jedinečné středověké zástavbě od roku 1992 chráněn organizací UNESCO (Zdroj: <http://www.unesco-czech.cz/cesky-krumlov/predstaveni/>, 2019)



Obr. 6 Letohrádek Hvězda v Praze (Zdroj: <http://www.praha-priroda.cz/lesy/obora-hvezda/>, 2019)

Mnozí světoví historici uvádějí, že renesance a tzv. vědecká revoluce 16. a 17. století odsoudily Zemi k tomu, aby sloužila Západu jako stroj, který ať je jakkoliv využíván, nikdy se nemá polámat (Schama, 1995). Názory se však různí. Lynn Whitea, Jr, ve své knize *The Historical Roots of Our Ecologic Crisis* (1967) dokonce uvádí, že osud Země byl zpečetěn již s vynálezem pluhu a postrojem pro tažná zvířata v 7. století našeho letopočtu, a že díky tomuto novému stroji se z obdělávání půdy stala ekologická válka, a z člověka se tak coby z přítele přírody stal její vykořisťovatel.

Následné období **baroka** lze nazvat jako dobu pobělohorskou. Na našem území začíná povstáním českých stavů, které spustilo třicetiletou válku (1618-1648). Toto období představovalo významnou změnu ve vlastnických vztazích, kdy vznikala rozsáhlá šlechtická panství. Studie vyhodnocení krajinného rázu Středočeského kraje zmiňuje, že na Slánsku a Kladensku měly majetky především šlechtické rody Martiniců a Kinských, ale i břevnovští benediktini. Na Jesenicku potom Černínové a na Rakovnicku dominovalo císařské panství křivoklátsko-krušovické. Třicetiletá válka způsobila celkový úpadek. Během války klesl počet obyvatel a tím se snížil počet pracovních sil ve městech i na venkově.

Mnoho usedlostí bylo opuštěno, a půda tak zůstala ležet ladem (Atelier V., 2014).

V zemědělství se stále používal trojpolní systém, na polích byly pěstovány obiloviny a v 18. století pak přibyly i nové plodiny jako je jetel, kukuřice, vojtěška, cukrová řepa nebo brambory, které se daly pěstovat i ve vyšších nadmořských výškách. K zajištění pracovních sil byla zvyšována robota poddaného lidu, což vedlo i k častým selským povstáním. Od 17. století se rozvíjely **manufaktury**, jež daly základ budoucímu **průmyslu**. Jednalo se o rozvoj hutnictví, těžby nerostných surovin, soukenictví, pivovarnictví nebo sklářství. V témže období byly kolonizovány i nejvyšší pohoří (Šumava, Jizerské hory, Novohradské hory), kde byly zakládány manufaktury právě na výrobu skla, s jejichž provozem souviselo další odlesňování území (Vacek a kol., 2014).

Barokní sloh se nejprve začal projevovat v církevních, městských i šlechtických stavbách a v sídlech. Postupně ale začal expandovat do okolní krajiny a dá se říci, že období baroka je těžištěm většiny krajinných kompozic. Můžeme tedy hovořit o **komponované barokní krajině**. Je zde patrný nový přístup ke krajině, kdy se člověk ve vztahu k ní staví jako pán, snaží se ji více poznat a podmanit si ji. Baroko je období, v němž člověk poprvé v historii cíleně zasahuje do krajinného rázu a krajinu si přetváří. Velmi významným barokním krajinným prvkem se stávají aleje, které se vysazovaly v okolí šlechtických sídel a podél nově budovaných cest, kde měly zajistit stín. Při jejich použití byly zdůrazňovány důležité osy a průhledy. Používaly se různé druhy stromů (lípa, jeřáb, jírovec, topol, ovocné dřeviny a další). V krajině se v období baroka začaly objevovat drobné sakrální stavby, jako jsou boží muka, křížové cesty, kapličky, poutní kostely a další. Dominantou většiny vesnic se staly věže nově budovaných kostelů (Kupka, 2010). Jednou z takových

krajin je právě i okolí fürstenberského hospodářského statku **Karlovy**, kterým se tato práce zabývá.

Období baroka bylo charakteristické nedostatkem pracovních sil. Ty si zajišťovala šlechta nevolnictvím, které znemožňovalo volný pohyb obyvatel. Od 18. až do konce 19. století probíhalo na území Čech období **osvícenství** a s ním související, popřípadě na osvícenství navazující **průmyslové revoluce**. Významnými osobnostmi byly Marie Terezie a její syn Josef II., kteří vydali několik patentů, které přispívaly k výrazným změnám ve společnosti i v krajině.

Jedním z patentů byl i patent o zrušení nevolnictví. Právě ten byl velmi důležitý pro tehdejší zemědělství. Kromě změn v přístupu k poddaným a půdě nastaly i další změny. Trojpolní systém byl vystřídán systémem čtyřpolním, byly zařazeny nové plodiny a používány nové osevní postupy. Se zaváděním nových postupů, ale i strojů, se zvýšila produkce potravin a zemědělských výrobků. To vše bylo doprovázeno stále nižší potřebou pracovních sil, které mohly být využity v jiných odvětvích. Významným počinem, který měnil krajinu, byla **raabizace**. Ta spočívala v rozdělování půdy z neprosperujících velkostatků poddaným. Během probíhající raabizace docházelo i k zakládání nových obcí, které měly zpravidla pravidelné liniové nebo kobercové schéma (Vacek a kol., 2014).

S nástupem průmyslové revoluce přišla i energetická krize. Jelikož bylo hlavním zdrojem energie dřevo, kterého kvůli těžbě stále ubývalo, začaly v tomto období první pokusy o umělou obnovu lesů. Ve 2. polovině 18. století se začala rozvíjet těžba uhlí. To bylo těženo nejprve v Ostravě, kde bylo objeveno, později probíhala těžba i na Kladně. Postupně docházelo k zavádění průmyslové velkovýroby, ale i k intenzifikaci zemědělské výroby a rozšiřování průmyslových plodin a na ně navazující

výstavba cukrovarů, pivovarů, lihovarů a textilních závodů. Všechny pokroky spojený se stěhováním obyvatel za prací je doprovázen rozvojem dopravní infrastruktury a živelným růstem měst, která si postupně ukrajovala další a další kusy krajiny. V krajině tak vznikají nové dominanty, na vesnicích se vytrácí ryze zemědělský charakter a vzniká zde drobná živnostenská, ale i větší průmyslová výroba (Vacek a kol., 2014).

Již v 19. a 20. století bylo v dnešním Středočeském kraji významným průmyslovým střediskem Kladensko, jež vlastnilo vlastní kamenouhelnou palivovou základnu a těžební oblast železné rudy mezi Kladnem a Berounem. Na Berounsku docházelo k vývoji železářství, vápenictví a cementářství. Nemalý vliv na rychlý průmyslový vývoj středních Čech měla i výstavba řady železnic, ke které zde docházelo ve druhé polovině 19. století. Vznikla tak Česká západní dráha, Buštěhradská dráha, Pražsko-Duchcovská dráha, Kladensko-Nučická dráha a Rakovnicko-Protivínská dráha (Atelier V., 2014). Pro porovnání s vývojem železničních sítí v Evropě můžeme uvést, že jeho počátky mají kořeny v severní Anglii (r. 1825), odkud se železnice rozšiřovala směrem na východ. Marc Antrop (2004) dále uvádí, že kolem roku 1850 pokrývala železniční síť celou severozápadní Evropu a kolem roku 1875 téměř celou Evropu, což odpovídá právě vývoji a vzniku železnic v Čechách.

Osvícenské snahy v zemědělství, ale i ve školství a lesnictví prováděli i Fürstenberkové na svém křivoklátském panství. Ani v průmyslové oblasti nezůstávali Fürstenberkové pozadu, přičemž právě oni byli často novátory v zavádění a zdokonalování nových technologií.

Po skončení 2. světové války došlo k zásadním zlomům, které ovlivnily vývoj krajiny. Jednalo se o odsun sudetských Němců, při kterém došlo k rychlému a krajinu měnícímu vysídlení pohraničních oblastí, a o změnu politického režimu, která nastala v roce 1948 a trvala až do roku 1989. Tento zlom ovlivnil jak oblast zemědělství, tak i lesnictví a

průmyslu. V zemědělství docházelo ke kolektivizaci, při které byly násilně odebrány a scelovány pozemky drobných zemědělců, čímž byl naprosto změněn krajinný ráz. Současně se scelováním pozemků byly rozorávány meze, rušeny cesty společně s doprovodnou zelení, zatrubňovány potoky a napřimovány větší vodní toky. Současně byly stavěny nové zemědělské objekty na okrajích obcí, které se často stávaly novými nežádoucími krajinnými dominantami. Na vesnicích se staví nové domy nerespektující tradiční architekturu a narušující ducha místa, ve městech se bez ohledu na životní prostředí rozvíjí průmyslová výroba, z měst se tyčí vysoké průmyslové komíny, v jejichž blízkostech vznikají nová panelová sídliště. V krajině tak dochází k těžko překonatelným a dodnes patrným změnám.

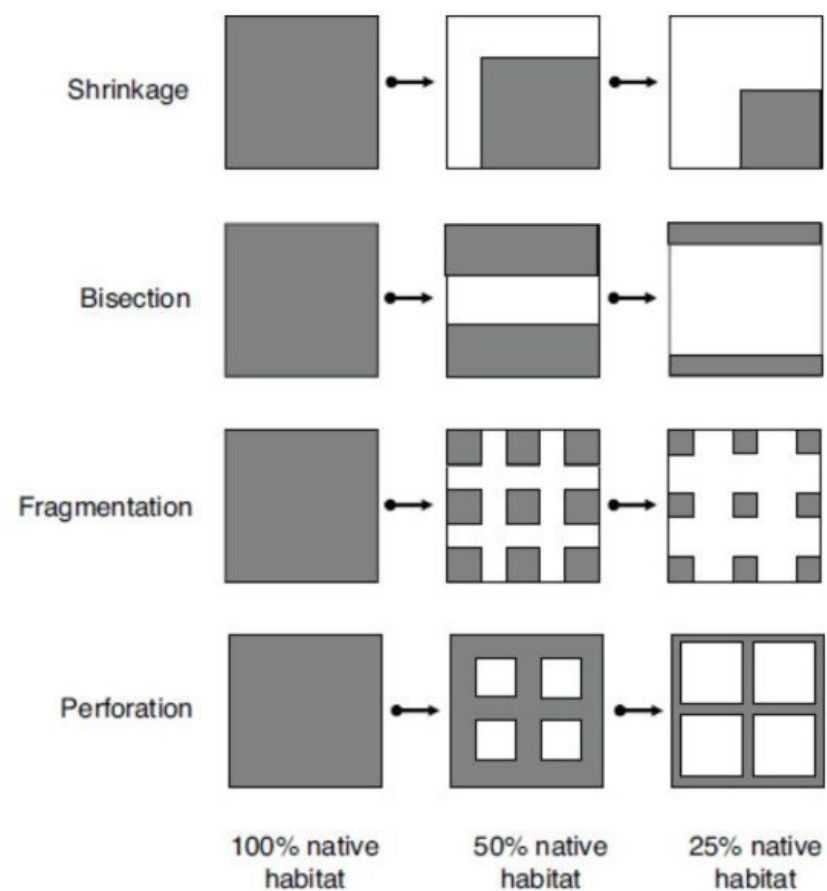
### 3.3 SOUČASNÝ STAV KRAJINY

Po roce 1989 opět došlo ke změnám ve vlastnictví půdy, díky nimž je krajina znovu diferenciována. Tyto změny bohužel nejsou příliš patrné kvůli velkostatkářům a zemědělským podnikům, kteří si pronajímají a obhospodařují spolu sousedící pozemky. Stále jsou obdělávány rozsáhlé plochy polí a je odstraňována rozptýlená zeleň. Kvůli co nejvyšším výnosům jsou rozorávány příkopy a meze a pěstovány jsou ve velkých výměřích nevhodné plodiny v nevhodných terénních podmínkách, díky čemuž často dochází k erozi a půda tak ztrácí na kvalitě. Na půdě jsme životně závislí, a i přesto chybí dostatečný odborný i veřejný zájem o ni, a více než její polovina je tak ohrožena právě vodní či větrnou erozí. Toto hospodaření má špatný vliv jak na estetiku krajiny, tak i na její ekologii.

Se stále se rozvíjícím hospodařením v krajině dochází k její **fragmentaci**. Právě zemědělství, ale i urbanizace a větší a větší rozvoj dopravní infrastruktury jsou jejími hlavními důvody. V přírodě pak vznikají jakési ostrovy. Nové technické stavby tvoří pro některé živočichy a rostliny nepřekonatelné bariéry a dělí území a jejich přirozená stanoviště



na stále menší části. Fragmentace tak negativně ovlivňuje život v krajině a ohrožují její biodiverzitu. Zároveň s tím krajina ztrácí svůj charakter a krajinný ráz (Jongman, 2002).



Obr. 7 Schéma s různými způsoby zmenšování přirozených stanovišť (native habitat). Shrinkage (smršťování), bisection (rozdělení), fragmentation (fragmentace) a perforation (perforace) (Zdroj: Collinge, Forman, 2009)

V současnosti se **zemědělsky** hospodaří asi na 54 % celkové rozlohy ČR a z toho polovina tohoto území spadá mezi hospodářsky méně výhodné oblasti. V posledních letech ale ubývá orné půdy a na její úkor přibývá podíl lesních ploch a trvalých travních porostů (Petřík a kol. 2017). Na území České republiky nyní probíhají komplexní pozemkové úpravy, při kterých dochází díky plánu společných zařízení k opětovnému zakládání polních cest, příkopů, mezí, nebo například i k revitalizacím vodních toků. V posledních letech je také aktivně přistupováno k sanacím

a rekultivacím v minulosti postižených oblastí, ale i k návratu k venkovskému stylu života.

Pokud bychom se ohlédlí za zemědělstvím a využíváním půdy v okolní Evropě během posledních asi 70 let, viděli bychom, že oproti předchozím létům došlo k výrazným změnám. Zvýšila se sice produktivita na hektar půdy i na osobu a od empirických dovedností se postupně přešlo na vědecky podložené postupy a průmyslové technologie, ale důležité je, že začal být kladen důraz na krajinu, životní prostředí, přírodu, na zachování a rozvíjení biologické rozmanitosti a v některých zemích docházelo i k postupné extenzifikaci zemědělství. Dá se říci, že zatímco v Čechách docházelo k násilné kolektivizaci, v některých z okolních evropských států už probíhala jakási zelená revoluce (Rabbinger, Diepen, 2000).

Co se týče povrchových vod, v minulosti byl hlavně kvůli intenzifikaci zemědělství a rychlému vývoji urbanizace přirozený stav potoků, řek, jezer, rybníků a mokřadů výrazně degradován technickými úpravami. Prameny a mokřady se odvoňovaly, vodní toky napřimovaly a zatrubňovaly (meliorační potrubí), stavěly se hráze a jezy. To vše má nemalý vliv na **vodní režim krajiny**. Z hlediska ochrany povrchových vod by se strategickým cílem měla stát především vodohospodářská **revitalizace** vodních toků a **obnova mokřadů** a **pramenných částí toků**. Tím dojde k dlouhodobějšímu zadržování vody v krajině, k tzv. akumulaci. Zároveň se zvýší i retenční schopnost krajiny, tedy krátkodobé zadržování vody v krajině. Ve volné krajině jsou tak z napřímených a zatrubněných vodních toků vytvářena přírodně autentická revitalizační koryta, která jsou mělká a výrazně tvarově a hydraulicky členitá. Hlavní nevýhodou těchto revitalizací je náročnost na pozemky (Petřík a kol. 2017). Zajímavý je článek Linking

ecological theory with stream restoration (2007), který spoluvytvořili autoři Lake, Bond a Reich a v němž se zabývají propojením plánování a realizací revitalizací vodních toků s ekologickými principy.

### 3.4 HISTORICKÝ VÝVOJ KŘIVOKLÁTSKA DO FÜRSTENBERKŮ

#### 3.4.1 Počátky osídlení na Křivoklátsku

Počátky osídlení Křivoklátska jsou i přes nepříliš vhodné přírodní podmínky, husté lesy a často špatně přístupný terén datovány již do doby kamenné. Činnost člověka byla silně vázána na přírodní a geomorfologické zvláštnosti území. Ve **starověku** se zde z tohoto důvodu objevují jen nepříliš velká osídlení, která jsou zakládána jen ojediněle v menších enklávách zemědělské krajiny v blízkosti vodních zdrojů. Důležitou tepnou, kolem níž vznikalo původní pravěké osídlení, je řeka Berounka. To dokládá i archeologický nález neolitického vyvýšeného sídliště z pozdní doby kamenné na ostrohu u Zbečna nebo halštatské sídliště ve Stříbrném Luh u Zbečna. Další známky starověkého osídlení byly nalezeny i na vzdálenějších místech od řeky Berounky. Jedná se o vrch Velíz u Kublova a o Broumy. Archeologické nálezy svědčí o tom, že právě na vrchu Velíz vznikla v době bronzové starší únětická a mohylová kultura. Významné období ve vývoji však nastalo až v mladší době železné kolem roku 500 př. n. l. s příchodem Keltů. Právě na Křivoklátsku docházelo už v této době k největšímu rozvoji metalurgie železa a možná i proto bývá nazýváno kolébkou českého železářství (Atelier V., 2014). Jedním z nejvýznamnějších nalezišť železné rudy u nás je Krušná hora u Nového Jáchymova na Křivoklátsku, kde se nacházelo vydatné ložisko tvořené několika druhy jílovitých a písčitých krevetů, které místy vystupovalo i na zemský povrch. Těžba železné rudy na

Krušné hoře a s ní spojený rozvoj železářství byl základem bohatství a důležitosti nedalekého keltského oppida u Stradonic. Toto oppidum bylo ve své době pravděpodobně hlavním výrobním a obchodním centrem Keltů v celé střední Evropě. Na bocích Krušné hory jsou i v současné době patrné keltské lomy a jámy. V těžbě na Krušné hoře se pokračovalo až do poloviny 20. století (Dvořák, 2014).

Pokroková keltská kultura byla vyvrácena na přelomu letopočtu s příchodem germánských kmenů. Ty zde byly až od 5. a 6. století v ranném středověku postupně střídány kmeny slovanskými. Křivoklátsko tehdy ovládal slovanský kmen Čechů, který se zde na úkor menších sousedních kmenů Zličanů, Lučanů a Pšovanů rozšiřoval. Z doby slovanské se dochovaly například nálezy na již dříve osídleném Velízu a u Broum (Atelier V., 2014).

### 3.4.2 Historie křivoklátského panství do Fürstenberků

Historie křivoklátského panství je úzce spjata s knížecím loveckým dvorcem **Zbečno**, který je poprvé zmiňován v roce 1005. Je pravděpodobné, že právě ze Zbečna byla v počátcích českého státu vedena vláda nad krajinou v okolí řeky Berounky. Dvorec s okolní krajinou a hlubokými lesy byl velmi oblíbeným knížecím sídlem. Většího významu a slávy než Zbečno se ale rychle chopil hrad **Křivoklát**, jenž byl uprostřed hustých křivoklátských lesů založen českými knížaty v roce 1010. Právě s tímto původně románským hradem, založeným mezi řekami Rokytou a Berouňkou, na místě původního předrománského slovanského hradiště nazývaného Starý hrad, jsou úzce spjaty dějiny křivoklátského panství. Na Křivoklát byl za vlády krále Přemysla Otakara I. na přelomu 12. a 13. století přemístěn úřad královského lovcího ze

zmiňovaného Zbečna. Zdejší hluboké lesy se staly významnými knížecími a posléze královskými lovišti, což bylo tou nejlepší ochranou velkoplošného rozsahu. Díky tomu je Křivoklátsko dodnes nejrozsáhlejším komplexem listnatých a smíšených lesů ve vnitrozemí Čech (Košťál, 2012).

Za vlády Václava I. Přemyslovce byl **Křivoklát** v první polovině 13. století opevněn a přestavován do gotického slohu. Ve stejné době se stal i centrem rozsáhlého královského honebního revíru a zároveň patřil mezi největší a nejvýstavnější sídla v zemi. V gotické přestavbě pokračoval i syn Václava Přemysl Otakar II., který hrad proměnil v reprezentační sídlo českých králů, centrum křivoklátského panství a honebního revíru. Po jeho smrti však život na Křivoklátě skomíral a po vymření Přemyslovců přecházel hrad s celým panstvím tam a zpět ze šlechtického držení ke královskému. To bylo ukončeno až v roce 1333, kdy byl získán králem a císařem Karlem IV. Lucemburským. V roce 1348 zde vznikl nejslavnější středověký zákoník Majestas Carolina, v němž bylo mimo jiné zakotveno, že: „hrady Křivoklát, Nečtiny, Karlštejn a jiné nikdy přesto proměnil, aby toho Buoh sám pomstil svú spravedlností. Pakli by kdo svú smělostí proti tomu ustanovení kdy kterého hradu toho nebo dielu, malého nebo velikého, od těchto hraduov požádal nebo vyprosil, aby práva všeho byl odsúzen, jeho zjevný zkazitel obecného dobrého byl povolán, z královstvie vyhnán a na mezi metlami mrskán“ (Vodvářka, 2006). V pozdějších letech byl hrad dále přestavován ve vrcholně gotickém slohu. Král odtud a do založení hradu Točnick vykonával své vladařské povinnosti (Košťál, 2012).

V první polovině 15. století však Křivoklát vyhořel a posléze se zde za skomírající slávy znovu střídali různí vlastníci. Slavné období Křivoklátska znovu nastalo až za vlády Vladislava II. Jagellonského, který

zde rád pobýval a zahájil jeho pozdně gotickou přestavbu. Jednalo se o velkolepou přestavbu, která se už v dějinách Křivoklátska nikdy neopakovala (Košťál, 2012).

V průběhu několika následujících desetiletí docházelo k častým požárům hradu, které ho poškozovaly natolik, že se ze slavného a významného Křivoklátska postupně stávalo sídlo správců, úředníků, ale bylo zde i státní vězení s mučírnou. Do původní podoby ho nechal přestavět až Karel Egon II. z Fürstenberka, jehož vlastnictvím se hrad s celým okolním panstvím dostal více než po třech staletích do šlechtického držení a byl tak navzdory zákoníku Karla IV. Majestas Carolina odtržen od České koruny. Dnes je tento skvostný hrad národní kulturní památkou (Croý, 2007).



Obr. 8 a) Hrad Křivoklát na vyobrazení z 19. století (Zdroj: <https://www.hrad-krivoklat.cz/cs/o-hradu/historie>, 2019)  
b) Současná podoba hradu Křivoklát (Zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/Kam-pojedete/Stredni-Cechy/Stredni-Cechy-zapad/Krivoklat.aspx>, 2019)



Až do poloviny 13. století bylo společně s bezesporu nejvýznamnějším hradem Křivoklát založeno i několik dalších loveckých hradek. Byly to například hrad Jivno, Jenčov, Louštín, Džbán nebo Týřov, který sloužil kromě odpočinku i k vojenským účelům (Skalická, 1998).



Obr. 9 Zřícenina gotického hradu Jivno (Zdroj: [https://turistickyatlas.cz/vse/misto/7316\\_zricenina-hradu-jivno.html](https://turistickyatlas.cz/vse/misto/7316_zricenina-hradu-jivno.html), 2019)



Obr. 10 Zřícenina raně gotického hradu Týřov nad ústím potoka Úpoře nedaleko obce Skryje. Ve své době byl Karlem IV. Povýšen do statutu tzv. královského hradu. (Zdroj: <http://www.kultura.cz/profile/6218-zricenina-hradu-tyrov>, 2019)

Kromě nově zakládaných hradek, hradů, dvorů a dvorců tvořily královskou doménu i nově budované vsi, přičemž **od konce 13. století a ve století 14.** to byla opevněná sídla manů, takzvané **manské vsi**, které tvořily manský systém. To probíhalo tak, že král zapsal ves drobnému šlechtici, který si postavil opevněnou tvrz, kde mohl vybírat poplatky pro sebe, ale především byl povinen králi nebo hradu Křivoklát odvádět služby, zvláště pak službu vojenskou. Vesnice se tak účastnily obrany hradu a současně zajišťovaly bezpečné lovení pro krále a celou jeho družinu. Na Křivoklátsku tímto způsobem vznikly desítky takovýchto vsí, přičemž řada z nich zanikla během husitských válek (ves u Zbečna, osada Loučko u Velké Bukové, Kouřimec u Branova nebo Šamrdoves u Amalína). Z takto založených stále existujících vesnic můžeme jmenovat například Doupno, Sýkořice, Újezd nad Zbečnem, Městečko, Nezabudice, Hracholusky Slabce, Častonice, Pístný, Panoší Újezd, Vlčí Hora, Všetaty, Chlum, Hrádek, Ruda, Krušovice, Třtice, Hlivojedy, Kolešov nebo Modřejovice. Součástí výlučné královské državy byla i města Nové Strašecí a Rakovník, jenž byl přeměněn v město až ve 13. století potom, co se zde nacházelo přirozené trhové místo (Skalická, 1998).

**Zemědělství** na Křivoklátsku bylo vždy v pozadí. Objevovaly se jen lokální pluziny v okolí malých sídel v blízkosti Berounky a u manských vesnic, kde sloužily k obživě místních usedlíků a k plnění manských povinností (Atelier V., 2014).

V **16. století** připadlo křivoklátské panství do rukou vládnoucího rodu **Habsburků**. Nejdůležitějším panovníkem z rodu Habsburků byl Rudolf II., který se o panství staral. Právě on rozšiřoval křivoklátské panství. Od Jiřího Bořity Martinice ze Smečna odkoupil Lány, tehdejší gotickou tvrz tvořenou zámkem s velkostatkem, a připojil je ke svému panství. Dále povýšil město Rakovník do třetího stavu a ke Křivoklátu připojil Rudu, Krušovice, Nový Dům, Nezabudice, Týřov, Skryje, Běleč, Chyňavu, Hýskov a mnoho dalších vsí, dvorů, statků a ovčínů. Před začátkem třicetileté války tedy na Křivoklátsku existovalo vcelku prosperující hospodářství (Skalická, 1998).

I v době klesající slávy hradu Křivoklát byla okolní královská loviště stále vysoce ceněna, a proto bylo zapotřebí budovat na Křivoklátsku nová lovecká sídla, jež by sloužila k ubytování panovníků a jeho družiny. Jedním z takových sídel byla bývalá gotická tvrz, na jejímž místě začala na konci 16. století za vlády Rudolfa II. výstavba loveckého renesančního zámku **Lány**, který se stal základem současné zámecké budovy. O to se zasloužil právě Rudolf II, který, jak již bylo zmíněno, Lány odkoupil od Martinice. V době třicetileté války byl však zámek značně poničen a posléze došlo v polovině 17. století k jeho barokní přestavbě. K dalším přestavbám zámku, ale i k úpravám jeho okolí docházelo i v následujících letech ve vlastnictví rodu Fürstenberků. Ti provedli neorenesanční přestavbu průčelí zámku, neogotickou přestavbu hospodářského dvora, vybudovali skleníky v blízkosti zámku, dali vznik zámeckému parku a dokončili rozlehlý přírodně krajinářský park. Na začátku 20. století bylo přistavěno druhé patro zámku. Po odkoupení zámku československým státem v roce 1921 byly upraveny interiéry zámku, přilehlé kaple i parky. Téhož roku se Lánský zámek stal letním sídlem československých a v současné době i českých prezidentů (Croř, 2007).





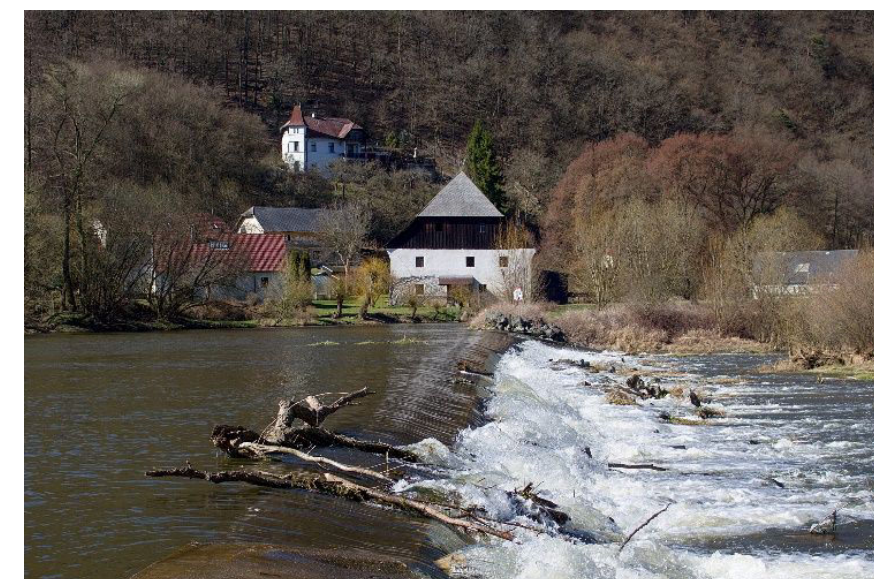
Obr. 11 a) Zámek Lány na leteckém snímku z 20. století  
b) Zámek Lány v jeho současné podobě (Zdroj: <http://www.obec-lany.cz/cz/lansky-zamek>, 2019)

**Třicetiletá válka** přinesla kromě zpusťování a následného opuštění řady vesnic (na Křivoklátsku zbylo z původních 584 usedlíků pouze 45) výrazné změny ve vlastnictví. V Čechách tak vznikala velká dominia šlechtických velkostatkářů. Na Křivoklátsku však dominantním vlastníkem zůstávalo královské panství křivoklátské (Atelier V., 2014).

Křivoklátské panství patřilo po staletí královské koruně. V roce 1658 dal však císař Leopold I. panství i se všemi statky do zástavy Janu Adolfovi ze Schwarzenberka. Roku 1685 nabídl hrabě Arnošt Josef Valdštejn, místodržící Království českého, Leopoldu I., že zastavené panství vyplatí a za 400 000 zlatých ho od České koruny dědičně odkoupí. Tak se z důvodu vyčerpané královské pokladny stalo, a to i přes nezcizitelnost panství zakotveného v Majestas Carolina z roku 1348, že byl 6. června 1685 Křivoklát i s celým panstvím od České koruny odtržen a v lednu roku 1686 předán jednomu z nejbohatších šlechticů, hraběti **Valdštejnovi**. Aby bylo alespoň formálně učiněno za dost českému zákonu o nezcizitelnosti, vyhradil si král retrogradní právo, tzv. právo zpětného trhu (Croÿ, 2007).

Křivoklátské panství znamenalo pro **Valdštejny** výrazné rozšíření domény a expanzi celého rodu. Arnošt Josef Valdštejn koupil ještě v roce 1685 statek Nižbor i s dvorem, ovčínem, pivovarem, vinopalnou, mlýnem, vysokou pecí s hamry vápenkou a cihelnou. Dále Jana Croÿ (2007) uvádí, že k zakoupenému křivoklátskému panství patřilo 54 vsí, 10 dvorů, 6 ovčínů, 8 mlýnů (Čechův mlýn ve Šlovicích, původně dřevěný mlýn pod Zvíkovcem, Podmokelský mlýn, Nezabudický mlýn), 42 rybníků, 33 výsadních krčm, 800 sedláků s potahy, hrad Křivoklát, zámky v Lánech, Nižboru a v Krušovicích, pusté hrady Týřov, Jenčov, Jivno, města Unhošť a Nové Strašecí, skelná huť u Broum (postavená sklářem Kryštofem Schürerem na základě Majestátu Rudolfa II. z roku 1599), Krušná hora u Nového Jáchymova s těžbou železné rudy, vápenice u Chyňavy, kamenný lom na Skalce, cihelny v Městečku a v Lánech, rumělkové doly u Svaté, pivovary v Křivoklátě a v Krušovicích, lihovary a další. Bednařík (1994) dále uvádí kromě řeky Berounky ještě 7 potoků, 16 revírů náležících k lesnímu hospodářství (spolu s veškerou myslivostí a právem honitby) a 2 bažantnice.

K ekonomicky činným objektům doplňuje ještě 4 kovářny, 5 masných krámů, 2 koželužny a 1 pekárnu. K panství náleželo ještě 20 filiálních a 5 farních kostelů.



Obr. 12 a, b) Patrně nejstarší mlýn na Křivoklátsku, který je znám i z povídek Oty Pavla, je zmiňován již v roce 1412. Nachází se na 66,8 km na řece Berounce u Nezabudic. Mlýn byl v roce 1634 zničen povodní a v roce 1657 byl vystaven nový, jehož modernizace proběhla v roce 1938. Od roku 1938 slouží k rekreaci (Větvíčka, 2009)  
(Zdroj: [http://www.rakovnicko.info/turistika/turisticke-cile-2/turisticke-cile/nezabudice-nezabudicky-mlyn-0\\_60.html](http://www.rakovnicko.info/turistika/turisticke-cile-2/turisticke-cile/nezabudice-nezabudicky-mlyn-0_60.html), 2019)





Obr. 13 Zámek Nižbor. Původně gotický královský hrad vybudován Přemyslem Otakarem II., přestavěn do dnešní barokní podoby hrabětem Janem Josefem z Valdštejna. (Zdroj: <http://www.nizbor.com/>, 2019)



Obr. 14 Zámek v Krušovicích – Krušovický zámek byl postaven roku 1728 Janem Josefem z Valdštejna v místě bývalé gotické tvrze, na jejímž místě byla v 16. století v souvislosti s budováním nově vystavěného císařského pivovaru založena nová renesanční tvrz. Původně barokní zámek byl na začátku 19. století přestavěn do klasicistního slohu. (Košťálovi, 2012). (Zdroj: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zamekkrusovice.html>, 2019)

Po smrti císaře Leopolda I. bylo českými stavy zahájeno vleklé, několikrát přerušované jednání o zpětném připojení křivoklátského panství k České koruně. Než došlo ke konečnému rozhodnutí a vyplacení panství, zemřel jak Leopoldův nástupce Josef I., tak i hrabě Arnošt Josef Valdštejn, a dědictví tak získal jeho prvorozený syn Jan Josef z Valdštejna, nejvyšší zemský maršálek a místodržící Království českého. Panství tak

zůstalo v rukou šlechtického rodu Valdštejnů. Hrabě Jan Josef Valdštejn udržoval dobré vztahy s císařskou rodinou, pro kterou pořádal ve zdejších lesích reprezentační hony, ke kterým se Valdštejnové zavázali již při koupi křivoklátského panství (Croÿ, 2007).

V této souvislosti stojí za zvláštní zmínku ve vývoji křivoklátského panství **obory**. Honitby mají na Křivoklátsku svoji dlouholetou tradici, protože zdejší lesy byly po staletí využívány především k lovu zvěře. První obory zde byly v souvislosti s lovem zakládány od 16. století. Kromě velkých obor jako byla Lánská nebo Ploskovská obora vznikaly i menší, krátkodobější, jako je například obora pro koně u Nového Domu (1608), zubří obora u Doupna, obora pro dobytek v Požárech nebo obora pro kamzíky, turecké kozy a losy v Hiršlinkách.

V souvislosti s pytláctvím ze sousedního Smečenského panství, ale i kvůli škodám, které způsobovala zvěř na okolních zemědělských pozemcích, a kvůli zabránění vstupu obyvatel do lesa, jenž měl být chráněn pro potřeby císařského dvora, nechal hrabě Jan Josef z Valdštejna v roce 1713 zřídit v severní části Křivoklátska rozlehlou oboru o rozloze asi 9436,45 ha, kterou nechal oplotit dřevěným plotem dlouhým bezmála 47 km. Jednalo se bezesporu o největších oboru svého času v Čechách, která zahrnovala tehdejší revíry Lány, Brejl, Lužnou a částečně i novodomský a hanský revír (Vodvářka, 2006).

Nejslavnější loveckou událostí v historii zdejší obory byl hon, který se uskutečnil 26. června 1721. Toho dne se zde zastavila císařovna Alžběta Kristina Brunšvická, manželka Karla VI. Císařovna byla výbornou lovkyní a za jeden půlden v oboře v tehdejším novodomském revíru skolila 138 kusů zvěře. Na závěr honu byla v lese pořádána velkolepá hostina, která stála hraběte Valdštejna přes 3270 zlatých. Tato

událost je na místě dodnes připomínána názvem – revír sv. Alžběty, kterému místní lidé stále říkají *U Alžběty*. Mimo to považoval hrabě návštěvu císařovny za takovou poctu, že nechal v místě, kde probíhal lov, postavit v roce 1723 sochu sv. Jana Nepomuckého, jenž byl osobním patronem jak císařovny, tak i hraběte Valdštejna. Sochu provedl podle návrhu Františka Maxmiliána Kaňky známý sochař Matyáš Bernard Braun (Croÿ, 2007).



Obr. 15 Socha sv. Jana Nepomuckého od Matyáše Bernarda Brauna u Nového Domu v revíru sv. Alžběty (Zdroj: [https://rakovnický.denik.cz/kultura\\_region/novydum\\_masakr20080618.html](https://rakovnický.denik.cz/kultura_region/novydum_masakr20080618.html), 2019)

Valdštejnové křivoklátskému panství přispěli i novou etapou stavebního rozvoje v podstatné části území. K již existujícím významným stavbám, jako byly například kostel sv. Martina ve Zbečně (12. – 13. století), kostel sv. Michaela Archanděla ve Skryjích, farní kostel sv. Jakuba v Městečku (1352), kostel sv. Mikuláše v Bělči (1352) nebo barokní kaplička sv. Eustacha nad obcí Křivoklát (1697), přibýly další stavby: sakrální stavby kostelů s farami nebo například světské budovy škol. V křivoklátské krajině se mimo to objevuje kromě kapliček a božích muk také velké množství křížů a mezních kamenů. Roku 1731 zemřel Jan Josef z Valdštejna. Ten odkázal křivoklátské panství spolu s celým svým movitým i nemovitým majetkem své jediné dceři **Marii Anně**, která



byla již od roku 1723 vdaná za hraběte **Josefa Viléma Arnošta z Fürnstenberka**. Křivoklátské panství se tak dostalo do rukou rodu Fürstenberků (Vodvářka, 2006).



Obr. 16 Gotický kostel sv. Mikuláše v Bělči, který byl opraven roku 1704. Kostel se nachází uprostřed obce na podsklepeném pahorku s dnes již nepoužívaným hřbitovem a s několika zachovalými náhrobků. Kostel je od 3.5. 1958 národní kulturní památkou. (Zdroj: <http://www.kostelycz.cz/okresy/kladno.htm>, 2019)

Obr. 17 Kaplička sv. Eustacha nad obcí Křivoklát – barokní kaplička z konce 17. století, věnovaná Janem Kryštofem Raymanem. Kaplička dodnes slouží jako poutní místo křivoklátských myslivců. (Zdroj: [http://www.rakovnicko.info/turistika/turisticke-cile-2/turisticke-cile/krivoklat-kaplicka-sv-eustacha-0\\_68.html](http://www.rakovnicko.info/turistika/turisticke-cile-2/turisticke-cile/krivoklat-kaplicka-sv-eustacha-0_68.html), 2019)

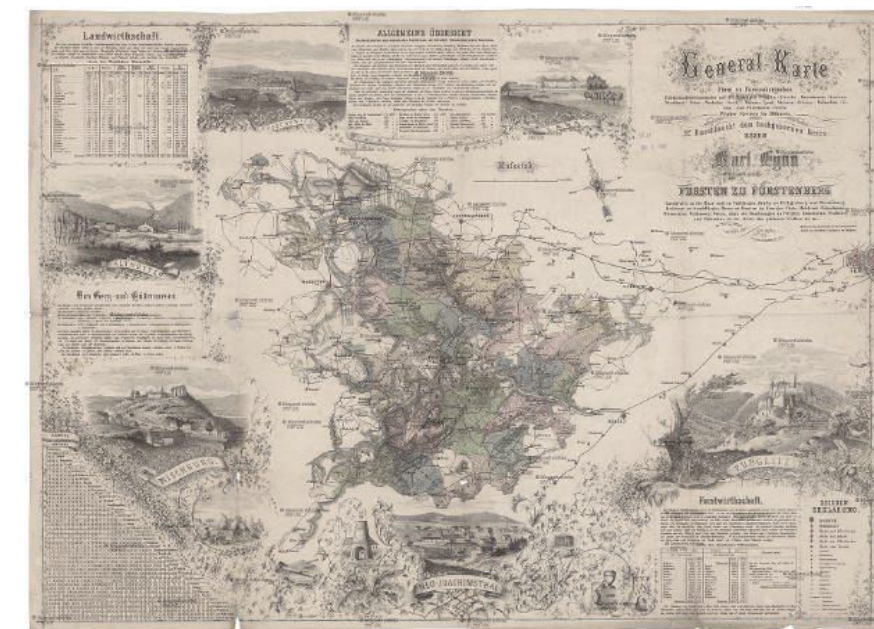
## 3.5 HISTORIE KŘIVOKLÁTKÉHO PANSTVÍ ZA FÜRSTENBERKŮ

### 3.5.1 Vymezení panství na Křivoklátsku

Území tehdejšího fürstenberského panství se rozprostíralo na současném území čtyř bývalých okresů – Rakovník, Kladno, Beroun a Plzeň. Pro představu, o jak rozsáhlé území se jednalo, si vyjmenujeme převážnou většinu současných obcí a měst, která byla součástí rozsáhlého panství. V severní části území se rozprostírá Lánská obora s městem Lány a Lánským zámekem, dále pak obce Olešná, Kněžves, Svojetín, Janov, Milostín, Nesuchyně, Mutějovice, Krupá, Hředle, Řevničov, Mutějovice, Lužná, Ruda a Nové Strašecí. Směrem na východ spadaly do panství současné obce Lhota, Bratronice, Běleč, Dolní Bezděkov, Horní Bezděkov, Unhošť, Malé Kyšice, Chyňava, Hýskov, Stradonice a Nižbor. Pokud bychom jeli z východu na západ přes střed fürstenberského panství, narazili bychom na Žloukovice, Račice, Sýkořice, Zbečno, Újezd nad Zbečnem, Křivoklát, Častonice, Roztoky, Branov, Nezabudice, Hracholusky, Novosedly, Městečko, Požáry, Ploskov, Nový Dům, Doupno, Velkou Bukovou, Malou Bukovou, Skřivaň, Všetaty, Pavlíkov, Pustověty, Ryšín, Lašovice, Chlum, Panoší Újezd, Hvozd a Malinovou. Středem panství protéká a meandruje řeka Berounka, podél které se soustředila značná část osídlení. V jižní části panství se nachází dnešní Týřovice, Skryje, Šlovice, Podmokly, Hradiště, Čilá, Broumy, Karlova Ves, Karlov, Nový Jáchymov, Otročiněves, Hudlice a Svatá. Kublov se svým katastrálním územím a s posvátným vrchem Velíz, nacházejícím se též v jižní části fürstenberského panství, nespadal pod správu Fürstenberků. Kvůli zpusťšenému klášteru a existenci zdejšího opatství patřil pod správu Točnicka. Tvoří tak ostrůvek uprostřed křivoklátských fürstenberských lesů.



Obr. 18 Erb rodu Fürstenberků. Zlatý štít vroubený modrými oblaky, na nichž je červený orel s rozpjatými křídly a s čtvercovým štítkem na prsou. Na štítu je v 1. a ve 4. poli stříbrná korouhev (panství Werdenbere) a ve 2. a 3. poli zubatý černý pokosný pruh (panství Heiligenberg) (Zdroj: Skalická, 1998).



Obr. 19 Mapa křivoklátského panství, litografie, vzniklá kolem roku 1850. J. E. G. Sandter kreslil, C. Hennig litografoval. (Zdroj: Croj, 2007)

K tomuto území patřilo ještě několik dalších významných fürstenberských držav, které nejsou na Mapě křivoklátského panství (viz obr. 18) vyobrazena. Jedná se například o panství Králův dvůr s cementárnami nebo o území spojené s koněspřežnou dráhou z Lán do Prahy.





Obr. 20 Topografické panneaux křivoklátského panství s vyobrazením nejdůležitějších míst. Litografie - A. Muttich, kolem roku 1850 (Zdroj: Croj, 2007)

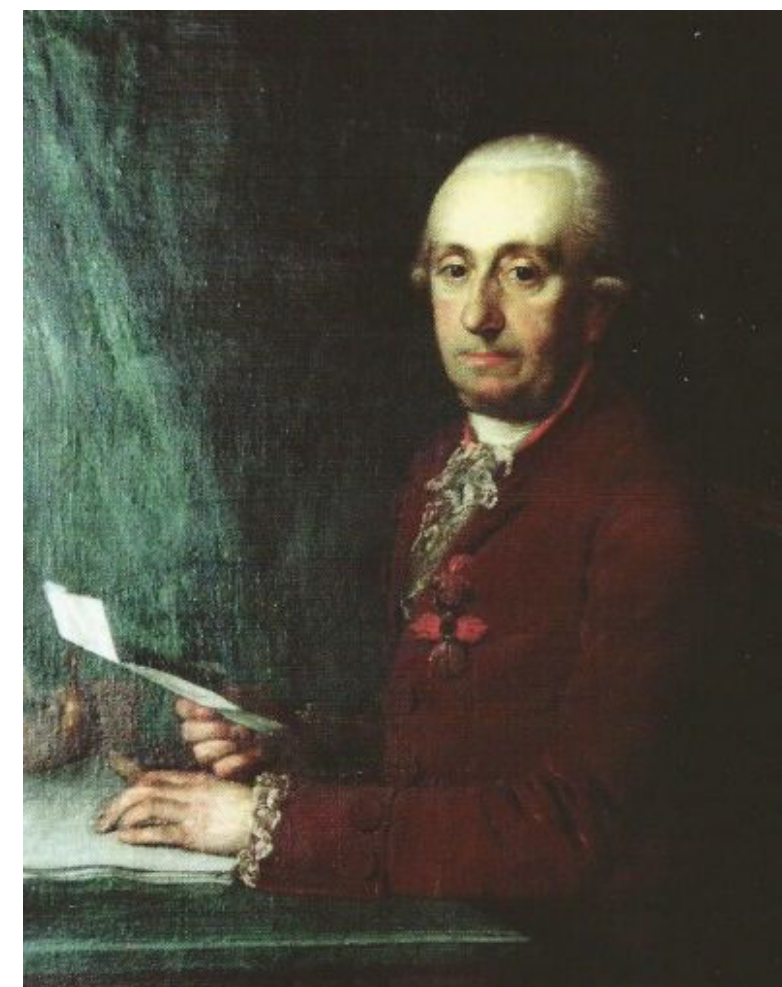
### 3.5.2 Dějiny fürstenberského panství

Jak již bylo zmíněno, Jan Josef z Valdštejna odkázal krátce před svou smrtí veškerý majetek včetně Křivoklátska své jediné dceři Marii Anně, která již tou dobou byla provdaná za Josefa Viléma Arnošta z Fürstenberka. Tímto se Křivoklátsko dostalo v roce 1731 do rukou Fürstenberků. Český sněm chtěl sice Křivoklátsko od Marie Anny odkoupit, ale hodnota křivoklátského panství dosahovala v roce 1732 hodnoty 1 000 000 zlatých a ve státní pokladně tou dobou nebyl na výplatu takové sumy dostatek peněz. Císař se tedy rozhodl, že pokud Marie Anna doplatí ještě 200 000 zlatých, bude křivoklátské panství definitivně její. Ta na nabídku přistoupila a tím bylo v roce 1734 zrušeno právo zpětného trhu (retrográdní právo) České koruny, opírající se ještě o zákoník Majestas Carolina z roku 1348. Křivoklátsko bylo prohlášeno za alodium, tzn. za dědičný majetek, s nímž může být libovolně nakládáno (Croj, 2007).

Poté, co se v roce 1740 stala díky pragmatické sankci hlavou habsburské monarchie Marie Terezie, domáhaly se mnohé mocnosti jako Francie, Španělsko, Bavorsko, Prusko nebo Sasko svých územních nároků. Koncem roku 1741 byla dokonce Praha okupována Bavory a Francouzi. Na stranu okupantů se v té době kromě podstatné části vyšší šlechty postavili i Josef Vilém Arnošt Fürstenberk a jeho manželka Marie Anna. Existují důkazy o tom, že v první polovině 18. století zásobovala fürstenberská honební správa okupační armády zvěřinou ve velké části Čech. Marie Terezie však své dědictví dokázala s menšími ztrátami ubránit a začala trestat kolaborující šlechtu. Marie Anna byla tehdy obžalována za spojení s nepřítelem a všechna její zděděná panství včetně toho křivoklátského propadla konfiskaci. Marie Terezie sice nakonec na zrušení konfiskace v roce 1747 přistoupila, ale Marii Annu to stálo velmi vysoké válečné kontribuce. Jednalo se o 6 000 000 zlatých (Croj, 2007).

Když Marie Anna roku 1756 zemřela, zdědil celé křivoklátské panství, které bylo se svolením Marie Terezie prohlášeno za rodinné svěřenectví pro mužské potomky z rodu Fürstenberků, její mladší syn **Karel Egon I. z Fürstenberka**. V roce 1762 se celý rod Fürstenberků dočkal udělení knížecího titulu. Karel Egon I. Fürstenberk zastával úřad nejvyššího purkrabího Království českého. Hlásil se také k osvícenství a pomáhal Marii Terezii zavádět její reformy. Kromě školské reformy se zasazoval i o zrušení roboty, kterou na svém dvoře v Podmoklech sám v roce 1779 opravdu zrušil. S Josefem II., synem Marie Terezie, však nesdílel centralistické a germanizační tendence a upadl tak v nemilost, načež podal demisi, zřekl se politické kariéry a začal se více věnovat osvětové práci. Karlu Egonovi I. se přezdívalo „žebrácký advokát“. Mezi poddanými byl velmi oblíben. Byl organizátorem humanitních akcí na podporu chudých a nemocných a navzdory germanizačnímu tlaku ze strany Josefa II. zakládal Karel Egon triviální

školy, běžně používal český jazyk a založil významnou křivoklátskou knihovnu o 20 000 svazcích. V roce 1784 byl zvolen předsedou České společnosti nauk a české cenzurní komise a stal se propagátorem novátorských polnohospodářských metod podle Johanna Christiana Schubarta von Kleefeld. V souvislosti s tím byly budovány nové hospodářské dvory a v roce 1785 byla v Lánech zřízena vůbec první vyšší zemědělská škola na území habsburské monarchie. Mimo to nechal Karel Egon vybudovat kamennou oborní zeď, která byla dlouhá asi sedmadvacet kilometrů. Zeď byla v místech křížení s veřejnými komunikacemi přerušována klenutými branami s takzvanými lisami (vratami). Na branách byl vyobrazen fürstenberský erb. Těsně před smrtí nechal Karel Egon I. také upravit parkán kolem Lánského zámku do podoby růžové zahrady a arboreta (Croj, 2007).



Obr. 21 Karel Egon I. z Fürstenberka (Zdroj: Skalická, 1998)

Tento osvícený a pokrokový kníže Karel Egon I. z Fürstenberka byl velmi významnou osobností ve vývoji Křivoklátska. Když pak 11. července v roce 1787 zemřel, byl i přes zákaz Josefa II. na přání lidu pochován do valdštejnské hrobky v nižborském kostele. Kvůli zakazu pohřbívání nebožtíků v kostelech byly jeho ostatky po roce exhumovány a znovu pohřbeny v nově vybudované fürstenberské hrobce u nižborského dvora (Croj, 2007).

Po smrti Karla Egona I. se Křivoklátska ujal jeho starší syn Filip Nerius. Ten však tři roky poté zemřel a křivoklátské dědictví přešlo na jeho nezletilého syna Karla Gabriela, který v nedožitých 15 letech též zemřel. Možný další nástupce Karel Alois, strýc Karla Gabriela a zároveň mladší syn Karla Egona I., byl již v té době mrtev po bitvě v Bádensku. Protože byly jeho jedinému synovi, Karlu Egonovi II. z Fürstenberka, v době smrti Karla Gabriela necelé tři roky, ujala se křivoklátského panství kněžna Marie Josefa, vdova knížete Filipa Neria a matka zemřelého Karla Gabriela. Marie Josefa hned poté roku 1800 postoupila panství své dceři Leopoldině, čímž začaly vleklé rozepře, které byly urovnány až roku 1803, kdy křivoklátské panství připadlo do svěřenectví Karlu Egonu II., jehož poručníkem byl jeho vzdálený strýc Jáchym Egon z Fürstenberka, který společně s jeho matkou Alžbětou, vdovou po Karlu Aloisovi z Fürstenberka, spravoval celé křivoklátské panství. Všechno se událo pod podmínkou, že pokud rod Fürstenberků vymře po meči, případnou veškerá dědická práva ženským potomkům po přeslici. Během poručnictví nechal **Jáchym Egon z Fürstenberka** zrušit velkou valdštejnskou oboru a v roce 1817 místo ní zřídil dvě menší obory – oboru Lánskou a oboru Řevničovskou. Se vznikem těchto dvou obor souviselo i vydání nového honebního řádu, podle kterého byla organizována myslivost a lesní hospodaření v severním Křivoklátsku (Croj, 2007).

**Karel Egon II. z Fürstenberka** nabyt v roce 1818 plnoletosti a panství tak připadlo do jeho rukou. Oženil se s Amálií Kristinou, což byla dcera bádenského vévody Karla Fridricha. Z německého Bádenska, kde trvale sídlil, přijížděl každoročně na nějaký čas do Čech. Zasloužil se zde o navýšení budovy lánského zámku o druhé patro a o zboření valů a zasypání příkopu kolem zámku, což vedlo ke zřízení anglického parku. Významný počin, s nímž je Karel Egon II. spojován, je i vybudování Pražsko-lánské koněspřežné dráhy na začátku 19. století. V době vzniku byl pouze jedním z iniciátorů, později však dráhu odkoupil a stal se tak jediným jejím majitelem a provozovatelem. I tehdejší rozšíření silniční sítě mezi Krušovicemi, Křivoklátem, Lány a Nižborem má na svědomí právě Karel Egon II. (Croj, 2007).

Po smrti Karla Egona II. zůstali tři jeho synové. Nejstarší Karel Egon se ujal panství bádenského, nejmladší Emil Egon koupil v roce 1860 panství Králův Dvůr a prostřednímu synovi Maxi Egonovi I. připadlo Křivoklátsko. **Max Egon I. z Fürstenberka** se v roce 1860 oženil s hraběnkou Leontinou z Khevenhüllera. Třináct let po jejich svatbě však zemřel a dědicem křivoklátského panství se stal jeho nezletilý syn Maxmilián Egon II. z Fürstenberka, jehož poručníkem byl po dobu dvanácti let jeho strýc Emil Egon. **Maxmilián Egon II. z Fürstenberka** se v roce 1889 oženil s hraběnkou Irmou ze Schonbornu-Buchheimu. Z plánů trvalého pobytu v Lánech sešlo po smrti jeho bádenského strýce Karla Egona. Po převzetí všech zděděným fürstenberských švábských statků se přestěhoval s celou rodinou do Bádenska a do Čech dojížděl jen výjimečně. I tak se o své křivoklátské panství staral a v jeho rukou došlo ke změně k současnému vzhledu lánského zámku. Za zmínku stojí i charitativní činnost jeho manželky Army, kterou rozvíjela v Lánech. Pro podporu místních chudých nechala

v roce 1894 poblíž lánského zámku vybudovat opatrovnu pro děti matek zaměstnaných u Fürstenberků. Opatrovna fungovala až do vzniku ČSR (Vodvářka, 2006).

Po vzniku ČSR přešlo Křivoklátsko na základě pozemkové reformy v roce 1921 do správy **Československé republiky**. Podle zákona z roku 1920 č. 320 Sb. zakoupil československý stát roku 1921 od knížecího rodu Fürstenberků na základě trhové smlouvy zámek Lány s Ploskovem a revíry Lány, Běleč a Ploskov. Zámek Lány s okolními hospodářskými budovami a parkem vyšel československý stát na 12 500 000 Kč a ostatní nemovitosti potom na 12 370 000 Kč. Následně pak v roce 1925 zrušili Fürstenberkové rodinné svěřenectví a v roce 1929 byly Maxem Egonem III., synem Maxe Egona II., veškeré majetky na Křivoklátsku postoupeny Československé republice. Tímto se křivoklátské panství po necelých 250 letech vrátilo zpět do rukou státu (Croj, 2007).

### 3.5.3 Osvícenští Fürstenberkové

Typickým osvícenským šlechticem v českých zemích a obzvláště na Křivoklátsku byl kníže Karel Egon I. Fürstenberský. Jak již bylo zmíněno, pomáhal Marii Terezii se zaváděním reform například ve školství nebo ve zrušení roboty. Kníže byl také významný ekonom a národohospodář, propagátor pokrokových zemědělských metod a český zemský patriot odsuzující germanizační tendence Josefa II. Mimo to založil v Lánech vůbec první vyšší zemědělskou školu na území habsburské monarchie.

#### 3.5.3.1 Zrušení roboty

V roce 1775 otřáslou celou habsburskou monarchií velké selské povstání, jehož důvodem byly neúnosné nevolnické povinnosti. I když bylo povstání vojenskou silou nakonec potlačeno, musela Marie Terezie



jako opatření vydat v roce 1775 patent omezující robotu na maximálně tři dny v týdnu. Robotu byla sice patentem Marie Terezie omezena, ale trvala dál. Karel Egon I. proto naléhal na císařovnu, aby dala souhlas k raabizaci velkostatků, která by znamenala úplné zrušení roboty. Dne 1. března 1777 císařovna s raabizací oficiálně souhlasila, ale vrchnost povětšinou tuto reformu nepřijala a raabizace byla uskutečněna jen na některých státních velkostatkách a na zlomku malých šlechtických dvorů. Kníže Karel Egon I. z Fürstenberka byl ovšem z reformy nadšený. Chtěl jít příkladem a byl odhodlán okamžitě provést raabizaci na všech svých dvorech. Po konzultaci s direktorem křivoklátského panství Josefem Půlpánem z Feldsteinu se nakonec rozhodl, že učiní pokus zatím jen s jedním dvorem, s dvorem v Podmoklech u Zbirohu. Podmokelská půda byla rozparcelována, změřena a rozprodána podle toho, o kolik se kdo hlásil, přičemž přednostní právo měli zaměstnanci dvora. Na památku zrušení roboty Podmokelští vysázeli stromovou alej. Krátce na to však vypukl mezi místními zemědělci mnohaletý a nákladný spor, který zkalil mezilidské vztahy (Vodvářka, 2006).

### 3.5.3.2 Školství

Karel Egon I. z Fürstenberka se angažoval i v oblasti školství, které začalo ve 2. polovině 18. století v důsledku válek a nedostatku financí zaostávat za evropskou úrovní. Školy nejnižšího stupně byly závislé na feudální vrchnosti a městských konšelech, kteří nebyli příliš štedří a vzdělanosti si příliš nehleděli. Na vsích pak běžně vyučovali vysloužilí vojáci, kteří sami neuměli skoro ani číst a psát. Na školách vyššího stupně sice vyučovali zkušení a odborní pedagogové (jezuité), ale ti byli příliš konzervativní. Marie Terezie se způsobem vzdělání pro Rakousko inspirovala v sousedním Prusku, kde působil jako biskup Johann Ignaz Felbiger ze slezské Zaháně. Felbigerovy zaháňské vyučovací metody byly známy právě i tehdejšímu nejvyššímu purkrabímu Království českého

Karlu Egonovi I. Fürstenberskému. V té době vlastník Karel Egon kromě křivoklátského panství ještě panství dobrovické na Mladoboleslavsku. Nadšen pro modernizaci školství, dosazoval do svých škol učitele znalé zaháňské metody. Některé z nich dokonce poslal na hospitaci do Zaháně přímo k Felbigerovi, kde si osvojovali jeho metody v praxi. Po návratu pak těmito metodami vyučovali a šířili je na cvičné škole v Dobrovici, kterou nechal Karel Egon k těmto účelům zřídit. Marie Terezie byla touto reformou školství tak nadšena, že v roce 1774 pozvala J. I. Felbigera do Vídně a pověřila ho reorganizací školství v Rakousku. Ještě téhož roku vydal Felbiger *Všeobecný řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko-královských dědičných zemích*, který obsahoval vypracovaný platný vzdělávací systém s vnitřními předpisy, metodikami a učebními osnovami. Tento řád znamenal postátnění školství a to, že šíření vzdělání na všechny občany je jednou z nejzákladnějších povinností státu. To se dá považovat za počátek povinné školní docházky v českých zemích (Vodvářka, 2006).

Kníže Fürstenberk vyšel svým poddaným vstříc a pro výuku na českých školách nechal přeložit veškerou tehdejší pedagogickou literaturu do češtiny. Po zavedení *Všeobecného školního řádu* nastal prudký rozvoj školství. Na Křivoklátsku v té době fungovalo celkem 14 škol. Čtyři z nich (na hradě Křivoklátě, v Krušovicích, v Novém Strašecí a v Nové Huti) byly plně financovány panstvím a dalších deset bylo podporováno přímo fürstenberskými penězi. Například v Lánech byla triviální škola zřízena v roce 1795 v chalupě čp. 20 u Rišlinků. Zde vyučoval vysloužilý voják asi 15 dětí číst, psát a počítat (Vodvářka, 2006).

### 3.5.3.3 Zemědělství

Poté, co Karel Egon I. z Fürstenberka nesdílel germanizační a unifikační snahy císaře Josefa II., podal v roce 1782 demisi a zřekl se své politické kariéry. Díky tomu měl kníže dostatek času na modernizaci a

řízení svých statků a hospodářských dvorů. Těch měli Fürstenberkové po křivoklátském panství rozeseto v zemědělských enklávách uprostřed rozsáhlých lesů hned několik. Dvory byly stavěny od konce 18. století do poloviny století 19. a dalo by se říci, že právě v tomto období byla vytvořena struktura dnešní krajiny. Jednalo se například o hospodářské dvory Karlov, Požáry, Amálie, Nový Dům, Filipov a Maxov.

Kníže Karel Egon I., který celý svůj život usiloval o pokrok v zemědělství, byl zaujat spisem Johanna Christiana Schubarta von Kleefeld (v překladu pánem z Jetelového pole), který se mu dostal do rukou v roce 1783. Spis s původním názvem *Mahnruf an alle Bauern, die Futtermangel leiden* nechal Karel Egon I. přeložit do češtiny, v níž se nazýval *Napomenutí všech sedláků, kteří trpí nedostatkem píce*. Takzvaná Schubartova metoda spočívala v silném omezení úhuru, v pěstování jetele a jiných krmných plodin a v omezení pastvy dobytka venku. Ten měl být držen ve chlévech, díky čemuž nebyla mrva roznášena po pastvinách, ale hromaděna a později používána na hnojení polí. V místech úhorů měl být pěstován jetel, krmná řepa a pícniny, aby bylo dobytek čím krmit po celý rok. Přeložený spis spolu se semeny jetele a ostatních pícnin nechal Karel Egon I. zdarma rozdat mezi poddané a sedláky na svých i sousedních panstvích. Schubartův systém chtěl ve velkém nadšení zavést na všech svých statcích a dvorech. To mu ovšem rozmluvil tehdejší ředitel všech fürstenberských hospodářských dvorů Josef Půlpán z Feldsteinu. Ten se sice zavádění nových osvícenských metod nebránil, považoval však za riskantní jejich zavedení naráz na všech dvorech. Na jeho doporučení tak kníže souhlasil se zavedením metody pouze na jednom pokusném dvoře – na lánském velkostatku a k němu náležícímu poplužnímu dvoru Ploskov. O pomoc při experimentu požádal přímo Johanna Schubarta, který se osobně nedostavil, ale vypracoval podrobný plán pro rozvržení pozemků v okolí lánského velkostatku a poslal za sebe svého oddaného stoupence M. Geogra Stumpfá z Desavy. Stumpf investoval během velmi krátké doby

spoustu peněz do zavádění moderních osevních postupů, ale i k budování dalšího moderního poplužního dvora Schubartshof. Bylo to více, než si mohl lánský velkostatek dovolit a investice určené spíše pro vzdálenější budoucnost nepřinášely žádné okamžité výsledky, naopak výnosy rychle klesaly. Stumpfovy reformy však inspirovaly správce ostatních konkurenčních fürstenberských statků, kteří pohotově převzali všechno pozitivní, zejména pěstování pícnin, a protože nemuseli investovat do nejistého experimentování, začaly jejich statky prosperovat lépe než dříve. Nové způsoby hospodaření se staly inspirací i na jiných šlechtických velkostatkách, zejména pak schwarzenberských. Velkostatkáři a hospodářští úředníci se jezdili do Lán inspirovat a osobně seznamovat s touto novátorskou zemědělskou reformou. Tato reforma byla zlomem v hospodaření. Znamenala totiž konec úhorového hospodaření, které se v době hospodářského experimentu běžně používalo v celých Čechách. Během zavádění Stumpfových reforem se v Lánech a na poplužních dvorech Ploskov a Schubartshof začala obdělávat veškerá půda. Pozemky neležely ladem, ale byly osévány jednoletým jetelem, krmnou řepou, hrachem a bramborami, přičemž nebylo doporučováno setí jetele společně s trávou a jako podsev pro hlavní plodiny. Pro zajímavost byl tehdy poprvé v habsburské monarchii pěstován červený jetel pro semena (Croÿ, 2007).

Stumpf navázal na svoji pedagogickou činnost v Desavsku a pod patronací knížete Karla Egona I. z Fürstenberka otevřel v Lánech vyšší zemědělskou školu pro budoucí hospodářské úředníky. Jednalo se o vůbec **první vyšší zemědělskou školu** v celé habsburské monarchii. Přijímání byli pouze ti, kteří předtím úspěšně absolvovali šest let na gymnáziu, díky čemuž měla výuka odborný akademický charakter. Stumpf psal během svého působení v Lánech dílo *Die Nachrichten und Bemerkungen über die Landwirtschaft Böhmens*, v překladu *Zprávy a*

*poznámky o zemědělství Čech*. Právě díky těmto zprávám, které měly pravidelně vycházet jako ročenka, byly získány všechny informace o zemědělském experimentu a o vyšší zemědělské škole v Lánech. I když vyšly pouze dvě ročenky, stalo se toto dílo důležitým pramenem dějin českého zemědělství (Vodvářka, 2006).

Stumpf společně se svým protektorem Karlem Egonem I. z Fürstenberka vytvářel vzorový a na svoji dobu předstihující zemědělský objekt Schubartshof, který měl sloužit jako ukázka nejnovějších metod hospodaření. Společně se tak bezesporu zasloužili o pokrok v českém zemědělství. Jejich snaha skončila, když v roce 1787 Karel Egon I. zemřel a jeho následovník lánský experiment odmítl dále podporovat. Stumpf se vrátil do Německa a s jeho odchodem zanikla i zemědělská škola v Lánech (Vodvářka, 2006).

### 3.5.4 Lesnictví a honitby

Již od 16. století sídlili všichni nejvýznamnější lesní úředníci, jako byl například vrchní lovčí nebo lesmistr, na Křivoklátě. V jednotlivých částech panství dále fungovalo několik podřízených úřadů, v jejichž čele byli lesní pojezdni, kteří zde vykonávali příkazy z Křivoklátu. Za fürstenberského vlastnictví byl v roce 1794 jmenován křivoklátským lesmistrem František Alster, kterému se dále podřizovali tři polesní. Polesný brejlský pro revíry Brejl, Lány, Ploskov, Nový Dům, Haná, Kocanda, Řevničov a Lužná, polesný oborský pro revíry Obora, Skryje, Kouřimec, Kolná, Nižbor a Hudlice, a polesný dřevíčský, který spravoval revíry Dřevíč, Poteplí, Chyňavu, Běleč, Krkavčí Horu, Hracholusky a Bukovou. Následně pak bylo území křivoklátských lesů v lednu 1835 rozděleno na těchto pět **lesních správ**: Brejl, Dřevíč, Buková, Obora a Kolná (Vodvářka, 2006).

Od roku 1841 se k těmto pěti správám přidala ještě šestá – Lužná s revíry Lužná, Haná, Řevničov, Olešná, Haná, Svojetín a Kocanda. Následně pak v roce 1869 zanikla lesní správa na Brejli, přičemž lánský revír byl začleněn k lesní správě Lužná. Takto byly křivoklátské lesy organizovány a spravovány dalších deset let až do roku 1879, kdy došlo ke zřízení lesní správy Lány, pod kterou spadaly revíry Lány, Ploskov, Křivoklát a Nový Dům. Sídlo úřadu lesní správy Lány se nacházelo v jednopatrové budově v prostoru experimentálního dvora Schubartshof (Vodvářka, 2006).

Fürstenberkové o své lesy v křivoklátském panství pečovali, udržovali je a obhospodařovali je. Tomu ale předcházelo rozsáhlé kácení. Když si Fürstenberkové uvědomili důležitost obnovy lesů, začali kolem roku 1800 s pravidelnou výsadbou dřevin a kolem roku 1840 s umělým zalesňováním pasek. To ovšem vedlo k postupnému posměnění druhové skladby lesů. Místo listnatých porostů začínaly převažovat porosty jehličnaté, s významným zastoupením smrku. I přes to se ale zachovala významná část přirozeného či polopřirozeného lesa, díky čemuž zde bylo v roce 1978 vyhlášeno CHKO Křivoklátsko. Fürstenberkové, jako tehdejší majitelé křivoklátských lesů postupně pochopili náplň lesnictví. Zaměstnávali své odborně vzdělané lesní zaměstnance, kteří při hospodaření v lesích vycházeli z jejich minulosti a mysleli i na jejich budoucnost (Vodvářka, 2006).

Zdejší lesy byly po celá staletí využívány výhradně k lovu. Na Křivoklátsku tedy mají **hony a honitby** svou dlouholetou tradici. Obory vznikající v souvislosti s organizovaným lovem se zde objevovaly už od 16. století. Kromě velkých obor, jako byla například obora valdštejnská, vznikaly i obory menší a krátkodobější. Mezi ty patří například obora pro koně u Nového Domu, zubří obora u Doupna, nebo obora, která byla později přestavěna na Leontýnský zámeček.

V roce 1816 rozdělil Jáchym z Fürstenberka stávající velkou valdštejnskou oboru na dvě menší. Na oboru Lánskou s revíry Lány a Ploskov, která byla určena pro vysokou zvěř, a na oboru Řevničovskou s revírem Řevničov a s částí revíru Lužná. Ta byla určena pro zvěř černou. Sousedící revíry Nový Dům, Janský revír a zbytek Lužné byly vypuštěny z oborního hospodaření a určeny k nerušenému pěstování lesních kultur. Lánská obora měla tehdy výměru přesahující 3000 ha a svého času se v ní chovalo 500-600 kusů jelení zvěře, přičemž se předpokládalo odstřelení 30-40 jelenů ročně (Vodvářka, 2006).

Současně se vznikem Lánské a Řevničovské obory vyšel roce 1817 v platnost nový **Honební řád** Jáchyma z Fürstenberka. Tím byla organizována veškerá myslivost v nově zřízených oborách. S vydáním honebního řádu úzce souvisel i **konec výkazového systému**, který spočíval v pronajímání kusu lesa o výměře asi 10 arů venkovskými poddanými, na kterém pod dozorem lesního personálu samostatně hospodařili a zpracovávali dřevo, které mohli následně sami prodávat. Pro některé vesničany znamenal takovýto způsob hospodaření zdroj obživy. Pro lesní správu to ovšem výhodné nebylo, protože sedláci vědomě překračovali vymezené plochy. Konec výkazového systému tedy zajišťoval lepší péči o les a odvrácení hrozby budoucího nedostatku dřeva. Kácení se ujali profesionální dělníci, kterými se mohli stát i chalupníci, bezzemci a domkaři, kterým se tak otevřela nová možnost výdělečné činnosti (Vodvářka, 2006).

### 3.5.5 Průmysl a industrializace

Aktivity knížat z Fürstenberka se netýkaly jen výše zmíněného. Díky tomuto šlechtickému rodu docházelo na Křivoklátsku k pokrokovému rozvoji průmyslu a k rychlé industrializaci. Fungovalo zde několik cihelen, železáren, cementárna, zdokonalovaly se již existující a budovaly nové mlýny, a kromě rozvoje silniční sítě zde byla založena významná Lánsko-pražská koněspřežná dráha.

#### Koněspřežná dráha Lány-Praha

Pražsko-lánská koněspřežná dráha byla vybudována pod vedením inženýra Františka Josefa Gerstnera s pomocí Joachima Barranda. Jejím hlavním účelem byla doprava dřeva z nepřístupných křivoklátských lesů. Vycházela z dnešních pražských Dejvic (tehdejší Praha-Brusky) a původně měla vést až do Plzně, ale kvůli neočekávaně malým výnosům končila v katastru obce Lány u osady Brejl. Kromě Gerstnera, který si v roce 1826 zažádal o privilegium ke stavbě trati, byli akcionáři především majitelé lesů a velkostatků a vlastníci velkých železářských hutí, dolů a vápenek v čele s Karlem Egonem II. z Fürstenberka, Clam-Marinici, Kašparem ze Šternberka a knížetem Metternichem. Stavba byla zahájena roku 1828 a v roce 1831 bylo po koněspřežce dopraveno první dříví z Křivoklátska do Prahy. V následujících letech byly budovány další úseky trati a po rozpadu akciové společnosti se po odkoupení stal jediným vlastníkem kníže Karel Egon II. Fürstenberský, který byl i jejího zrodu jako její hlavní podílník. Ve druhé polovině 19. století byla trať odkoupena nově ustanovenou společností Buštěhradské dráhy a následně přebudována na parostrojní železnici. Pražsko-lánská koněspřežka tak dala základ parostrojní Buštěhradské dráze mezi Prahou a Chebem (Dvořáková a kol., 2008).



Obr. 22 Bývalá koněspřežná dráha Praha-Lány u samoty Brejl (Zdroj: <http://www.obec-lany.cz/cz/prazsko-lanska-konesprezni-draha>, 2019)

#### Železářny a cíchovna v Novém Jáchymově

V Novém Jáchymově v okolí Krušné hory se železná ruda pravděpodobně těžila již v polovině prvního tisíciletí před našim letopočtem. K velkému rozmachu těžby zdejší železné rudy dala podnět průmyslová revoluce, kdy byly zakládány železářské hutě. Nejmodernějším železářským závodem 19. století v habsburské monarchii byla právě železářna u Krušné hory, vybudovaná Fürstenberky. Současně se závodem vznikla i obec Nový Jáchymov, která byla pojmenována po tehdejšího majiteli panství, Jáchymu Egonovi. Urbanistická struktura obce byla založená na provozu huti, který byl napojen na přímou těžbu železné rudy. Díky tomu, že v okolních lesích byl dostatek dřeva, na Krušné hoře byly dostatečné zásoby železné rudy a u Nového Jáchymova byly na Habrovém potoce vybudovány tři rybníky jako zdroje vody, vznikl technicky dokonalý podnik. Ve vysokých dřevouhelných pecích (Amálie a Karel) bylo možné v jako jediných v Čechách vyprodukovat až pětitonové železné odlitky. Do pecí byl vzduch původně naháněn dmychadly, která byla v roce 1832 nahrazena prvním parním strojem u nás použitým v hutnictví, který byl sestaven



ředitelem železáren A. Mayerem. Před pecemi byla slévárna s modelárnou, kde byl mimo jiné odlit například pseudogotický památník Josefa Leopolda Zvonaře před mateřskou školkou v Kublově nebo památník Josefa Jungmanna před jeho rodným domem v Hudlicích. Železárna ukončila provoz v roce 1878, kdy pokrok ve výrobě železa překonal technické možnosti Fürstenberků. Na zdejší těžbu upomíná budova cáchovny, která sloužila k rozdělování práce dělníkům a ke společné modlitbě před vstupem do podzemí (Dvořáková a kol., 2008).



Obr. 23 Štola Gabriela u Nového Jáchymova na Krušné hoře (Zdroj: vlastní fotografie, 2015)  
Obr. 24 Těžební věž na Krušné hoře (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)

## Zhutňovací hamry a pudlovací pece v Roztokách u Křivoklátu

Ve fürstenberských železárnách v Novém Jáchymově a v Nové Huti u Nížboru se zpracovávalo čím dál více surového železa, které se kvůli stále rostoucí produkci nestačilo dále zpracovávat ve zkujňovacích hamrech ve Staré Huti. Proto byl v roce 1829 na pravém břehu Berounky, která byla základní pohonnou jednotkou, otevřen další závod se zkujňovacími hamry v Roztokách u Křivoklátu, který byl vyprojektován ředitelem pražské polytechniky F. J. Gerstnerem a následně byl uveřejněn jako učebnicový příklad v technické publikaci *Handbuch der Mechanik* z roku 1831. V roce 1865 byl závod nesoucí jméno Marie Anna ukončen a přestavěn pro novou modernější technologii pudlování, která umožnila rychlejší zpracovávání většího množství surového železa. V roce 1879 prodali Fürstenberkové veškeré své hutní podniky vídeňské bance. I přes to, že byl závod i v následujících letech modernizován, musel být kvůli své ztrátovosti nakonec zastaven. Na jeho místě vznikl na počátku 20. století textilní závod Stein a syn. Dnes slouží bývalé budovy závodu pro skladování a drobnou výrobu (Dvořáková a kol., 2008).



Obr. 25 Fürstenberská železárna – huť Marie Anna v Roztokách u Křivoklátu (Zdroj: Větvička, 2009)

## Cementárna v Králově Dvoře

Vápenec byl spolu s železnou rudou jednou z nerostných surovin, které výrazně zasáhly do průmyslové historie tohoto kraje. Až do poloviny 19. století zde probíhala jen vápenická malovýroba. V roce 1871 ale Fürstenberkové vybudovali v Králově Dvoře moderní Karlo-Emilovu huť, která byla zásobovaná železnou rudou z Krušné hory u Nového Jáchymova a vápencem z nedalekého lomu Kosov. Odpadní struska zde byla dále zpracovávána v nově založené cementárně na struskový cement. Poté byla v letech 1889–1891 vystavena první část největšího budoucího cementářského podniku v Čechách. Kromě lomu Kosov byly zakoupeny ještě další vápencové lomy a tím byl sortiment obohacen o vápno vypalované v kruhových a šachtových pecích. Na začátku 20. století se cementárna navíc rozšířila o výrobu portlandského cementu. V letech 1927–1928 byl závod kvůli zvyšující se poptávce po stavebním materiálu rozšířen o další výrobní komplex. Jednalo se o nový závod na suchý způsob výroby cementu, který byl v té době jedním z nejmodernějších v Evropě. To už však měly na svědomí firmy dr. K. Skorkovský a Pittel & Brausewetter. Bodový komplexu si i přes řadu úprav nesou výraz špičkové meziválečné průmyslové architektury. Po druhé světové válce prošel závod další modernizací a rozšiřováním (Dvořáková a kol., 2008)



Obr. 26 Cementárna v Králově dvoře na historickém snímku (Zdroj: <https://aukro.cz/kraluv-dvor-cementarny-6928106672>, 2019)



### 3.6 FÜRSTENBERSKÁ STOPA V KRAJINĚ

Fürstenberkové působili na Křivoklátsku více než dvě století. Jejich stopa se ve zdejší krajině nesmazatelně zapsala ať už způsobem hospodaření a utvářením krajiny, tak i s tím související typonymii Křivoklátska. Fürstenberkové pojmenovávali nově zakládané dvory, vsi a budovy podle jmen vlastního rodokmenu. Tak se v celém bývalém fürstenberském panství objevují názvy jako dvůr Emilov, lovecká chata Emilovna, dvůr Maxov, dvůr Filipov, dvůr Amálie, dřevouhelné pece Amáli a Karel, Karlova Ves nebo dvůr Karlov. Lze říci, že od konce 18. století do poloviny 19. století byla vytvořena dnešní struktura krajiny. Polní enklávy uprostřed hustých a rozsáhlých lesů s hospodářskými statky, které jsou doplněny o hájovny v rozsáhlých lesích ukryté (Emilovna). Se zakládáním nových dvorů se ve volné krajině začaly objevovat krajinné prvky, jako jsou aleje, stromořadí, ale i solitérní stromy, remízky, rozptýlená zeleň, sady, parky, lesoparky, či nové obory. Právě v souvislosti s hospodařením v krajině začala vznikat komponovaná fürstenberská krajina. Stromořadí a aleje sloužily jak k vytyčení hranic mezi polnostmi, tak i k lepší orientaci a k zastínění nově vznikajících cest propojujících hospodářské objekty a sídla. K jejich výsadbě se používaly převážně ovocné dřeviny (*Malus domestica*, *Prunus domestica*, *Pyrus communis*), ale i další listnaté dřeviny jako *Sorbus torminalis*, *Quercus petraea*, *Tilia cordata*, *Aesculus hippocastanum*. Za zmínku stojí například památné stromořadí Ploskovská kaštanka u Ploskova, ve které je 465 dřevin, nebo památné Břekové stromořadí u Kublova s 23 kusy. Fürstenberkové své panství sjednotili, rozvinuli, zkulturnili a novými způsoby hospodaření a s nimi spojenou změnou krajinného rázu mu dali novou, dodnes patrnou strukturu.



Obr. 27 Břekové stromořadí u Kublova (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



Obr. 28 Dvůr Karlov (Zdroj: [www.nebeske.cz](http://www.nebeske.cz), 2019)

### 3.7 PŘÍKLADY FÜRSTENBERSKÝCH DVORŮ

#### 3.7.1 Schubartshof

Experimentální zemědělský dvůr Schubartshof (dnešní Šubrt) byl budován M. G. Stumpfem v letech 1785-1787 na severním okraji Lánské obory v těsné blízkosti Lán. Mělo se jednat o vzorový a svoji dobu předstihující hospodářský komplex, kde měly být testovány a vystaveny na obdiv nejprogresivnější zemědělské metody. Jméno Schubartshof získal tento dvůr po zemědělském experimentátorovi Johannu



Schubartovi von Kleefeld, jehož zemědělské myšlenky se zde měly uvádět v praxi. V celém areálu byla bohužel dokončena pouze jedna budova se srpovitým, pro Fürstenberky typickým půdorysem, která v roce 1947 vyhořela. Na jejím místě byl při zachování půlkruhového sklepení postaven dvojdomek s šindelovou střechou, který dnes slouží jako budova lesní správy (Vodvářka, 2006).



Obr. 29 Schubartshof na císařském otisku (1824-1843). Patrný obloukovitý půdorys stavby (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)

Obr. 30 Současný stav bývalého zemědělského dvora již s názvem Šubrt (Zdroj: www.mapy.cz, 2019)



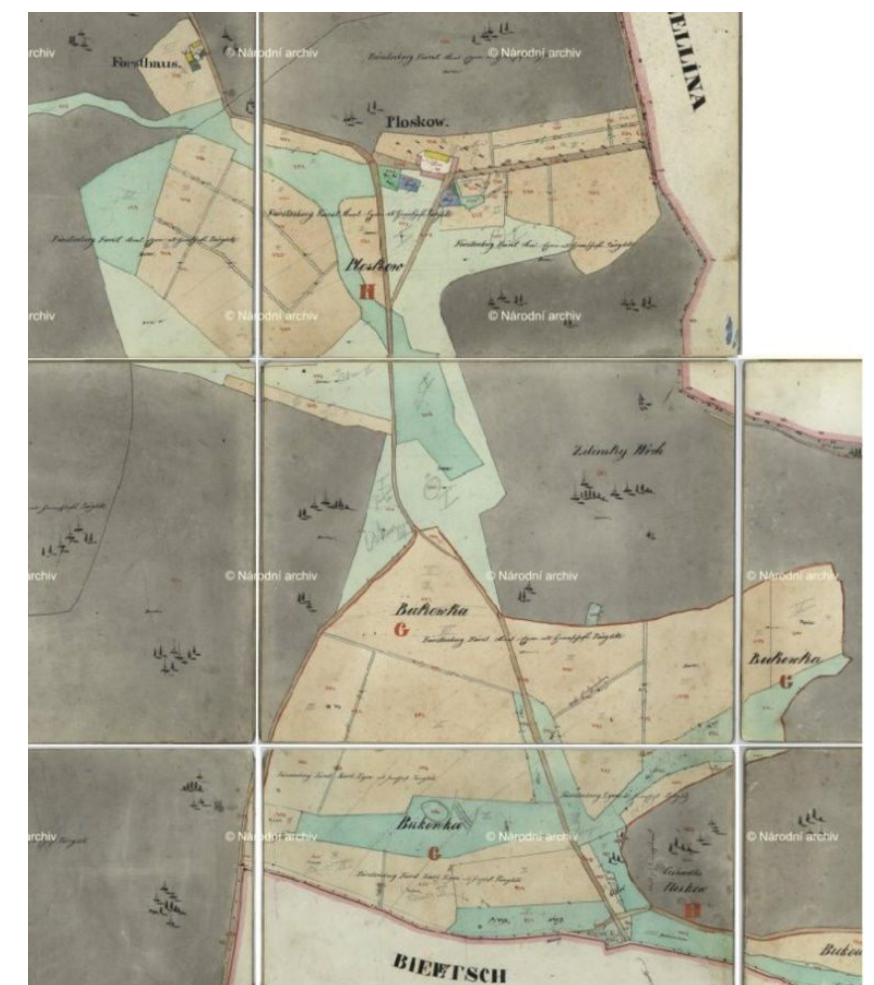
Obr. 31 Typická půlkruhová stavba experimentálního zemědělského dvora Schubartshof (dnešní Šubrt). Jediná dokončená budova vzorového experimentálního dvora. (Zdroj: <http://www.obec-lany.cz/cz/dvojdomek-u-budovy-lesni-spravy-receny-subrt>, 2019)

Obr. 32 Dnešní dvojdomek budovy lesní správy na místě bývalé půlkruhové budovy na Šubrtě, která v roce 1947 vyhořela. Sklepení dvojdomeku má stále půlkruhový půdorys. (Zdroj: <http://www.obec-lany.cz/cz/dvojdomek-u-budovy-lesni-spravy-receny-subrt>, 2019)

### 3.7.2 Ploskow

Ploskow neboli dnešní Ploskov byl založen kolem roku 1750 na rozlehleém prostoru, vzniklém po větrném polomu, asi 5 km jižně od Lán téměř na východním okraji Křivoklátska. Společně s nově budovaným Schubartshofem se později stal poplužním experimentálním zemědělským dvorem, jenž náležel k lánskému velkostatku. Ve druhé polovině 17. století zde byly M. G. Stumpfem uváděny v praxi pokrokové

zemědělské myšlenky Johanna Schubarta. Krajina v okolí Ploskova si dodnes zachovala svůj zemědělský charakter. V bývalém poplužním dvoře dnes sídlí Školní zemědělský podnik Lány, spadající pod Českou zemědělskou univerzitu. V této zemědělské krajině se nachází jedno z nejvýznamnějších památných stromořadí v CHKO Křivoklátsko – Ploskovská kaštanka, založena knížaty z Fürstenberka v polovině 19. století. V tomto výrazném krajinnotvorném prvku se nachází celkem 465 dřevin, z nichž je nejvíce kusů *Aesculus hippocastanum*, jehož list se nachází i ve znaku obce Lhota, v jejímž katastru se Ploskov s alejí nacházejí. V hojném počtu se objevují i *Tilia cordata* nebo *Sorbus torminalis* (Vodvářka, 2006).



Obr. 33 Poplužní dvůr Ploskow s okolní zemědělskou krajinou na indikační skice stabilního katastru z počátku 19. století (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)





Obr. 34 Letecký snímek současného stavu krajiny s dvorem Ploskov s patrným zachováním tvaru i zemědělského charakteru. Je zde zřejmá i linie (ve tvaru obráceného Y) významného krajinného prvku a prvku ekologické stability Ploskovské kaštanky. (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



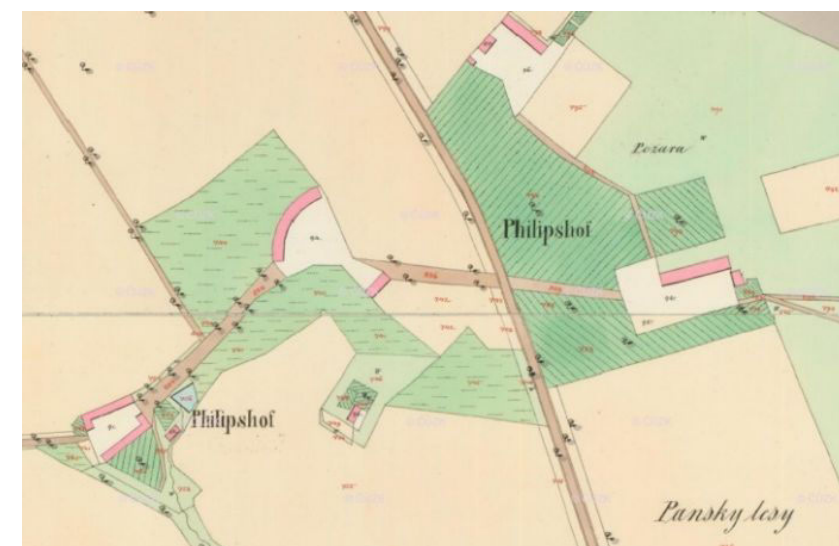
Obr. 35 Dvůr Ploskov v dnešní podobě (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 36 Ploskovská kaštanka s dvorem Ploskov v pozadí. Patrná dosadba aleje (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)

### 3.7.3 Philipshof

Tehdejší Philipshof neboli dnešní Požáry nacházející se asi pět km severně od Křivokláta v severní části Křivoklátska byly v 18. století pojmenovány po jednom z fürstenberských knížat Filipu Neriovi. Původně však vznikly v zemědělské enklávě po rozsáhlém žďáření lesů, což je kromě častých požárů, ke kterým zde docházelo, jednou z variant, jak vznikl dnešní název Požáry. Na okolních pozemcích, které si dodnes uchovaly svůj zemědělský charakter, se ve velkém chovaly ovce a pěstoval jetel. Požáry stojí za zmínku hlavně díky typické půlkruhové stodole, která vznikla až v polovině 19. století a je zachována dodnes. I přesto, že není zcela opuštěná, není bohužel však v příliš dobrém stavu a zaslouhovala by si rekonstrukci.



Obr. 37 Dvůr Philipshof s typickou půlkruhovou stodolou a s okolními hospodářskými budovami na císařském otisku (1824-1843) (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)



Obr. 38 Stodola půlkruhového půdorysu na současném snímku (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



### 3.7.4 Zemědělská enkláva nad Křivoklátem

Nad Křivoklátem a Městečkem se nachází na křivoklátské lesy poměrně rozlehlá zemědělská enkláva, vzniklá z velké části vykácením bukových pasek. Její velikostí i charakterem je přírovnatelná k řešenému území v okolí hospodářského statku Karlov a obcí Kublov a Broumy. Jedná se o komponovanou fürstenberskou zemědělskou krajinu, jejíž charakter je dochován dodnes. Směrem od Křivokláta na severozápad bychom nejprve míjeli bývalý fürstenberský poplužní dvůr Míče (Wnitsch). Tento dvůr je dnes nově zrekonstruovaný a slouží jako hotel Dvůr Míče. Dalšími objekty v této enklávě je bývalý dvůr Kolonie, jenž dnes taktéž slouží jako hotel, a samota Emilov, která je v současné době zpustlá a nepřístupná. Při pokračování dále na sever narážíme na vesnici Nový dům a Douпно (bývalý Neuhaus, Maxdorf a Maxhof) a nedaleko Nového domu na hospodářský dvůr Amálie (Amalienhof) s bažantnicí, na který z východu navazuje samota Brejl a severně se uprostřed lesů nachází samoty Tři stoly a Maxovna. V okolí Nového domu a Amálie jsou zachované doprovodné aleje podél hlavních i polních cest, tvořené zpravidla ovocnými dřevinami, ale i další významné krajinné prvky, které často oddělují jednotlivé pozemky a dotváří tak krajinný ráz celé enklávy. Některé z těchto prvků se bohužel rozpadají a bez zásahu je čeká stejný konec jako několik již zaniklých.



Obr. 39 Indikační skica stabilního katastru z počátku 19. století, na které je vyobrazena komponovaná zemědělská krajina lesní enklávy s alejemi propojujícími hospodářské dvory v okolí Nového domu a Amálie (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)



Obr. 40 Současný letecký snímek původně komponované zemědělské krajiny v okolí Nového domu a Amálie (Zdroj: www.mapy.cz, 2019)



### 3.7.4.1 Maxhof a Maxdorf

Kníže Karel Egon I. z Fürstenberka nechal v roce 1780 k již existující obci Nový Dům (Neuhaus) zřídit poplužní dvůr Maxhof (dnešní Doupno) a barokní lovecký zámek, který kdysi sloužil k ubytování hostů během honů v okolních lesích. V roce 1835 byla následně ke dvoru Maxhof postavena kolonie několika dělnických domů pojmenovaná Maxdorf. Jednalo se o ulicový typ zástavby, která je patrná dodnes. V současné době se v místě chátrajícího poplužního dvora Maxhof nachází zemědělský areál s dominantní budovou, která narušuje krajinný ráz území. Přílehlý zámek pojmenovaný po stejnojmenné obci (Nový Dům) je dnes v dezolátním stavu a zasluhoval by rekonstrukci. Podél cest byly již za Fürstenberků vysázeny pro ně typické aleje, které byly kolem hlavních cest čtyřřadé. Čtyřřadé aleje už bychom zde bohužel nenašli, ale i tak je v okolí dnešního Nového Domu zachováno mnoho alejí ovocných dřevin, které jsou pro tuto krajinu typické (Košťál, 2012).



Obr. 41 Historická mapa vyobrazující poplužní dvůr Maxhof a k němu vystavěná kolonie Maxdorf s cihelnou. Na mapě je patrný ulicový typ zástavby kolonie Maxdorf, dále pak aleje podél cest, které jsou v některých případech i čtyřřadé (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)



Obr. 42 Bývalý Maxdorf a Neuhaus už jen jako dnešní Nový Dům a Maxdorf jako dnešní Doupno, náležící k Novému Domu. Patrný zachovaný typ ulicové zástavby a aleje, doprovázející cesty a rozdělující zemědělské pozemky (Zdroj: www.mapy.cz, 2019)

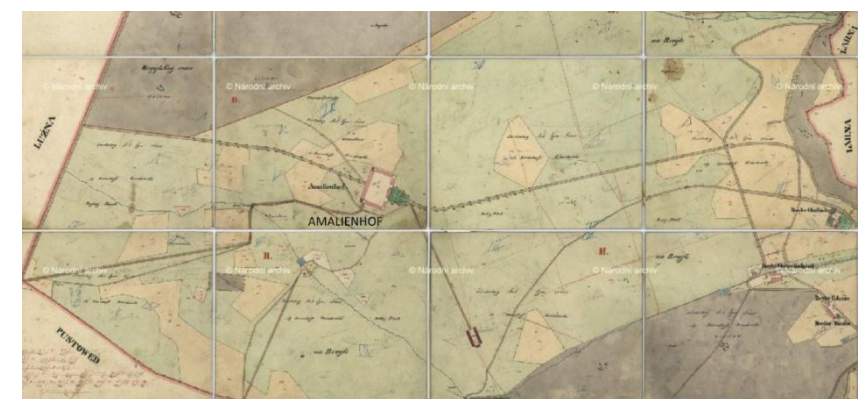


Obr. 43 Budova zemědělského areálu na místě chátrajícího poplužního dvora Maxhof (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)

Obr. 44 Štíty střech bývalé kolonie ulicového typu – Maxdorf (dnešní Nový Dům) z pohledu bývalého poplužního dvora Maxhof (dnešního Doupna) (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)

### 3.7.4.2 Amalienhof

Dvůr Amalienhof (dnešní Amálie) byl stejně jako Maxhof a Maxdorf (Nový Dům) zbudován na vykácených bukových pasekách na počátku 19. století. Na Amálii ani na Novém Domě nebyly sice uplatňovány pokrokové zemědělské metody Johanna Schubarta, převzali si zde však z metod to nejlepší a nejpřínosnější, a protože nemuseli investovat do nejistého experimentování, prosperovali velmi dobře. Součástí dvorů byl i ovčín, lihovar a továrna na olovnatý cukr. Vedle Amálie vznikla navíc bažantnice, která byla do dnešní podoby upravena za prezidenta T. G. Masaryka. Amálie je jeden z nejkrásnějších fürstenberských dvorů, který tvoří společně se svou okolní komponovanou krajinou významnou úlohu v utváření krajinného rázu tohoto územního celku a celé fürstenberské krajiny. V současnosti na Amálii probíhá pod správou Školního zemědělského podniku, spadajícího pod Českou zemědělskou univerzitu, chov skotu (Vodvářka, 2006).







Obr. 47 Snímek dvoru Amálie (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 48 Pohled od bažantnice Amálie směrem k Novému Domu s křivoklátskými lesy vykukujícími z mlhy v pozadí (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)

Obr. 45 Indikační skica dvoru Amalienhof z poloviny 19. století (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)

Obr. 46 Amálie s bažantnicí na současném leteckém snímku. Patrné rozpadající se ovocné aleje podél cest, ale i zachované krajinné prvky uprostřed polí (Zdroj: www.mapy.cz, 2019)

### 3.8 HISTORIE PO FÜRSTENBERCÍCH

Jak již bylo zmíněno, po vzniku Československé republiky přešlo Křivoklátsko na základě pozemkové reformy v roce 1921 do správy státu. Na základě tržové smlouvy Československý stát odkoupil od rodu Fürstenberků zámek Lány s Ploskovem a revíry Běleč a Ploskov. V roce 1929 byly státu postoupeny i zbylé křivoklátské majetky. Bývalé fürstenberské panství se tímto rozdrobilo na jednotlivé obce. Poté, co se po konci 2. světové války dostala k moci Komunistická strana Československa, prošlo v padesátých letech zemědělství i lesnictví obdobím kolektivizace, čímž se výrazně měnil krajinný ráz. Na úkor malých políček vznikaly bez ohledu na erozi, půdní a terénní podmínky velké lány polí, rozorávaly se trvalé travní porosty, rušily se remízky a aleje, začaly se ve velkém používat hnojiva a chemické postřiky narušující životní prostředí a vznik moderních technologií a strojů odnaučil lidi žít v souladu s krajinou, ve které v souvislosti s tím začaly vznikat architektonicky a velikostně nevhodné zemědělské a průmyslové objekty narušující její dřívější charakter. I přes tyto skutečnosti bylo Křivoklátsko vyhlášeno v roce 1978 chráněnou krajinnou oblastí. V současné době zde probíhají pozemkové úpravy, lesy jsou spravovány lesní správou Křivoklát a o celou oblast Křivoklátska je postaráno správou CHKO Křivoklátsko jako orgánem státní správy.

## 3.9 LEGISLATIVA

### MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY V OCHRANĚ PŘÍRODY

- **Evropská úmluva o krajině**
- Úmluva o ochraně evropské fauny, flory a přírodních stanovišť (**Bernská úmluva**)
- Úmluva o biologické rozmanitosti (**CBD**)
- Úmluva o mokřadech (**Ramsarská úmluva**)
- Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (**CITES**)
- Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (**Bonnská úmluva**)
- Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (**AEWA**)
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (**UNESCO**)

(Ministerstvo životního prostředí, 2019)

### MEZINÁRODNÍ CHARTY

- **Aténská charta** – zabývá se uchováním uměleckého a architektonického dědictví.
- **Benátská charta** – mezinárodní charta zabývající se zachováním a restaurováním památek a sídel, základ principu památkové ochrany.
- **Florentská charta** – spočívá v ochraně historických zahrad, parků a sadů a v péči o ně, která má být podle charty součástí územně plánovacích dokumentací

(Pacáková a kol., 2004)

### LEGISLATIVA V RÁMCI ČR

- Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči
- Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí
- Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách
- Zákon č. 284/1991 Sb. o pozemkových úradech
- Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu
- Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích
- Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách
- Zákon č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích

(Ministerstvo životního prostředí, 2019)

### DOTAČNÍ PROGRAMY MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A MINISTERSTVA KULTURY ČR

- Program obnovy přirozených funkcí krajiny
- Program obnovy venkova
- Program péče o krajinu
- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
- Program záchrany architektonického dědictví

(Salašová, 2015)



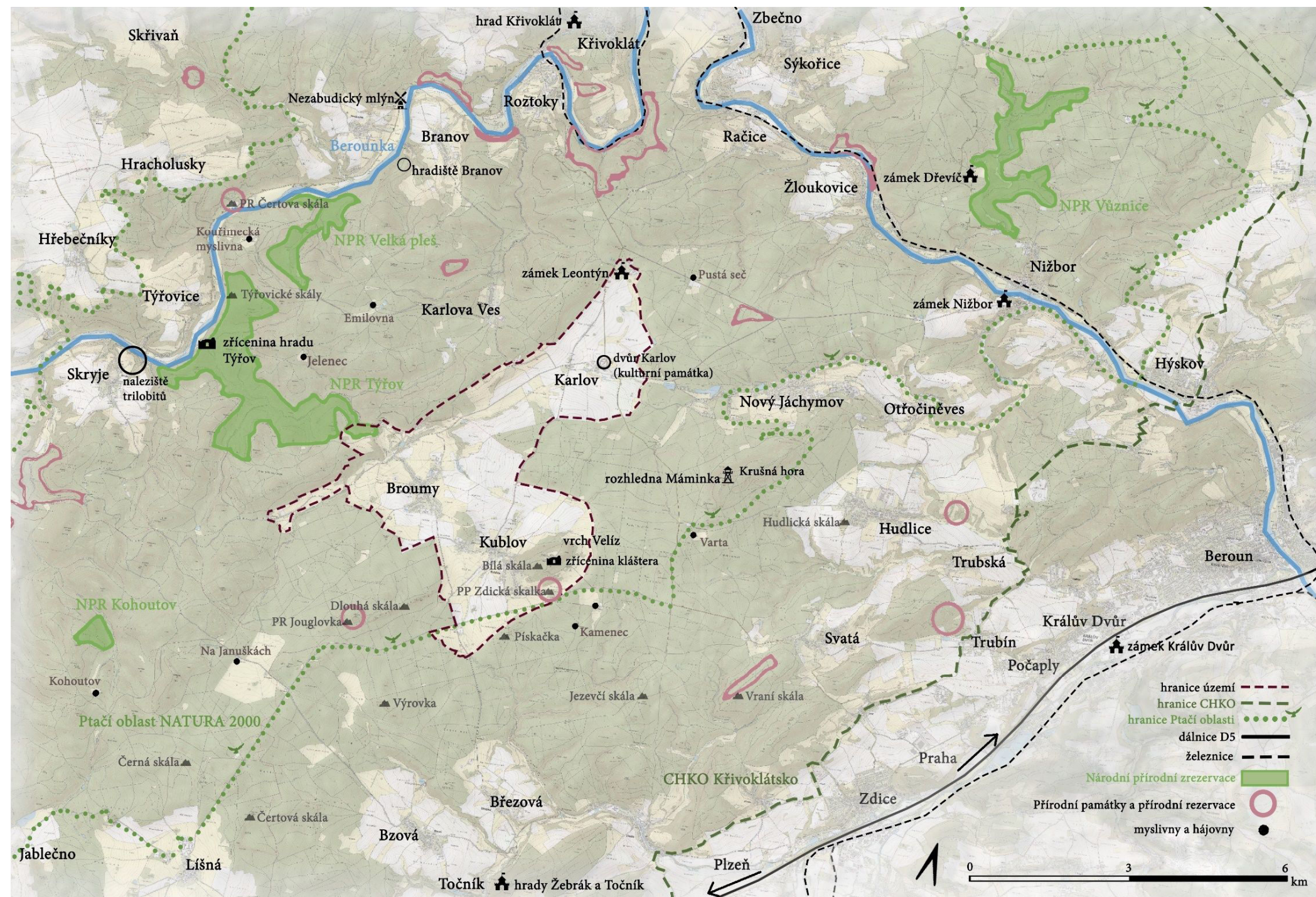
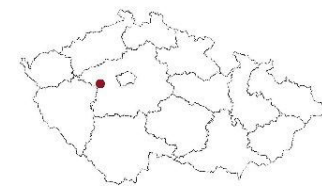
## 4 ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

### 4.1 VYMEZENÍ ÚZEMÍ A ŠIRŠÍ ÚZEMNÍ VZTAHY

V chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko, v západní části bývalého okresu Beroun ve Středočeském kraji, leží v obklopení lesů, luk a polí tři obce – Karlov, Kublov a Broumy. Obce se nacházejí nedaleko měst Beroun a Hořovice. Vzdálenost k oběma městům je asi 16 km. Nedaleko vede dálnice D5 mezi Plzní a Prahou, z čehož vyplývá, že poloha obce je relativně výhodná.

### 4.2 CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Zdejší lokalita je díky své malebnosti a nádherné okolní krajině často vyhledávaným turistickým a rekreačním místem. Ke zdejšímu turismu napomáhá jak krásná příroda, tak i bohatá historie. Té by nebylo bez knížecího rodu Fürstenberků, ale ani bez vrchu Velíz, který je opředen mnohými pověstmi navazujícími na četné historické události, které se zde udály. I když je historie jedním z hlavních důvodů turistické návštěvnosti, významnou roli hraje také výhodná poloha vrchu Velíz. Převyšuje totiž okolní krajinu a je tedy místem dalekého výhledu do kraje. Lze odtud vidět nedaleké hrady Točnick a Žebrák, ale i oblast Brd a za dobré viditelnosti i vrcholky Krušných hor. Stejně jako z Velízu je možné širší okolí shlédnout i z dalších několika míst v blízkosti Karlova.

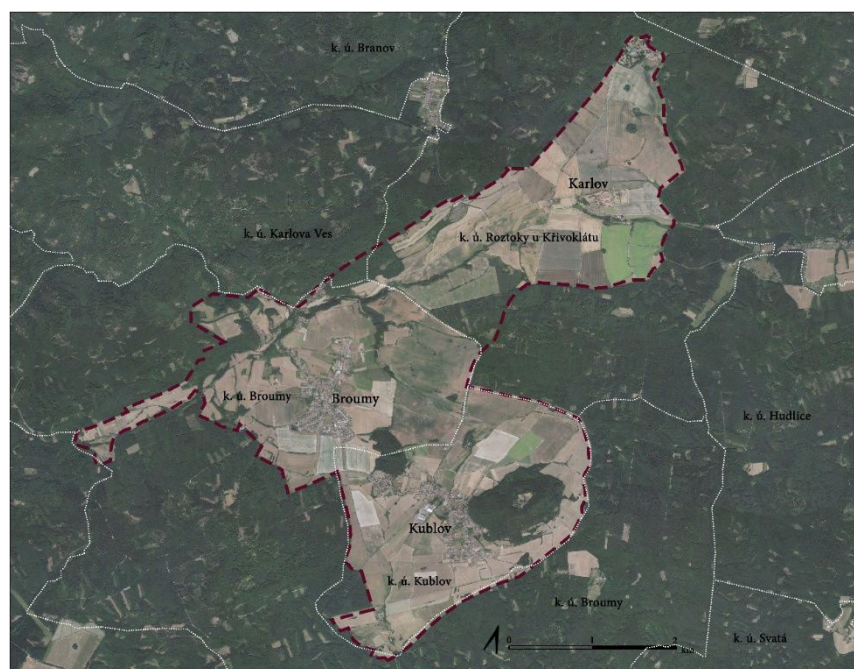


Obr. 49 Širší vztahy (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



### 4.3 ZÁKLADNÍ INFORMACE

obce:	Kublov, Broumy, Karlov
kraj:	Středočeský
správní obvod:	Beroun (Kublov, Broumy) Rakovník (Karlov)
katastrální území:	Roztoky u Křivoklátku (Karlov) Kublov Broumy
Rozloha území:	18,5 km <sup>2</sup>
Počet obyvatel:	Karlov - 32 Kublov - 660 Broumy - 995
Nadmořská výška:	335–595 m n. m.



Obr. 50 Vymezení území s vyznačením hranic katastrálních území (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)

### 4.4 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY KŘIVOKLÁTSKA

#### 4.4.1 CHKO Křivoklátsko

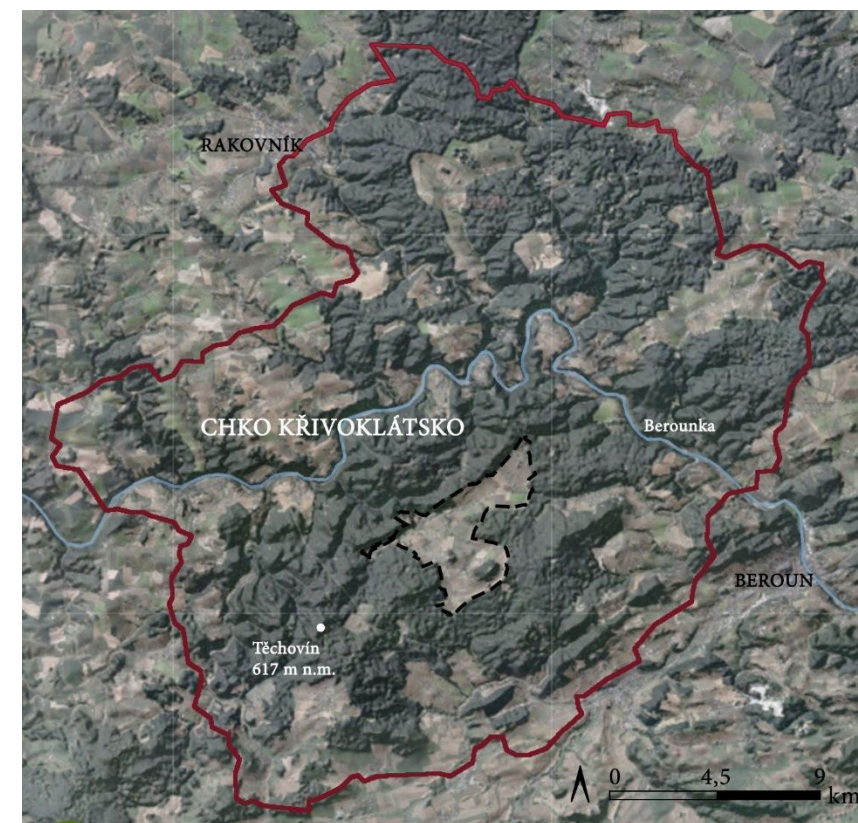


Obr. 51 Schematická mapa umístění a velikosti CHKO Křivoklátska

CHKO Křivoklátsko se nachází na západním okraji středních Čech asi 40 km vzdušnou čarou západně od Prahy. Z hlediska správního uspořádání zasahuje do území dvou krajů, Středočeského a Plzeňského, do pěti bývalých okresů – Beroun, Kladno, Rokycany, Rakovník a Plzeň-sever, a zahrnuje 96 katastrálních území a 69 samosprávních obcí. Celková rozloha CHKO Křivoklátsko činí 62 792 ha, z nichž 62 % plochy je pokryto společenstvy listnatých a smíšených lesů.

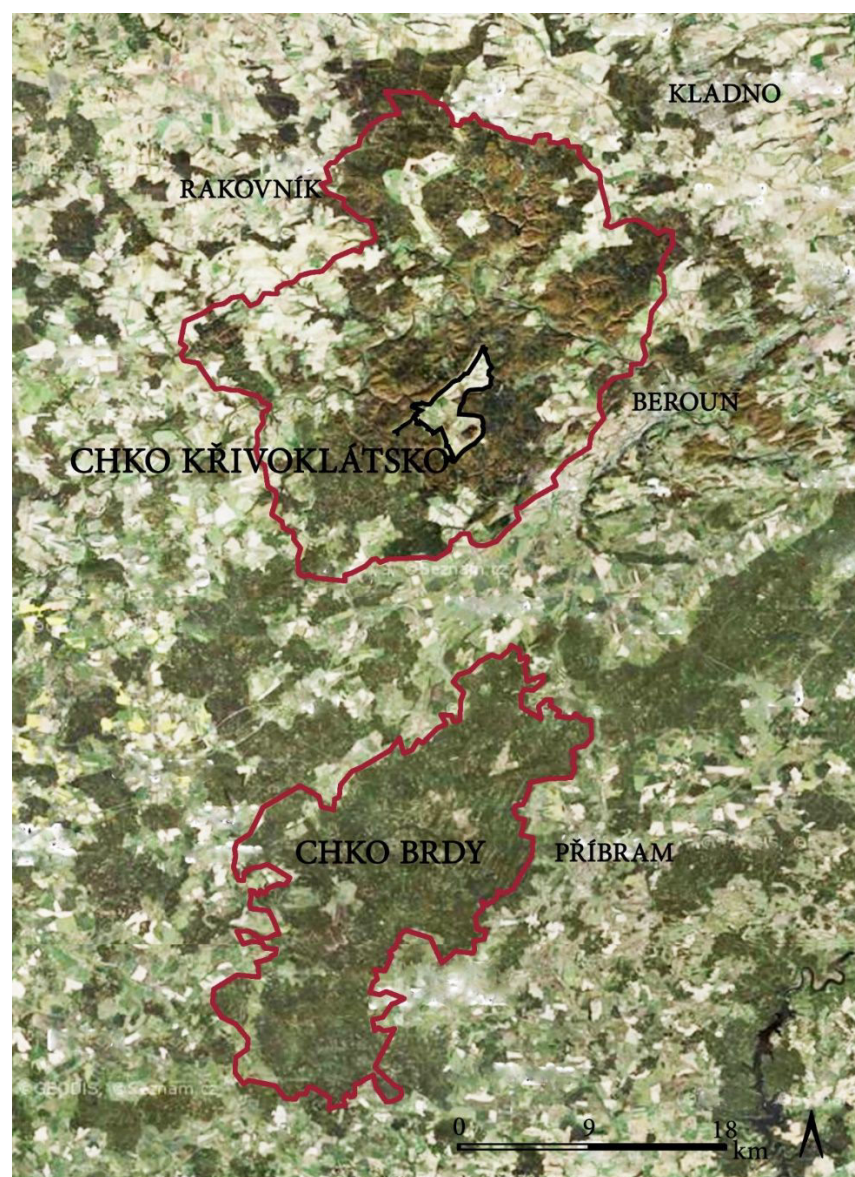
Bohatství Křivoklátska je podmíněno přírodními vlivy a historickým vývojem oblasti. Mezi ty patří například hustě zalesněný členitý terén s údolním fenoménem a kaňonem řeky Berounky (patrný na Mapě 14), se strmými a těžko přístupnými stráněmi, krytými přirozenými lesními porosty, ze kterých místy prostupují skalní výchozy s teplomilnou faunou a flórou. Takto členitá krajina již v dávné historii omezovala člověka a jeho působení na Křivoklátsku. Nejen díky přírodním podmínkám, ale i proto, že čeští panovníci s oblibou využívali zdejší lesy k loveckým kratochvílím a byl zde po dlouhá staletí zákaz

souvislého kácení lesa, bylo Křivoklátsko ušetřeno výraznější kolonizací a zachovalo si své přírodní bohatství přesahující významem hranice České republiky. V Křivoklátsku bylo doposud zachováno více než 1800 druhů cévnatých rostlin, více než 80 druhů dřevin, hnízdí zde něco kolo 120 druhů ptáků a žije zde nespočetné množství dalších živočichů, z nichž jsou mnozí zařazeni do červených seznamů vzácných a ohrožených druhů. Proto bylo 1. března 1977 pro své přírodní hodnoty vyhlášeno organizací UNESCO biosferickou rezervací v rámci programu MaB (Man and Biosphere) – člověk a biosféra. Následně pak byla 24. listopadu 1978 tato oblast vyhlášena výnosem Ministerstva kultury ČSR za chráněnou krajinnou oblast Křivoklátsko. Dále zde bylo od roku 2004 vyhlášeno, v rámci soustavy NATURA 2000, 16 evropsky významných lokalit a Ptačí oblast Křivoklátsko (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).



Obr. 52 Mapa se zvýrazněným reliéfem krajiny CHKO Křivoklátska. Patrné strmé svahy i koryto meandrující řeky Berounky. Nevyšším vrcholem Křivoklátska je vrch Těchovín a nejnižším bodem hladina řeky Berounky nad Berounem, kde opouští Křivoklátsko v nadmořské výšce 223 m n.m. (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)





Obr. 53 Porovnání velikosti a dřevinné skladby lesů CHKO Křivoklátska a CHKO Brdy. Na podzimním leteckém snímku z roku 2012 je podle zbarvení lesních porostů je patrné, že zatímco v Brdech se vyskytuje převážně monokulturální smrkový les, v Křivoklátsku jsou to právě hodnotné listnaté a smíšené lesy zbarvené do hnědé barvy (Zdroj: vlastní zpracování, podklad: www.mapy.cz, 2019)

#### 4.4.1.1 Geologie, geomorfologie a paleontologie

Geologickým podložím jsou na území CHKO Křivoklátska převážně břidlice a droby, které se zde usazovaly již na dně starohorního moře. Ve stejné době docházelo pod hladinou moře i k výlevům sopečných hornin, tzv. splitů. Jednou z ukázek takového výlevu je

například Čertova skála tyčící se nad řekou Berouňkou. Na počátku prvohor v období kambria vznikl v okolí Týřovic a Skryj mělký mořský záliv, ve kterém se usazovaly břidlice a pískovce, které v sobě pohřbívaly zbytky tehdejší fauny. Díky tomu patří Skryjsko-týřovické kambrium k významným oblastem světové paleontologie. Byly zde objeveny zkameněliny trilobitů, ostnokožců, ramenonožců a dalších živočichů. Nejstarší zmínky o sběru zkamenělin pochází z roku 1832, avšak celosvětové slávy se naleziště dočkalo až v první třetině 19. století, kdy zde badatel Joachim Barrande projektoval a vyměřoval koněspřežnou dráhu pro Fürstenberky. Po objevení zkamenělin se začal naplno věnovat jejich sběru a poznání a v roce 1852 pak uveřejnil první díl celosvětově známého díla s názvem *Systeme silurien du centre de la Boheme*, věnujícího se českým trilobitům. Na konci kambria došlo na území Křivoklátska k mohutným suchozemským sopečným výlevům, čímž vzniklo vulkanické křivoklátsko-rokycanské pásmo, z něhož se dodnes zachovaly pouze dva větší izolované ostrovy ordovických hornin, které byly historicky významné z hlediska těžby železné rudy – Krušná hora a Velíz.

Do dnešní podoby se Křivoklátsko zformovalo vlivem klimatických výkyvů až v období čtvrtohor. Díky výkyvům podnebí se v nižších polohách činností větru tvořily spraše a sprašové hlíny a na úpatích svahů a ve svazích vznikaly svahové hlíny a suťové uloženiny. Změnami podnebí zesílilo také erozní působení řeky Berouňky, která protéká celým územím od jihozápadu k severovýchodu a která tak zde vytvořila hluboká údolí a skalnaté kaňony. Zároveň si při zahlabování vytvořila četné meandry a nápadné říční terasy, na kterých se později objevovala první osídlení. Údolí řeky Berouňky rozdělilo Křivoklátskou vrchovinu na severní – Lánskou pahorkatinu, a jižní – Zbirožskou vrchovinu. Tyto dvě části se díky rozdílnosti geologického podloží vyvíjely odlišně. Pro Lánskou pahorkatinu je typický mírně členitý povrch na břidlicovém podloží, zatímco různorodější, nepřístupnější a díky tomu i nevhodnější část

dnešního Křivoklátska – Zbirožská vrchovina, vzniklá na vulkanických horninách křivoklátsko-rokycanského pásma, je typická hluboce zařízlými údolními potoky, skalnatými vrcholky kopců a táhlými hřbety. Pro celé území Křivoklátska stojí za zmínku i morfologicky významné buližnickové suky, které jsou působením přírodních vlivů a eroze vypreparované z měkkých hornin a jsou významnými krajinnými prvky. Jednou takovou je například přírodní památka Zdícká skalka u Kublova (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.2 Voda

Hlavním povrchovým tokem na Křivoklátsku je již několikrát zmiňovaná řeka Berouňka. Je to jedna z mála řek na území České republiky, která si zachovala svůj přírodní charakter. Křivoklátskem protéká délkou 42,5 km a odvodňuje většinu povrchových i podzemních vod. Během průtoku územím nasbírá celkem devatenáct pravostranných a sedmnáct levostranných přítoků, které mají převážně bystrinný charakter. Na podzemní vody je však Křivoklátsko chudé, a to v závislosti na převažujícím geologickém podloží drob a břidlic, které je nevhodné pro vytváření kolektorů podzemních vod. I když je vulkanické podloží, nacházející se v oblasti Zbirožské vrchoviny, na vytváření kolektorů příznivější, ani zde nejsou nikterak velké zásoby podzemních vod.

Celková rozloha tekoucích a stojatých vod CHKO je cca 4 km<sup>2</sup> (0,6 % plochy CHKO), z čehož největší plochu zaujímá Berouňka (cca 230 ha). V celém území se dále nachází 340 vodních nádrží o celkové ploše 140 ha, z nichž největší je nádrž Klíčava, která zaujímá cca 72,5 ha (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.3 Klima

Území Křivoklátska spadá dle Quitta do mírně teplé a mírně suché klimatické oblasti MT11. Průměrná roční teplota je 7,5–8,5 °C a průměrné



roční srážky se kvůli srážkovému stínu Krušných hor pohybují okolo 350–530 mm za rok. Oblast je dále charakteristická dlouhým suchým, teplým létem, mírně teplým podzimem a jarem a mírně teplou, suchou zimou. Řeka Berounka silně ovlivňuje místní mezoklima, a to hlavně v zimních měsících, kdy je zde teplota oproti okolní krajině výrazně teplejší. V údolí řeky Berounky je naopak celoročně velmi chladné mikroklima. Protože vrcholky svahů zůstávají teplé, dochází zde k inverzi neboli ke zvratu teplotních stupňů, což je pro Křivoklátsko typické. Inverzní charakter údolí pak způsobuje, že teplomilní živočichové a rostliny se vyskytují ve vyšších nadmořských výškách než vysokohorští či podhorští (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.4 Flóra

Ve 20. letech 20. století zde probíhal podrobný vegetační a floristický průzkum, při němž bylo zjištěno přes 1800 rostlin, z nichž je více než 52 druhů dřevin. Pestrá křivoklátská vegetace se formovala již od čtvrtohor. Působícími faktory byly převážně říční a vrcholový fenomén, ale i činnost člověka, která zde ale nebyla kvůli nepříznivým podmínkám a členitému terénu nikterak výrazná. Na hlinitých náplavech řeky se vyskytují dubové lesy, na mírně zvlněných plošinách nad Berounkou často přecházejí do dubohabřin, které jsou na území Křivoklátska nejrozšířenější. V částech oblasti se dochovaly i porosty bučin, acidofilních doubrav a lokálně i borů, které se přirozeně vyskytují ve vyšších polohách na skalknatých výběžcích nad Berounkou. V nižších polohách se pak často objevují suťové lesy, přičemž se zde nachází i jedna z největších populací červeného tisů (*Taxus baccata*), jenž je v ČR chráněný. Vrcholy kopců jsou pokryty zakrslými doubravami, které místy přechází do skalních stepí, které se zde nazývají „Pleše“. Vegetace na Pleších je tvořena pestrá mozaikou společenstev. Můžeme zde najít bohaté trávníky, ale vzácně i bohatá vřesoviště. Sekundární bezlesí je zde

často zastoupeno květnatými loukami. V nivách potoků se často objevují vlhké louky, na nichž vlivem degradace vznikají tužebníková lada, která si však zachovávají alespoň část původní druhové pestrosti. Na JV území jsou ve vysoké míře rozšířeny i širokolisté xerothermní trávníky. V CHKO se vyskytuje několik desítek zákonem chráněných druhů rostlin, které jsou zařazeny do Červeného seznamu ČR. Jejich typičtí zástupci jsou stejně jako zástupci ohrožených, vzácných a vymírajících druhů živočichů dohledatelní na stránkách Správy CHKO Křivoklátsko (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

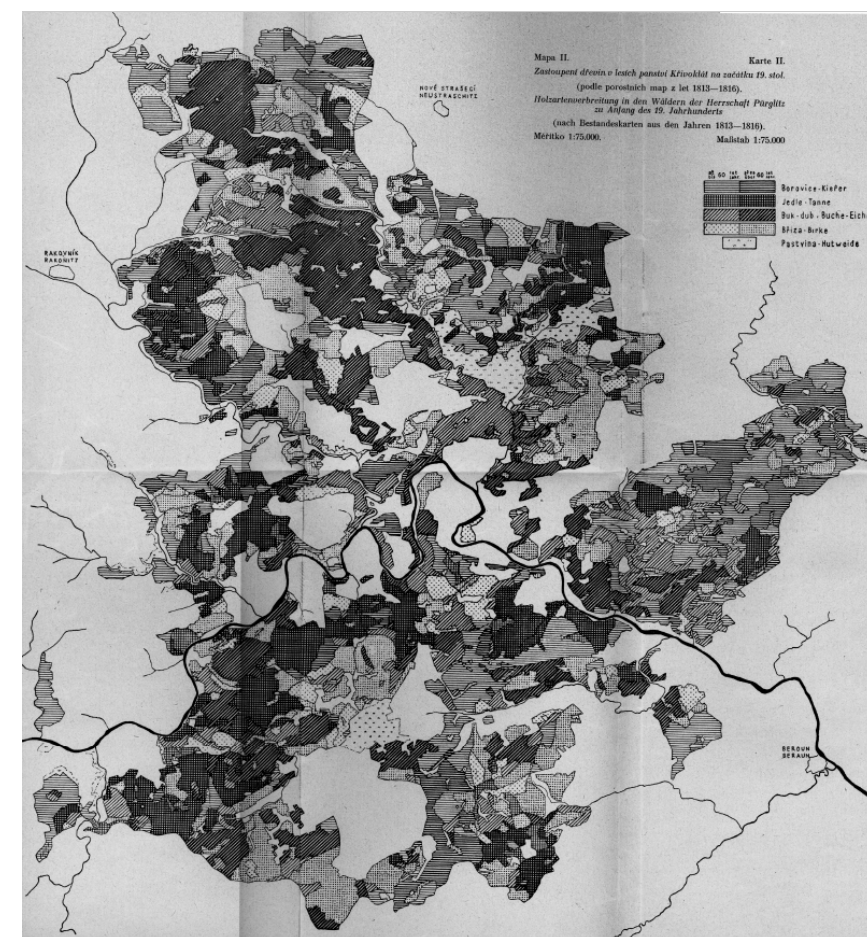
#### 4.4.1.5 Fauna

Živočichové na Křivoklátsku jsou zástupci typické střeoevropské teplé lesní fauny. Díky tomu, že je zde zachováno velké množství původních biotopů a velké plochy lesních porostů pralesního charakteru, v nichž nedocházelo k odlesňování, podařilo se zde zachovat i mnoho populací ohrožených, vzácných a vymírajících druhů živočichů (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.6 Lesnictví

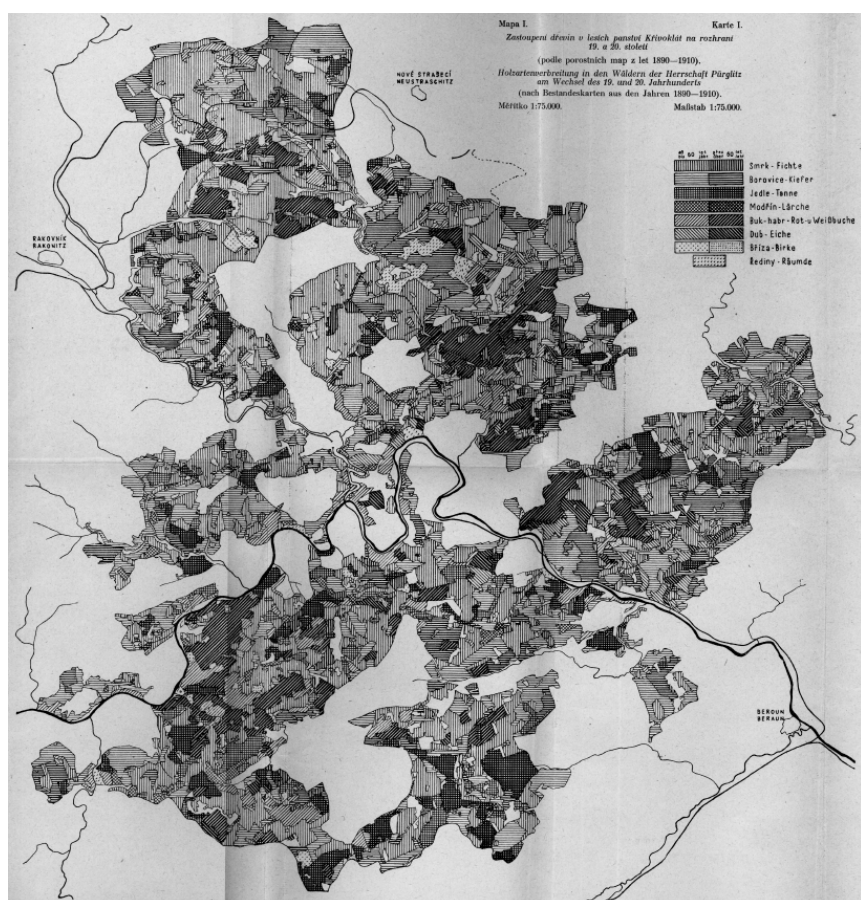
V křivoklátských lesích probíhala až do konce 19. století výrazná těžba dřeva (zdroj energie v hutnictví), při jejíž nápravě docházelo k zakládání smrkových, modřínových a borových monokultur. V území se ale zachovaly i člověkem nedotčené původní lesy. Lesní porosty nyní zaujímají 62 % plochy celého CHKO Křivoklátska, přičemž je jejich celková výměra 38 000 ha. Více než polovina této plochy je tvořena listnatými a smíšenými lesy. Je zde zachováno více než 80 druhů dřevin včetně keřů. Na webových stránkách Správy CHKO Křivoklátsko je uvedena takováto dřevinná skladba: 32 % smrk ztepilý (*Picea abies*), 20 % borovice lesní (*Pinus sylvestris*), 15 % dub zimní, letní (*Quercus petraea*, *robur*), 9 % buk lesní (*Fagus sylvatica*), 8 % modřín opadavý

(*Larix decidua*), 6 % habr obecný (*Carpinus betulus*), 2 % lípa srdčitá, velkolistá (*Tilia cordata*, *platyphyla*), 2 % bříza bradavičnatá (*Betula verrucosa*), 1 % javor mléč, klen, babyka (*Acer platanoides*, *pseudoplatanus*, *campestre*), 1 % jedle bělokorá (*Abies alba*), 1 % olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), 1 % jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), introdukované exoty 1 % a holiny z těžby méně než 1 %. Hospodaření v lesích v posledních letech má přírodě blízký charakter, který má oporu v lesním zákonu a je kamenem státní lesnické politiky. V praxi je uváděno prostřednictvím lesních hospodářských plánů a osnov, které jsou pak speciální na maloplošně chráněných územích s přísným režimem ochrany v rámci CHKO. Hospodaření respektuje také významné prvky ÚSES (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).



Obr. 54 Zastoupení dřevin na Křivoklátsku na začátku 19. století (Zdroj: Svoboda, 1943)





Obr. 55 Plánek se zastoupením dřevin na Křivoklátsku na přelomu 19. a 20. století (Zdroj: Svoboda, 1943)

#### 4.4.1.7 Zemědělství

Poté, co došlo k návratu k soukromému vlastnictví půdy, je na Křivoklátsku, ale i v celé ČR mnoho vlastníků, ale málo hospodářů. Větší hospodáři a velké zemědělské podniky si tak pronajímají půdu od soukromých vlastníků, kteří nejsou schopni pole a louky obhospodařovat. Stav je takový, že na mnoha místech tak nedošlo ke zmenšení půdních bloků, osevnické postupy jsou omezeny na dvě až tři plodiny, nehnojí se organickými hnojivy. Snahy velkostatkářů a zemědělských podniků směřují k dalšímu scelování polí, k likvidaci rozptýlené zeleně, rozorávání příkopů a mezí, které brání průjezdu nových velkovýrobních strojů. Na polích, kde hospodáři jednotlivci, je stav lepší, bohužel počet jednotlivců je oproti počtu velkostatkářů malý. Za zmínku stojí i fakt, že v posledních

letech je na vzestupu pastva skotu a ovcí ve volné krajině, což je důkazem, že lidé znovu nalézají nový vztah k půdě a ke krajině.

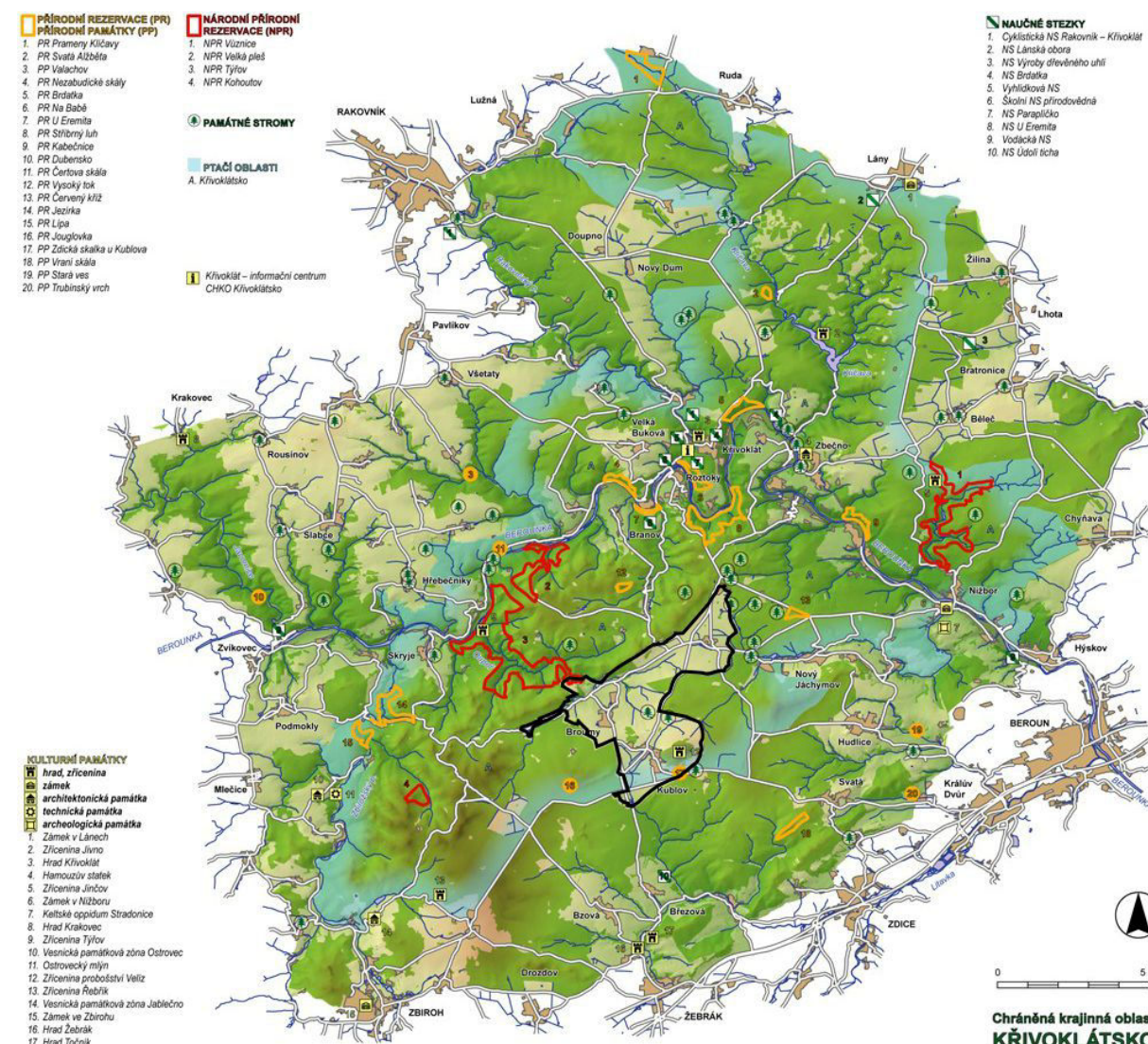
Většina nevzhledných a krajinný ráz narušujících staveb z doby socialismu chátrá, jen některé z nich jsou využívány a udržovány. I o většinu staveb z dob Fürstenberků je postaráno. Například dvory Požáry, Ploskov a Amálie vlastní a spravuje Česká zemědělská univerzita, statek Míče byl zrekonstruován pro účely cestovního ruchu a hospodářský dvůr Karlov v rukou soukromého majitele znovu vzkvétá. O další důležité stavby je pečováno za podpory dotačních programů Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.8 Správa

Pro Křivoklátsko jsou vypracovány, projednávány a schvalovány plány péče na období deseti let pro jednotlivá MZCHÚ. O plnění těchto plánů se stará Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – Správa CHKO se sídlem ve Zbečně. K zajištění péče využívá resortní programy – Program péče o krajinu, Program obnovy přirozených funkcí krajiny, Program péče o majetek státu, ale i Operační program pro životní prostředí. Činnost správy spočívá například v péči o památné stromy a významnou zeď, v údržbě významných stanovišť chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů, v zaměřování a označování ZCHÚ, v budování a správě naučných stezek (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

#### 4.4.1.9 Zvláštní ochrana, památky, naučné stezky

V CHKO Křivoklátsko byly kvůli ochraně hodnot a významných ekosystémů v rámci maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ) vyhlášeny čtyři národní přírodní rezervace (NPR), šestnáct přírodních rezervací (PR) a čtyři přírodní památky (PP). Dále zde bylo v kategorii památný strom vyhlášeno 59 objektů (solitérní stromy, skupiny stromů, stromořadí) s 602 jedinci stromů. Nejvýznamnější z nich jsou například Ploskovská kaštanka u Ploskova (465 jedinců), Břeková alej na Břejli (45 jedinců) nebo Břekové stromořadí u Kublova (23 jedinců) (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).

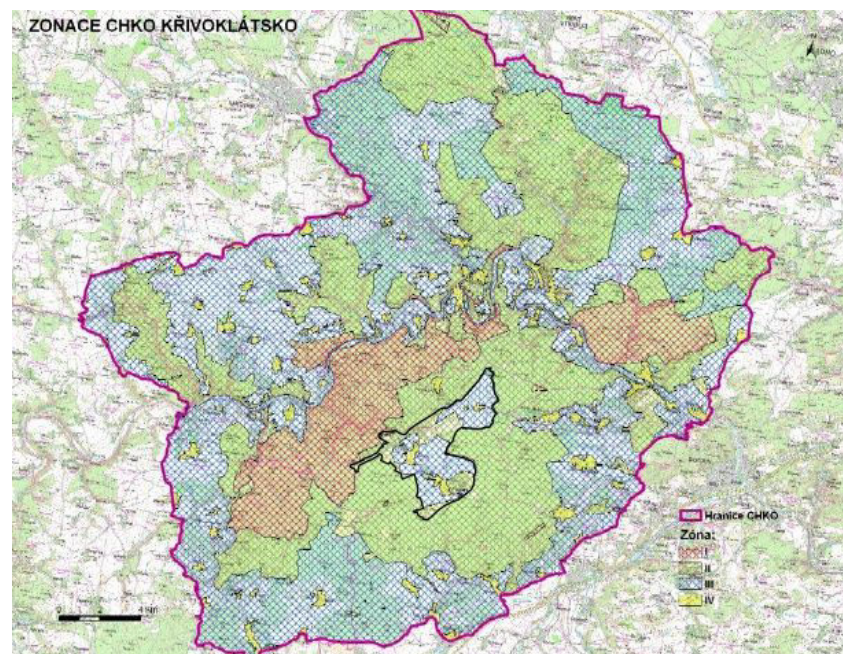


Obr. 56 CHKO Křivoklátsko s vyznačenými NPR, PR, PP, památných stromů a stromořadí, kulturních památek a naučných stezek. AOPK ČR © 2006 (Zdroj: <http://www.adviseurmakelaar.nl/chko-krivoklatsko-mapa/>, 2019)

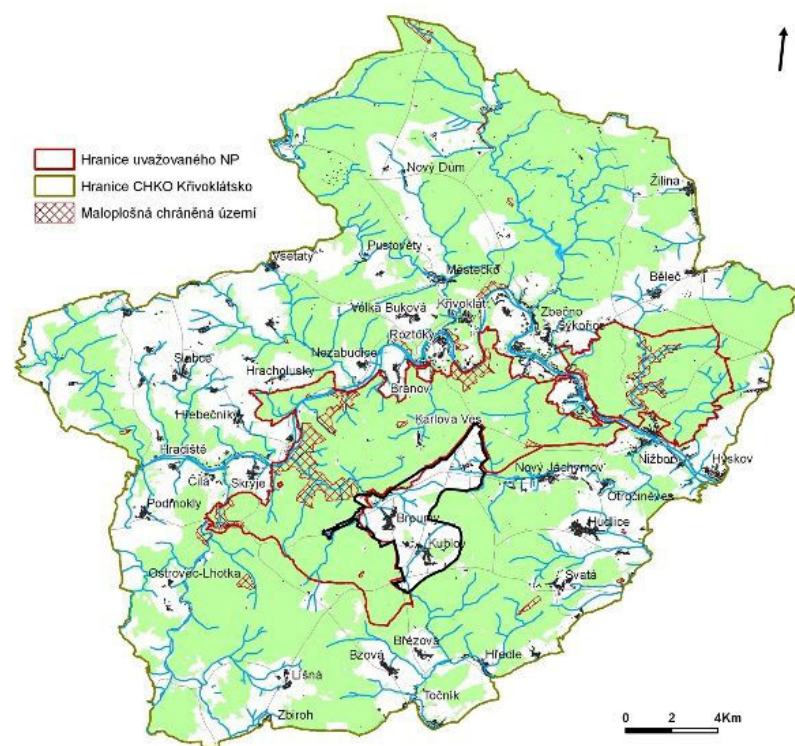


#### 4.4.1.10 Národní park Křivoklátsko?

Díky jedinečnosti křivoklátské přírody navrhuje Ministerstvo životního prostředí, aby zde byl na nejcennějších 102 km<sup>2</sup>, tedy na 16 % stávající plochy CHKO, vyhlášen národní park. Hranice navrhovaného národního parku jsou vedeny mimo zastavěná území obcí (kromě Karlovy Vsi) a větších zemědělsky obhospodařovaných ploch. Vznik národního parku by znamenal formální potvrzení přírodních hodnot a vytvoření vhodných podmínek pro jejich ochranu. Se vznikem NP by došlo ke zlepšení ekonomické situace celého regionu, ke zvýšení šetrné turistiky a cestovního ruchu, k vytvoření nových možností pracovních míst a k podpoře místních podnikatelů. Mimo to by se zlepšil i přístup k podpoře z veřejných zdrojů pro obce i soukromé subjekty (Správa CHKO Křivoklátsko, 2019).



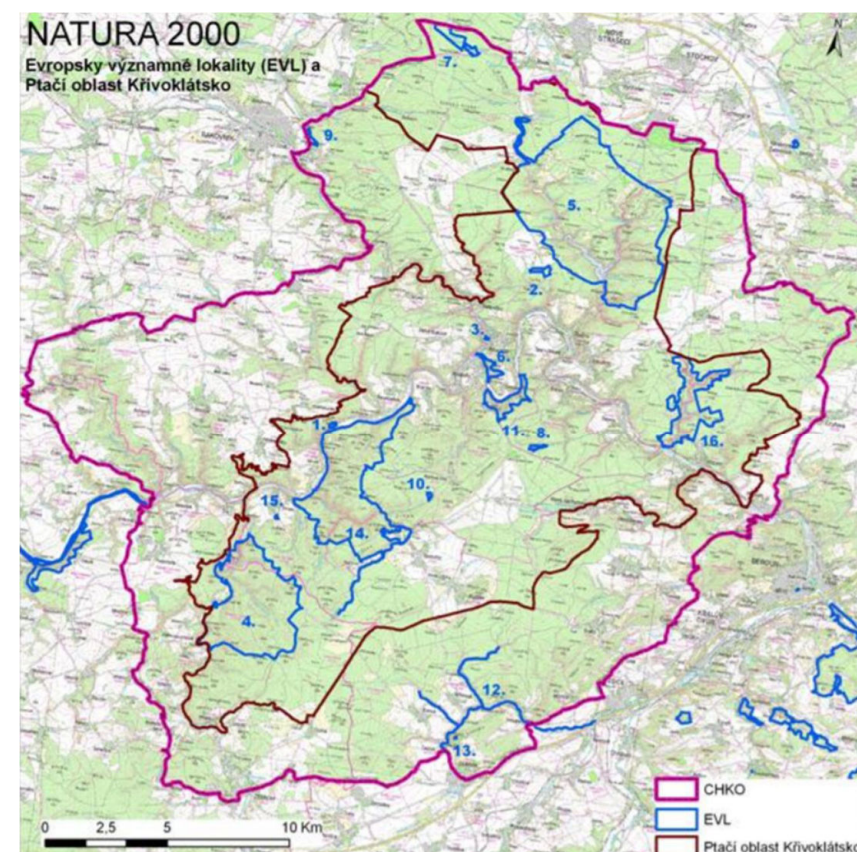
Obr. 57 Zonace CHKO Křivoklátsko (Zdroj: Správa CHKO Křivoklátsko, 2019)



Obr. 58 Mapa s vyznačenými hranicemi navrhovaného národního parku Křivoklátsko (Zdroj: <http://www.adviseurmakelaar.nl/chko-krivoklatsko-mapa/>, 2019)

#### 4.4.2 NATURA 2000

NATURA 2000 je soustava chráněných území vytvářena všemi státy Evropské unie. Soustava je zakotvena ve dvou nejdůležitějších právních předpisech EU na ochranu přírody – směrnice Rady 2009/147/EC, o ochraně volně žijících ptáků a směrnice Rady 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V rámci soustavy NATURA 2000 je v CHKO Křivoklátsku od roku 2004 vyhlášeno 16 evropsky významných lokalit (EVL) a Ptačí oblast Křivoklátsko o rozloze 31960.1481 ha. V ochraně EVL se jedná jak o ochranu naturových biotopů, tak i o ochranu jednotlivých živočichů (Natura 2000, 2019).



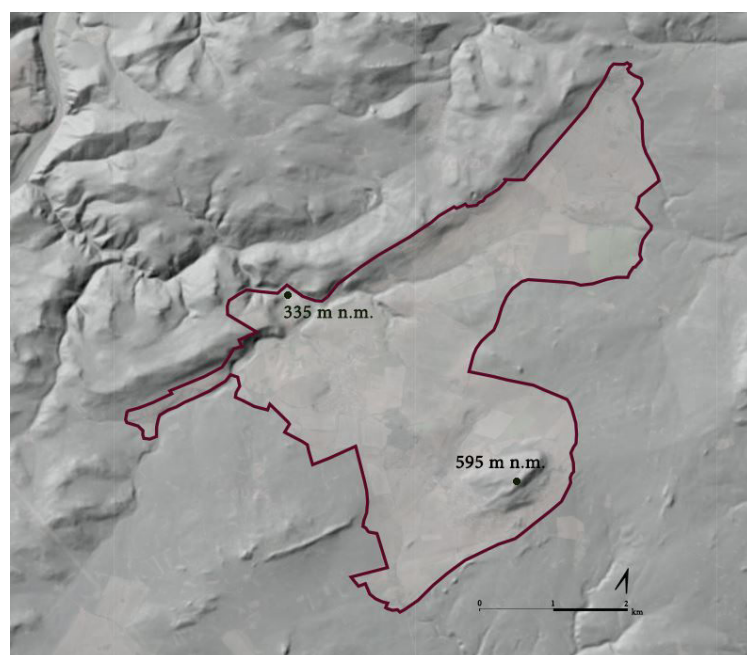
Obr. 59 Mapa s vyznačením hranic CHKO Křivoklátsko, Ptačí oblast Křivoklátsko a Evropsky významných lokalit (1. Čertova skalka, 2. Jabůrek, 3. Křivoklát – hrad, 4. Kohoutov, 5. Lánská obora, 6. Na Babě, 7. Prameny Klíčavy, 8. Pustá seč, 9. Rakovník – za koupalištěm, 10. Skočová – pískovna, 11. Stříbrný luh, 12. Stroupínský potok, 13. Točnick – hrad, 14. Týřov – Oupořský potok, 15. V Hliništech, 16. Vůznice) (Zdroj: Správa CHKO Křivoklátsko, 2019)



## 4.5 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

### 4.5.1 Nadmořská výška

Nejnižší bod se nachází v katastru obce Broumy v části zvané V Luh u Úpořského potoka. Nejvyšším bodem je vrchol Velízu, nacházející se v katastru obce Kublov.



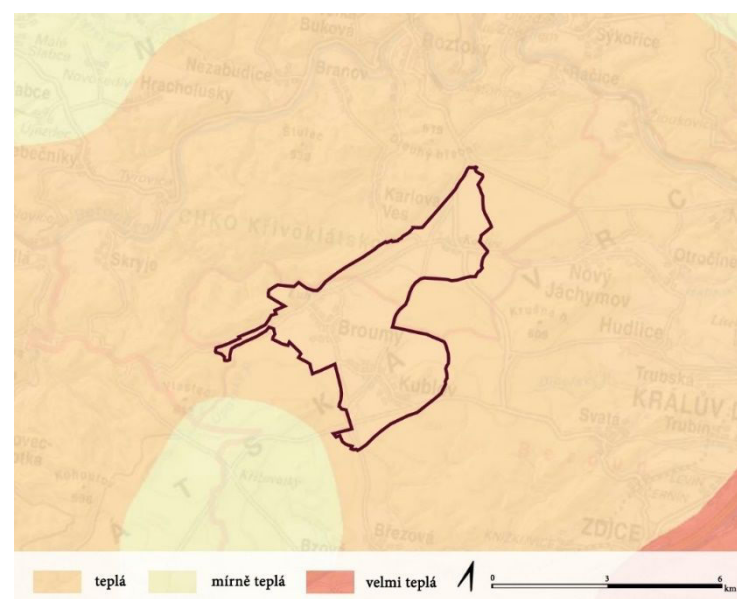
Obr. 60 Mapa reliéfu s nejnižším a nejvyšším bodem řešeného území (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)

### 4.5.2 Klimatické poměry

Řešené území se nachází v teplé klimatické oblasti s následujícími charakteristikami:

Tab. 1 Charakteristika oblasti (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

Teplá klimatická oblast	Charakteristika
Počet letních dní	40–50
Počet zimních dní	50–60
Průměrná letní teplota	15 až 16 °C
Průměrná zimní teplota	-2 až -3 °C
Průměrný úhrn letních srážek	200–400 mm
Průměrný zimní úhrn srážek	> 400 mm



Obr. 61 Klimatické oblasti řešeného území a jeho těsného okolí (Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, 2019)

### 4.5.3 Biogeografie

Dle Culka (2005) patří řešené území z hlediska biogeografie do provincie středoevropských listnatých lesů a do křivoklátského bioregionu, který je součástí Hercynské podprovincie.

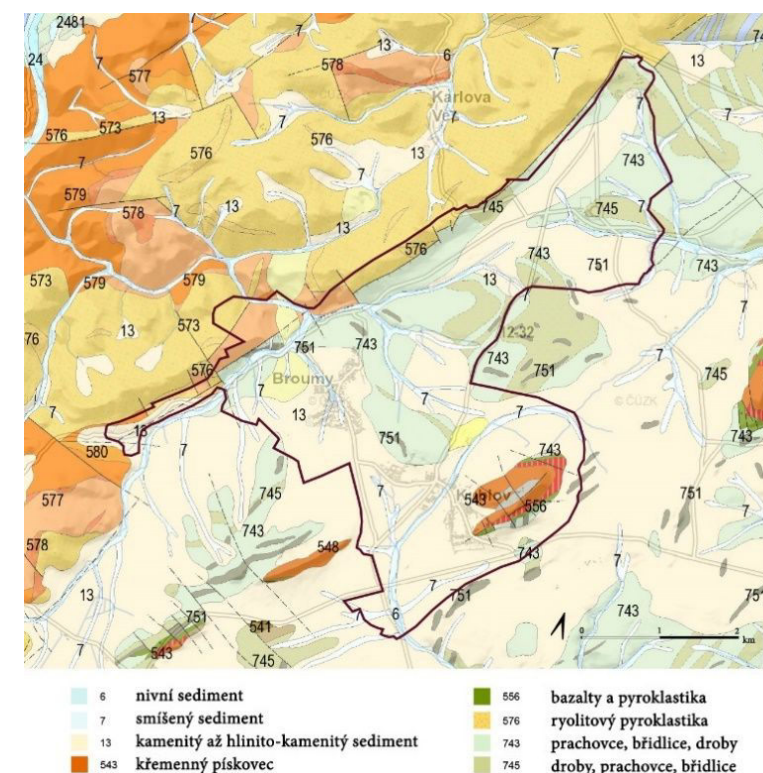
### 4.5.4 Fytogeografie

Z hlediska fytogeografického členění patří území do fytogeografického obvodu Českomoravského mezofytika a dále pak do fytogeografického obvodu Křivoklátsko.

### 4.5.5 Geomorfologie

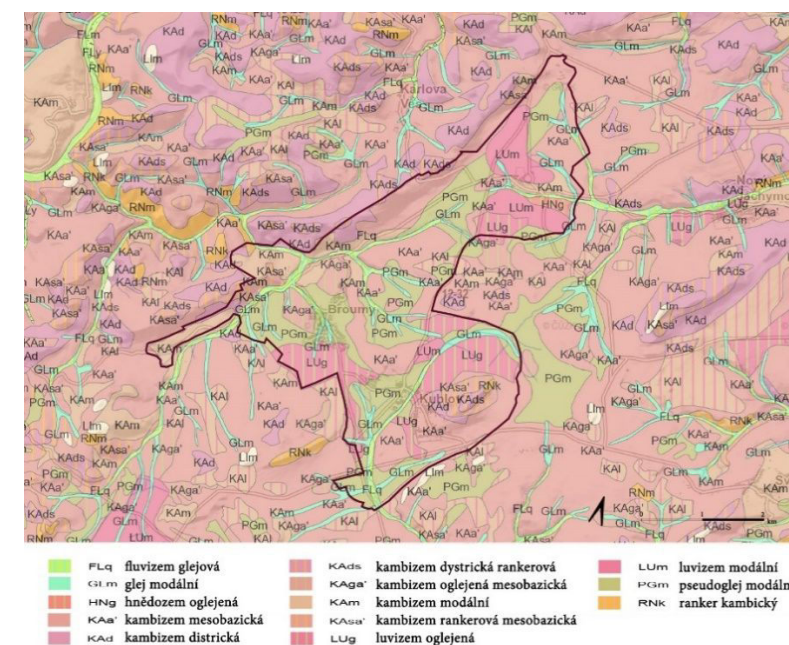
Dle geomorfologického členění patří vybrané území do oblasti Hercynské, podoblasti Hercynská pohoří, provincie Česká vysočina, dále pak do soustavy Berounská podsoustava, podsoustavy Brdská podsoustava, celku Křivoklátská vrchovina, podcelku Zbirožská vrchovina a do okrsku Hudlická vrchovina.

## 4.5.6 Geologie



Obr. 62 Geologická mapa (Zdroj: <https://mapy.geology.cz/geocr50/>, 2019)

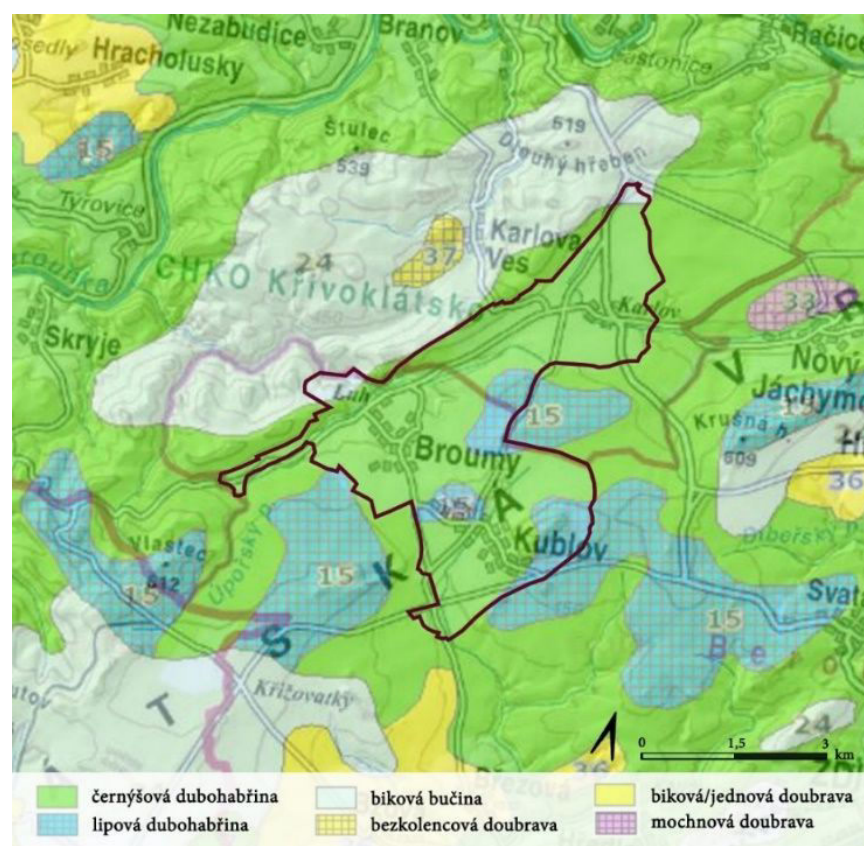
## 4.5.7 Půdní poměry



Obr. 63 Půdní mapa (Zdroj: <http://mapy.geology.cz/pudy/>, 2019)



## 4.5.8 Potenciální přirozená vegetace



Obr. 64 Mapa potenciální přirozené vegetace (Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, 2019)

## Černýšová dubohabřina

V černýšových dubohabřinách dominují dřeviny dub zimní (*Quercus petraea*) a habr obecný (*Carpinus betulus*) a častou příměsí lípy srdčité (*Tilia cordata*), které na vlhčích stanovištích střídá lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), dub letní (*Quercus robur*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), javor mléč (*Acer platanoides*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) a třešeň (*Prunus avium*). Ve vyšších polohách se objevuje buk lesní (*Fagus sylvatica*) a jedle bělokorá (*Abies alba*). V keřovém patře se vyskytují nižší jedinci stromového patra a s nimi například líska obecná

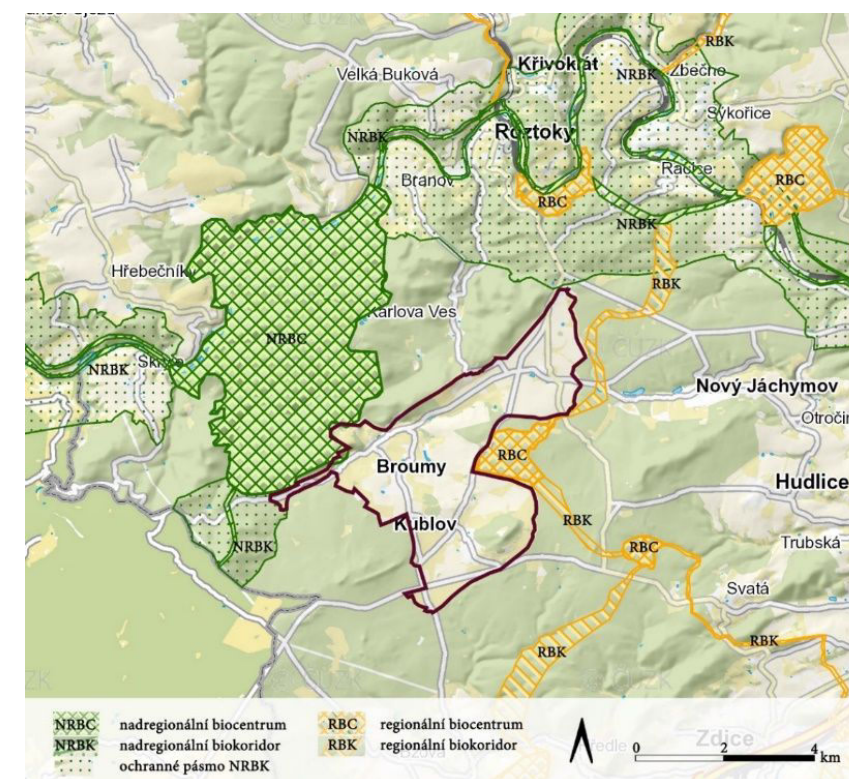
(*Corylus avellana*), zimolez obecný (*Lonicera xylosteum*), nebo svída krvavá (*Svida sanguinea*). V bylinném patře pak můžeme najít druhy jako sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), jaterník podléška (*Hepatica nobilis*), lecha jarní (*Lathyrus vernus*), jestřábník zední (*Hieracium murorum*), lipnice hajní (*Poa nemoralis*) nebo plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*) (Neuhäuslová, 1998).

## Lipová dubohabřina

V lipových dubohabřinách dominují habr obecný (*Carpinus betulus*), dub letní (*Quercus robur*), dub zimní (*Quercus petraea*) a lípa srdčité (*Tilia cordata*). Ve stromovém patře se navíc objevuje i topol osika (*Populus tremula*). V keřovém patře se objevuje líska obecná (*Corylus avellana*) nebo bez černý (*Sambucus nigra*). Diagnostickými druhy bylinného patra jsou svízel Schultesův (*Galium schultesii*), šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*), sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*) nebo borůvka (*Vaccinium myrtillus*). Dalšími druhy bylinného patra jsou dále například sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), ostrice lesní (*Carex sylvatica*), jahodník obecný (*Fragaria vesca*), pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*) nebo violka lesní (*Viola reichenbachiana*) (Neuhäuslová, 1998).

## 4.5.9 ÚSES

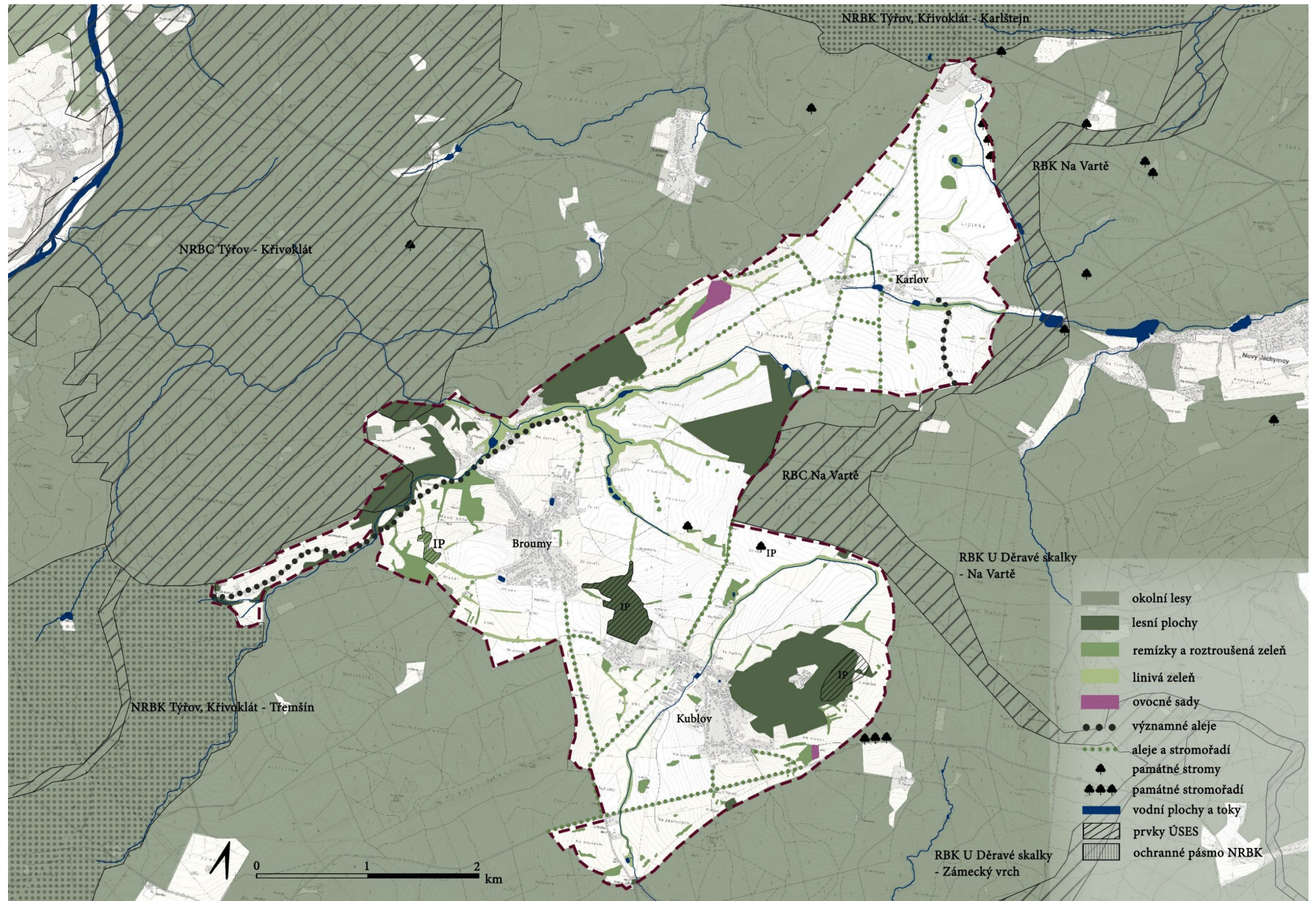
Severozápadní hranicí řešeného území prochází i hranice nadregionálního biocentra Týřov – Křivoklát. Toto biocentrum je velmi významné a plně funkční. Z východu je území lemováno regionálními prvky ÚSES a přímo v území se nachází velké množství interakčních prvků. Návrh lokálních biocenter a biokoridorů je součástí územních plánů a komplexních pozemkových úprav, zatím však nejsou tyto prvky zrealizovány, protože Při tvorbě a vymezení ÚSES zde často dochází ke střetu zájmů se zemědělci a s vedením obcí.



Obr. 65 Územní systém ekologické stability v okolí řešeného území (Zdroj: [https://gis.kr-stredocesky.cz/js/ozp\\_opk/#](https://gis.kr-stredocesky.cz/js/ozp_opk/#), 2019)



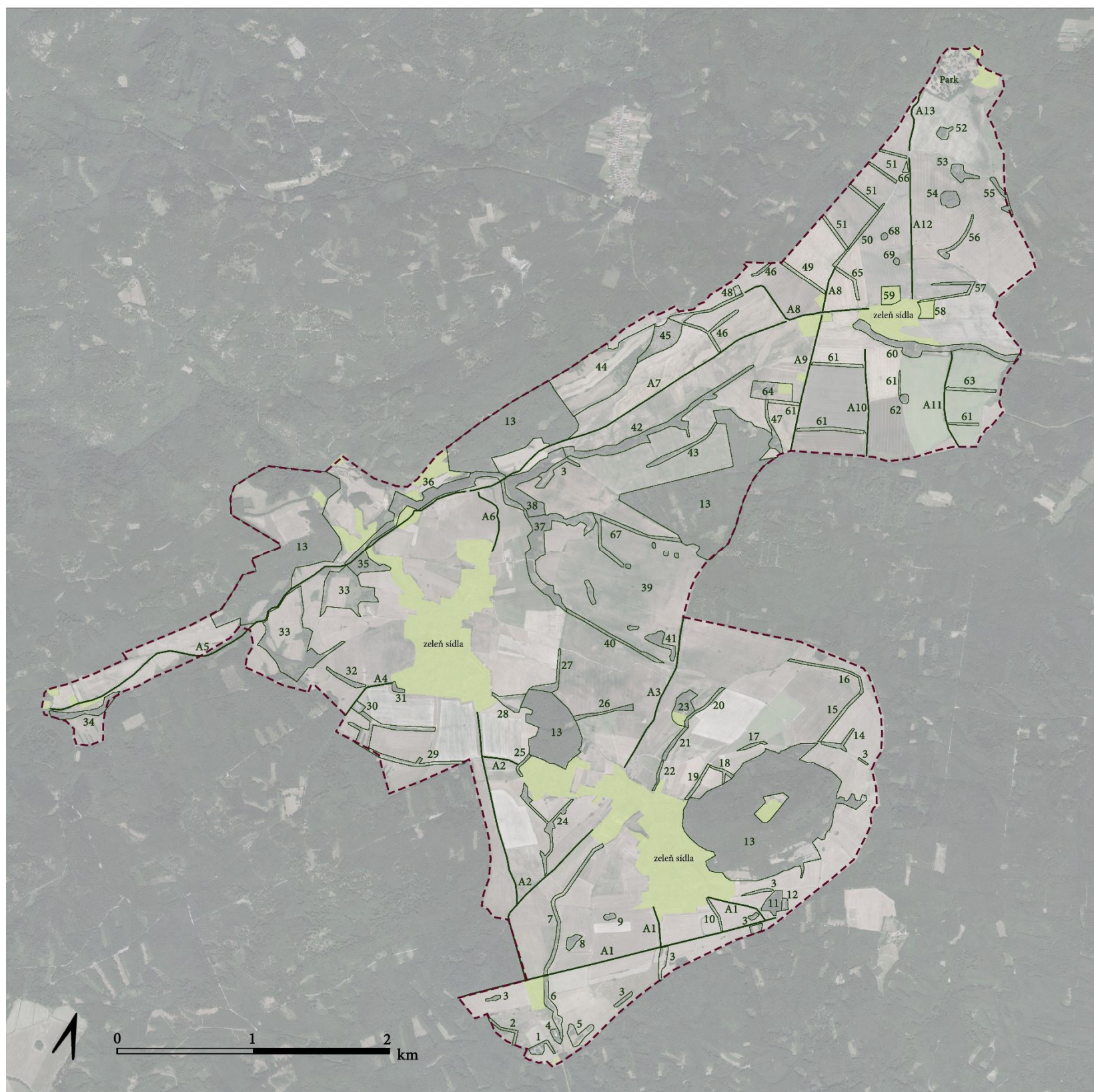
## 4.6 VEGETACE A ÚSES



Obr. 66 Mapa stávající vegetace a ÚSES (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



#### 4.7 DRUHOVÉ SLOŽENÍ ZELENĚ



Číslo	Taxon	poznámka
1	<i>Tilia cordata</i> 50 %, <i>Betula pendula</i> 10 %, <i>Quercus robur</i> 20 %, <i>Prunus avium</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 5 %	
2	<i>Betula pendula</i> 100 %	
3	<i>Prunus spinosa</i> 80 %, <i>Rosa canina</i> 20 %	
4	<i>Tilia cordata</i> 80 %, <i>Pinus sylvestris</i> 15 %, <i>Salix fragilis</i> 5 %	
5	<i>Pinus nigra</i> 80 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Pinus sylvestris</i> 5 %	
6	<i>Populus nigra</i> 50 %, <i>Salix fragilis</i> 50 %	
7	<i>Alnus glutinosa</i> 50 %, <i>Prunus spinosa</i> 40 %, <i>Quercus robur</i> 10 %	
8	<i>Quercus robur</i> 35 %, <i>Prunus avium</i> 25 %, <i>Malus domestica</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Aces platanoides</i> 10 %, <i>Tilia cordata</i> 5 %	
9	<i>Salix caprea</i> 10 %, <i>Populus tremula</i> 20 %, <i>Betula pendula</i> 70 %	
10	<i>Prunus spinosa</i> 85 %, <i>Rosa canina</i> 10 %, <i>Acer campestre</i> 5 %	
11	<i>Quercus robur</i> 45 %, <i>Betula pendula</i> 15 %, <i>Populus tremula</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Acer campestre</i> 10 %	okolí PP Zdiceké skalky
12	<i>Malus domestica</i> 100 %	ovocný sad
13	...	smíšený les
14	<i>Fraxinus excelsior</i> 50 %, <i>Populus tremula</i> 20 %, <i>Tilia cordata</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Malus domestica</i> 5 %, <i>Rosa canina</i> 5 %	
15	<i>Prunus avium</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 75 %, <i>Rosa canina</i> 15 %	
16	<i>Salix fragilis</i> 60 %, <i>Betula pendula</i> 20 %, <i>Salix caprea</i> 15 %, <i>Prunus spinosa</i> 5 %	
17	<i>Prunus spinosa</i> 60 %, <i>Prunus avium</i> 15 %, <i>Quercus robur</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 5 %, <i>Euonymus europaeus</i> 5 %, <i>Sambucus nigra</i> 5 %	
18	<i>Betula pendula</i> 25 %, <i>Pinus sylvestris</i> 25 %, <i>Populus tremula</i> 25 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Rosa canina</i> 10 %	
19	<i>Salix caprea</i> 15 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 10 %, <i>Prunus avium</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 35 %, <i>Crataegus monogyna</i> 5 %, <i>Quercus robur</i> 10 %, <i>Sambucus nigra</i> 5 %, <i>Rosa canina</i> 10 %	
20	<i>Salix fragilis</i> 50 %, <i>Salix caprea</i> 15 %, <i>Betula pendula</i> 5 %, <i>Alnus glutinosa</i> 30 %	
21	<i>Populus nigra</i> 75 %, <i>Alnus glutinosa</i> 15 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
22	<i>Alnus glutinosa</i> 90 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
23	<i>Betula pendula</i> 35 %, <i>Populus tremula</i> 40 %, <i>Pinus sylvestris</i> 20 %, <i>Picea abies</i> 5 %	
24	<i>Salix caprea</i> 50 %, <i>Betula pendula</i> 20 %, <i>Salix fragilis</i> 10 %, <i>Populus tremula</i> 20 %	
25	<i>Tilia cordata</i> 75 %, <i>Quercus robur</i> 15 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
26	<i>Prunus spinosa</i> 60 %, <i>Betula pendula</i> 20 %, <i>Populus tremula</i> 10 %, <i>Quercus robur</i> 5 %, <i>Prunus avium</i> 5 %	
27	<i>Betula pendula</i> 75 %, <i>Populus tremula</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 5 %, <i>Acer campestre</i> 10 %	
28	<i>Prunus spinosa</i> 60 %, <i>Rosa canina</i> 15 %, <i>Acer platanoides</i> 5 %, <i>Acer campestre</i> 10 %, <i>Prunus avium</i> 5 %, <i>Quercus robur</i> 5 %	
29	<i>Populus tremula</i> 40 %, <i>Betula pendula</i> 15 %, <i>Acer platanoides</i> 15 %, <i>Quercus robur</i> 5 %, <i>Fagus sylvatica</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Tilia cordata</i> 5 %	
30	<i>Tilia cordata</i> 100 %	vegetace u hřbitova

Obr. 67 Složení zeleně (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



Číslo	Taxon	poznámka
31	<i>Pinus sylvestris</i> 20 %, <i>Populus tremula</i> 30 %, <i>Tilia cordata</i> 10 %, <i>Betula pendula</i> 10 %, <i>Picea abies</i> 5 %, <i>Aesculus hippocastanum</i> 10 %, <i>Acer campestre</i> 15 %	
32	<i>Acer campestre</i> 20 %, <i>Prunus avium</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 40 %, <i>Rosa canina</i> 10 %, <i>Populus tremula</i> 5 %, <i>Betula pendula</i> 5 %	
33	<i>Betula pendula</i> 15 %, <i>Populus tremula</i> 10 %, <i>Tilia cordata</i> 30 %, <i>Quercus robur</i> 10 %, <i>Carpinus betulus</i> 10 %, <i>Acer campestre</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 10 %	
34	<i>Populus nigra</i> 40 %, <i>Alnus glutinosa</i> 40 %, <i>Salix fragilis</i> 20 %	
35	<i>Populus nigra</i> 30 %, <i>Populus tremula</i> 30 %, <i>Alnus glutinosa</i> 30 %, <i>Salix fragilis</i> 10 %	
36	<i>Populus tremula</i> 30 %, <i>Alnus glutinosa</i> 30 %, <i>Salix caprea</i> 10 %, <i>Betula pendula</i> 30 %	
37	<i>Fraxinus excelsior</i> 35 %, <i>Tilia cordata</i> 15 %, <i>Alnus glutinosa</i> 25 %, <i>Picea abies</i> 10 %, <i>Betula pendula</i> 10 %, <i>Quercus robur</i> 5 %	
38	<i>Picea abies</i> 30 %, <i>Larix decidua</i> 30 %, <i>Corylus avellana</i> 15 %, <i>Salix fragilis</i> 10 %, <i>Quercus robur</i> 5 %, <i>Acer campestre</i> 10 %	
39	<i>Quercus robur</i> 90 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	solitery v poli
40	<i>Prunus spinosa</i> 70 %, <i>Salix viminalis</i> 15 %, <i>Salix caprea</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 5 %	
41	<i>excelsior</i> 10 %, <i>Prunus avium</i> 10 %, <i>Picea abies</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
42	<i>Populus nigra</i> 75 %, <i>Alnus glutinosa</i> 15 %, <i>Sambucus nigra</i> 10 %	
43	<i>Tilia cordata</i> 35 %, <i>Acer campestre</i> 20 %, <i>Quercus robur</i> 15 %, <i>Prunus avium</i> 10 %, <i>Betula pendula</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
44	<i>Quercus robur</i> 15 %, <i>Prunus avium</i> 20 %, <i>Acer platanoides</i> 15 %, <i>Fagus sylvatica</i> 5 %, <i>Acer campestre</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 20 %, <i>Rosa canina</i> 5 %, <i>Populus tremula</i> 5 %, <i>Corylus avellana</i> 5 %	
45	<i>Prunus cerasus</i> 100 %	ovocný sad
46	<i>Prunus cerasus</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 30 %, <i>Sambucus nigra</i> 5 %, <i>Rosa canina</i> 15 %, <i>Betula pendula</i> 5 %, <i>Acer platanoides</i> 10 %, <i>Quercus robur</i> 5 %, <i>Crataegus monogyna</i> 5 %, <i>Malus domestica</i> 5 %	
47	<i>Fraxinus excelsior</i> 45 %, <i>Alnus glutinosa</i> 45 %, <i>Quercus robur</i> 10 %	
48	<i>Prunus cerasus</i>	pozůstatky ovocného sadu
49	<i>Malus domestica</i> 50 %, <i>Prunus spinosa</i> 30 %, <i>Acer campestre</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 5 %, <i>Betula pendula</i> 5 %)	
50	<i>caprea</i> 20 %, <i>Populus tremula</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Rosa canina</i> 5 %	
51	<i>Malus domestica</i> 25 %, <i>Prunus domestica</i> 25 %, <i>Acer campestre</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 20 %, <i>Betula pendula</i> 10 %, <i>Populus tremula</i> 10 %)	
52	<i>Tilia cordata</i> 80 %, <i>Quercus robur</i> 15 %, <i>Prunus spinosa</i> 5 %	bývalá bažantnice
53	<i>Tilia cordata</i> 20 %, <i>Quercus robur</i> 20 %, <i>Alnus glutinosa</i> 15 %, <i>Betula pendula</i> 15 %, <i>Sambucus nigra</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 10 %	bývalá bažantnice
54	<i>Tilia cordata</i> 70 %, <i>Quercus robur</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	bývalá bažantnice
55	<i>Salix caprea</i> 20 %, <i>Betula pendula</i> 30 %, <i>Quercus robur</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 5 %, <i>Alnus glutinosa</i> 40 %	

Číslo	Taxon	poznámka
56	<i>Quercus robur</i> 20 %, <i>Malus domestica</i> 15 %, <i>Malus domestica</i> 15 %, <i>Prunus spinosa</i> 20 %, <i>Betula pendula</i> 5 %, <i>Salix caprea</i> 5 %, <i>Prunus cerasus</i> 20 %	
57	<i>Prunus spinosa</i> 60 %, <i>Rosa canina</i> 10 %, <i>Malus domestica</i> 10 %, <i>Prunus domestica</i> 10 %, <i>Pyrus communis</i> 5 %, <i>Sambucus nigra</i> 5 %	
58	<i>Prunus spinosa</i> 20 %, <i>Sambucus nigra</i> 60 %, <i>Corylus avellana</i> 20 %	
59	<i>Sambucus nigra</i> 50 %, <i>Corylus avellana</i> 30 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Salix caprea</i> 10 %	
60	<i>Salix fragilis</i> 40 %, <i>Salix caprea</i> 15 %, <i>Populus nigra</i> 25 %, <i>Corylus avellana</i> 10 %, <i>Picea abies</i> 5 %, <i>Betula pendula</i> 5 %	
61	<i>Malus domestica</i> 95 %, <i>Prunus spinosa</i> 5 %	
62	<i>Quercus robur</i> 60 %, <i>Tilia cordata</i> 10 %, <i>Malus domestica</i> 10 %, <i>Prunus cerasus</i> 10 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %	
63	<i>Tilia cordata</i> 60 %, <i>Malus domestica</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 30 %	
64	<i>Quercus robur</i> 45 %, <i>Betula pendula</i> 45 %, <i>Malus domestica</i> 10 %	
65	<i>Prunus spinosa</i> 80 %, <i>Rosa canina</i> 10 %, <i>Sambucus nigra</i> 10 %	
66	<i>Robinia pseudoacacia</i> 50 %, <i>Tilia cordata</i> 45 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 5 %	
67	<i>Salix fragilis</i> 10 %, <i>Betula pendula</i> 50 %, <i>Alnus glutinosa</i> 10 %, <i>Populus tremula</i> 15 %, <i>Corylus avellana</i> 5 %	
68	<i>Quercus robur</i> 50 %, <i>Malus domestica</i> 20 %, <i>Prunus cerasus</i> 10 %, <i>Prunus</i>	
69	<i>Aesculus hippocastanum</i> 100 %	
A1	<i>Malus domestica</i> 60 %, <i>Quercus robur</i> 20 %, <i>Prunus spinosa</i> 10 %, <i>Prunus</i>	
A2	<i>Acer campestre</i> 10 %, <i>Tilia cordata</i> 5 %, <i>Malus domestica</i> 5 %, <i>Betula pendula</i> 80 %	nevhodné dřeviny
A3	<i>Juglans regia</i> 100 %	
A4	<i>Tilia cordata</i> 50 %, <i>Malus domestica</i> 50 %	
A5	<i>Tilia cordata</i> 80 %, <i>Quercus robur</i> 10 %, <i>Malus domestica</i> 5 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 5 %	
A6	<i>Acer campestre</i> 65 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 30 %, <i>Quercus rubra</i> 5 %	nevhodné dřeviny
A7	<i>Malus domestica</i> 80 %, <i>Tilia cordata</i> 20 %	-vhodná obnova
A8	<i>Prunus avium</i> 50 %, <i>Malus domestica</i> 50 %	
A9	<i>Malus domestica</i> 100 %	několik dožívajících dřevin
A10	<i>Malus domestica</i> 65 %, <i>Pyrus communis</i> 5 %, <i>Prunus domestica</i> 5 %, <i>Prunus spinosa</i> 15 %, <i>Rosa canina</i> 10 %	vhodná postupná obnova
A11	<i>Tilia cordata</i> 95 %, <i>Fraxinus excelsior</i> 5 %	chátrající alej - obnova
A12	<i>Acer campestre</i> 85 %, <i>Malus domestica</i> 15 %	nevhodné dřeviny
A13	<i>Malus domestica</i> 100 %	

Tab. 2 Tabulka s procentuálním zastoupením dřevin (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



## 4.8 HISTORICKÝ VÝVOJ OBCÍ NA ZÁKLADĚ LITERÁRNÍCH PRAMENŮ

### 4.8.1 Karlov

Historie Karlova je neodmyslitelně spjata s osadou a se zámečkem dnes zvaným **Leontýn**. Na místě tohoto zámečku, nacházejícího se v nejsevernějším cípu řešeného území, byla vybudována v 16. století uprostřed hlubokých lesů za vlády arciknížete Ferdinanda Habsburského osada s tehdejšími názvem Obora. Právě to byl první stavební zásah v této části nynější zemědělské enklávy, vzniklé po rozsáhlých větrných polomech. Jednalo se o jelení oboru, která byla za vlastnictví Valdštejnů postupně rozšířena o hájovnu a skladiště. Poté, co přešlo v roce 1723 křivoklátské panství do rukou Fürstenberků, byla obora Karlem Egonem I. z Fürstenberka rozšířena o bažantnici, rybník a hospodářský **dvůr Karlov**. Karel Egon z Fürstenberka současně nechal Oboru přestavět na klasicistní zámek. Po jeho smrti zdědil celé panství jeho syn Max Egon z Fürstenberka, který nechal zámek pro svoji manželku Leontýnu z Khevenhüllera přestavět v novogotickém slohu a následně jej podle ní i přejmenoval právě na Leontýn. Do dnešní anglické windsorské gotické



Obr. 68 Leontýnský zámek z ptáčích perpektivy (Zdroj: [www.nebeske.cz](http://www.nebeske.cz), 2019)

podoby ho však nechal přestavět až jeho bratr Emil Egon z Fürstenberka, který se stal po smrti svého bratra Maxe novým manželem kněžny Leontýny. Ve stejné době vznikl i anglický park, navazující na zámek a volně přecházející do okolní krajiny a přilehlého sadu. Karel Heike (1984) ve své knize *Zámecké parky a jejich dřeviny* uvádí, že nejvýznamnější dřeviny v zámeckém parku se nacházejí převážně v těsné blízkosti zámku. Jedna se například o *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', *Liriodendron tulipifera*, *Castanea sativa* a další. V zámeckém parku se nachází významná historická památka, kaple sv. Václava z roku 1866, a v lese nedaleko zámečku ve směru na Křivoklát se na křižovatce státních silnic nachází patrová kaplička z roku 1893. Dnešním majitelem Leontýna, který je veřejnosti nepřístupný a slouží jako zařízení pro mentálně postiženou mládež, je hlavní město Praha. Emil Egon z Fürstenberka byl stejně jako jeho žena Leontýna milovník lovu, a proto nezaostával ani ve stavbě nových loveckých zámečků a chat. Jednou takovou byla chata, postavena v lese nedaleko Leontýna, jenž nazval po sobě **Emilovna**.



Obr. 69 Bývalá lovecká chata Emilovna (Zdroj: <https://zbiroh.dobrodruh.net/krivoklatsko/krivoklatsko-emilovna>, 2019)

V tomto případě se nejednalo o zámek, ale spíše o skromnější dřevěnou romantickou stavbu, postavenou vedle již existující hájovny, kterou nechal přestavět do stejného slohu. Dnes patří Emilovna společně s přiléhající loukou a rybníkem Lesní správě Křivoklát (Dvořák, 2014).

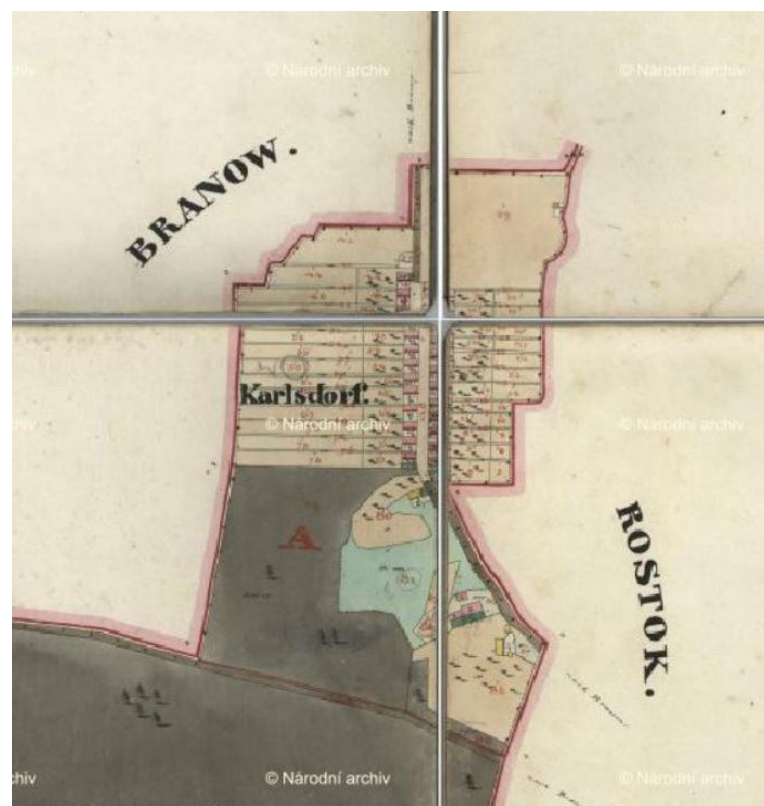
Fürstenberský **hospodářský dvůr Karlov**, který byl založen v roce 1779 Karlem Egonem I., je součástí stejnojmenné osady Karlov, jejíž dominantu dodnes tvoří. Jak již bylo zmíněno, vznikl tento zemědělský dvůr v lesní enklávě vzniklé větrnými polomy. Fürstenberkové se rozhodli, že území nebudou znovu zalesňovat, ale naopak vykácí zbytky lesů a budou ho na vzniklé ploše o velikosti 750 ha využívat k zemědělským účelům. Hospodářský dvůr pozdně barokního charakteru s neobvyklým kruhovým půdorysem byl pravděpodobně již v době svého založení určitým typovým řešením pro další dvory a panství. Stavby uvnitř dvora, jako stodoly a chlévy, byly původně dřevěné a postupně byly nahrazovány objekty zděnými. V popisu z roku 1785 je uvedeno, že součástí dvora byl i ovčín, draslovny (flusárny), sýpky a malý rybníček (Karlovský), který je dodnes napájen stejnojmenným Karlovským potokem. V roce 1815 byl ke dvoru přistaven klenutý ovčín pro 600 ovcí a mezi lety 1817–1820 bylo postupně postaveno několik dalších stodol a stájí pro dobytek. Je tedy zřejmé, že byl dvůr zaměřen především na velkochov ovcí a dobytka. Mimo to byl ve dvoře v 70. letech 19. století vybudován lihovar a kvůli větší spotřebě vody vznikl v blízkosti dvora další rybník, zvaný Lihovarský. V souvislosti s chodem a s přibýváním zaměstnanců byla ve vzdálenosti asi 2,5 km od dvora založena na místě zvaném U Buku nejmladší obec na Křivoklátsku – **Karlova Ves**, dříve zvaná Karloves. Uvádí se, že kolem roku 1900 pracovalo na Karlově okolo 45 zaměstnanců, přičemž zde bylo i 45 dětí školou povinných, které



chodily až do založení vlastní malé školy při dvoru (r. 1913) do škol v okolních obcích Nový Jáchymov, Karlova Ves a Broumy (Oficiální stránky obce Roztoky, 2019).

Nejmladší křivoklátská obec **Karlova Ves** byla založena Karlem Egonem II. z Fürstenberka v roce 1826. Jedná se o ulicovou kolonizační ves vzniklou jako osada pro zaměstnance dvora Karlov, ale i pro uhlíře a drvoštěpy, kteří zde těžili dřevo pro potřeby železné huti v nedalekých Roztokách u Křivoklátku. V době svého vzniku měla tehdejší Karloves 26 obytných domků, které byly postaveny podle plánu knížecího inženýra Gintla. Ten mimo jiné zahrnoval i to, že domky musejí být řazeny po obou stranách cesty, a že musejí být postaveny z kamene z panského lomu a kryty taškami z panské cihelny. Tuto urbanistickou strukturu si obec dochovala dodnes. Nedaleko Karlovy Vsi se nachází již zmiňovaná chata Emilovna a nedaleko chaty je rozcestí zvané U Tří koulí, kde je možné vidět dnes již repliky tří kamenných koulí, které mají velmi zajímavou historii (Dvořák, 2014). Vzhledem k tomu, že se většina území obce nachází v nejcennější I. zóně CHKO Křivoklátsko, je pravděpodobné, že by se se vznikem diskutovaného Národního parku Křivoklátsko stala nejen nejmladší obcí na Křivoklátsku, ale i jedinou obcí, do jejíhož zastavěného území by nový národní park zasahoval.

Hospodářský dvůr Karlov s čp. 54 patří ze stavebně architektonického hlediska mezi nejzajímavější stavby svého druhu u nás. Proto byl dne 3. 5. 1958 zapsán do státního seznamu mezi kulturní památky ČR. V dnešní době dvůr vlastní a spravuje německá akciová společnost Karlow – Karlshof, která se zaměřuje na prodej a servis strojů využívaných v zemědělství, v lesním hospodaření a v komunálních službách. Společnost historický dvůr postupně rekonstruuje a zároveň pokračuje v tradici a hospodaří na okolních pozemcích, jejichž převážně většiny je vlastníkem (cca 500 ha).



Obr. 70 Karloves na indikační skice z pol. 19. století (Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)



Obr. 71 Karlova Ves na současném leteckém snímku – patrná urbanistická struktura vsi ulicového typu (Zdroj: www.mapy.cz, 2019)



Obr. 72 Hospodářský dvůr Karlov s částí okolních pozemků a se zámečkem Leontýnem v pozadí (Zdroj: www.nebeske.cz, 2019)



## 4.8.2 Kublov

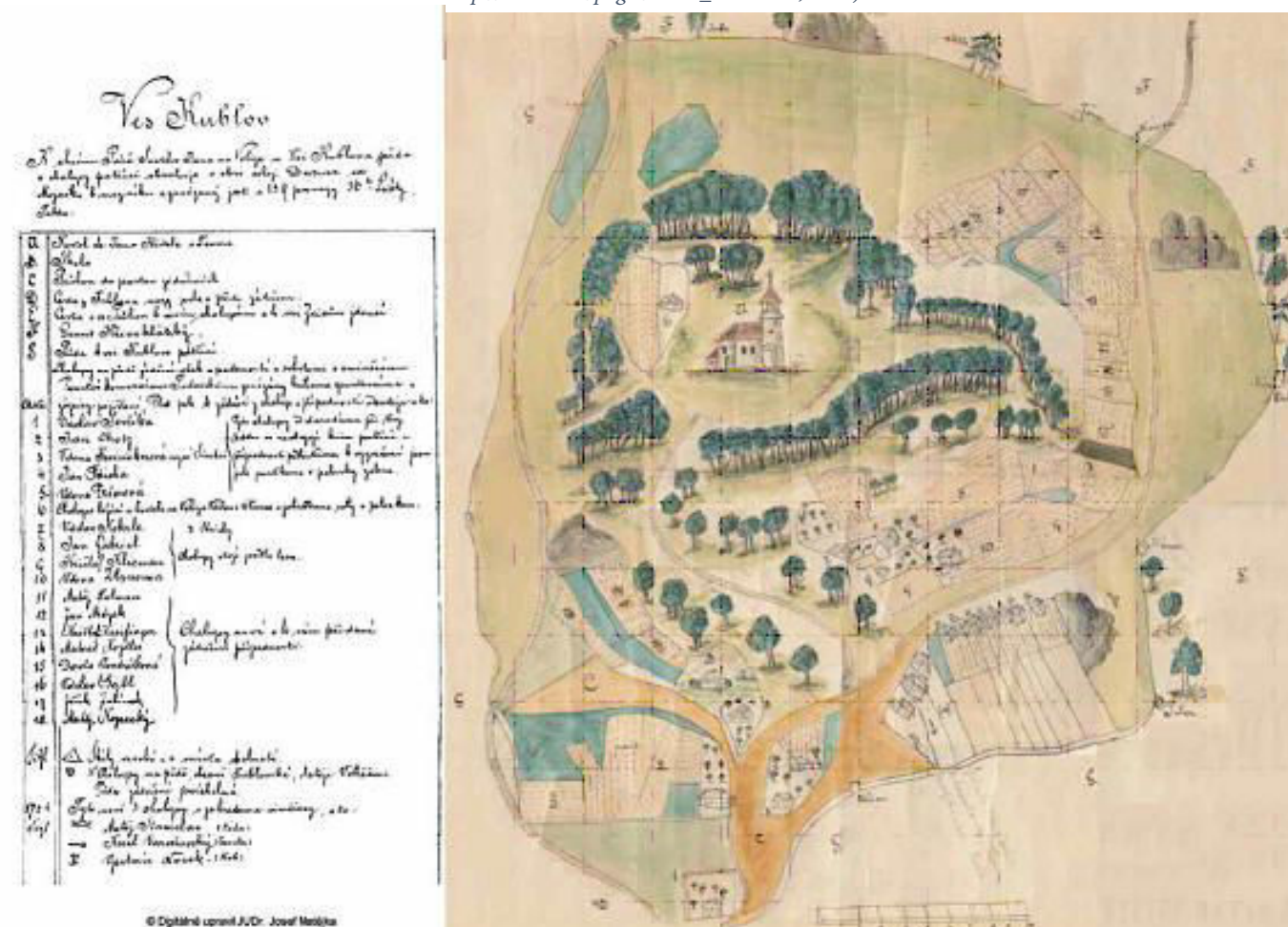
Historie obce Kublov je spjata s historií vrchu **Velíz**, který byl již v dřívějších dobách pohanskou svatyní a obětištěm a jehož název je odvozen právě od jména pohanského boha Velese. Byly zde nalezeny i známky starověkého osídlení a archeologické nálezy svědčí dokonce o tom, že právě na vrchu Velíz vznikla v době bronzové starší únětická mohylová kultura. Podle Kosmovy kroniky byl na Velízu v roce 1003 na lovu zajat nepřátelskými Vršovci kníže Jaromír. Ten zde prý nechal postavit jako důkaz díky Janu Křtiteli za svoji záchranu před Vršovci **kapli sv. Jana Křtitele**, která byla později přestavěna na chrám stejného názvu. Velíz se tak stal centrem křesťanství v této části Čech a patřil nesporně k významnějším lokalitám raně středověkých Čech. Zřejmě zde byl i lovecký dvůr, jehož součástí tvořila právě kaple sv. Jana Křtitele. V kapli byl mimo jiné, podle zprávy ze 17. listopadu 1250, na příkaz krále vykonán obřad opásání mečem. Ten se týkal vilíka jménem Ursus a byl vykonán svatovítským děkanem Vítem. Právě zprávy tohoto typu svědčí o tom, že Velíz patřil k velmi významným lokalitám. Dalimilova a Pulkakova kronika hovoří o tom, že přibližně kolem 13. století vzniklo u kostela probošství s **klášteřem**. Toto probošství pravděpodobně vzniklo v místě velízského knížecího dvora, ale je možné, že mohly koexistovat souběžně. Před rokem 1358 jsou uváděni probošti Markvart, Mstislav, Jan, Mikuláš, později na počátku 15. století Jan Skříčka, Jan Bítovec, Jan Telec a Bohuslav. V českém překladu Pulkakovy kroniky je uvedeno, že probošství na Velízu ve druhé polovině 14. století pouze skomíralo. Definitivní konec mu učinila během husitských válek táboritská sirotčí vojska v roce 1425 v souvislosti s obležením nedalekých hradů Točnick a Žebrák. V pramenech je na konci 16. století uváděn jen pustý klášter na Velízu, který připadl k Točnicku, o něco později patřil nějaký čas ke Královu Dvoru a v roce 1850 byl navrácen Točnicku. Ze

staveb byl zachován pouze kostel, který byl v letech 1770–1774 opraven, přestavěn a doplněn o farní budovu. Právě díky existenci zpustlého kláštera a zdejšího probošství nepatřil Kublov s celým svým katastrálním územím knížecímu rodu Fürstenberků, ale pod správou Točníka tvořil jakýsi ostrůvek v panství. Velíz je dodnes významnou kulturní hodnotou. Nejenže se zde nachází zrekonstruovaný kostel sv. Jana Křtitele se hřbitovem a se zříceninou kláštera, ale je i významným archeologickým nalezištěm. Díky výrazné historické stopě a nesčetnému množství místních pověstí je Velíz významným památným místem. Na připomínku toho byla v roce 2003 při oslavách 1000 let od zachránění knížete Jaromíra vytesána ze dřeva a nedaleko nejvyššího bodu postavena socha pohanského boha Velese, která je i v současnosti navštěvována vyznavači pohanské kultury, kteří sem přinášejí obětiny (Kublov, 2019).

Při pohledu na dnes již zalesněný vrch Velíz si jen těžko představíme, jak vypadal dříve. Historicky nebyl zalesněný, ale jen po jeho svazích se táhl pruh lesa a objevovaly se zde listnaté hájky a houštiny, které se střídaly s terasovitými poličky, po nichž už dnes nenajdeme ani stopy. Na vrcholu Velízu se tyčily pouze výrazné budovy probošství. Na úpatí vrchu původně nebyly jiné stavby než dřevěné seníky. Až později se začaly objevovat na pravém břehu Lučního potoka, přibližně v místech dnešní návsi, shluky nízkých stavení

s doškovými střechami. Bohužel neexistují žádné doklady o tom, kdy přesně tato malá zemědělská osada, která tvořila chovem dobytka a ovčí hospodářské zázemí tehdejšímu klášteru na vrchu Velíz, vznikla. První zmínka o vsi Kublov pochází z roku 1558, kdy byla popsána jako obec drobných řemeslníků a rolníků. Na to, kam až sahá historie Kublova, upomíná i jeho název. Někteří badatelé název Kublov odvozují od křestního jména Jakub, zkráceně Kuba, který mohl být původní zakladatel a obyvatel tehdejší osady. Pravděpodobnější však je, že byl odvozen od slov pocházejících z lužické srbštiny „*kublo*“, který znamená statek, nebo „*kubler*“, znamenající sedlák nebo statkář. Mimo to je slovo „*kublo*“ ve východočeském nářečí hovorový výraz pro živnost, živobytí, usedlost nebo selský dvůr (Dvořák, 2003).

Obr. 73 Historický plán vrchu Velíz s usedlostmi na jeho úpatí (Zdroj: [http://kublov.cz/pages/vznik\\_obce.html](http://kublov.cz/pages/vznik_obce.html), 2019)



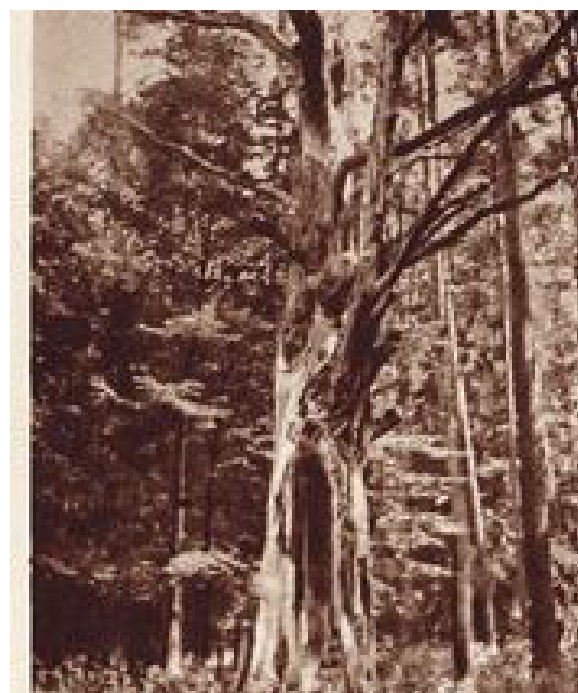


Ve stejných místech jako původní osada začala později vznikat také první zástavba tvořící historické jádro obce. Důkazem toho jsou čísla na domech a stále zachovaná zvonice uprostřed návsi. Při dalším vývoji se sídlo začalo rozrůstat hlavně podél původních cest. Některé domy z této původní zástavby si stále zachovávají svoje typické znaky středočeské lidové architektury. Následně začaly vznikat další cesty, podél kterých se zástavba začala rozrůstat dále. V posledních letech se při okrajích objevují nové rodinné domy se zahradami, takže se v těchto částech obce původní charakter sídla vytrácí. I přes to je dodnes možné zde spatřit řadu chalup, které se krčí pod památným vrchem Velíz a které si dodnes zachovaly charakter, nebo alespoň stopy původní lidové architektury. Mezi ně patří i bíle vyspávaná roubená chaloupka se šindelovou střechou, ve které se narodil a část svého života prožil významný hudební skladatel 19. století **Josef Leopold Zvonář**. Známa je jeho píseň **Čechy krásné, Čechy mé**, kterou složil právě v této malebné krajině. V roce 1895 bylo v Kublově 132 domů a žilo zde 920 obyvatel, což je téměř o 300 více než dnes (Kublov, 2019).

### 4.8.3 Broumy

První známky osídlení na území dnešních Broum pocházejí stejně jako u Kublova s Velízem již z keltského období (200–100 př. n. l.). Později v 11. až 13. století zde byla založena malá slovanská osada s charakteristickými znaky slovanského osídlení. V místě této osady později vznikl **manský dvůr** se dvěma lány dědin, k němuž se vztahuje první písemná zmínka o vsi. Manství patřilo ke Křivoklátu, což dokládá i záznam, kterým Karel IV. dne 10. března 1358 potvrdil, že jacísi Lutoborovi synové mají právo tyto dva lány dědin používat. Manský dvůr ale bohužel neměl dlouhé trvání a v době husitských válek byl vypálen a v roce 1658 úplně zanikl. Dějiny obce jako takové ale začínají právě

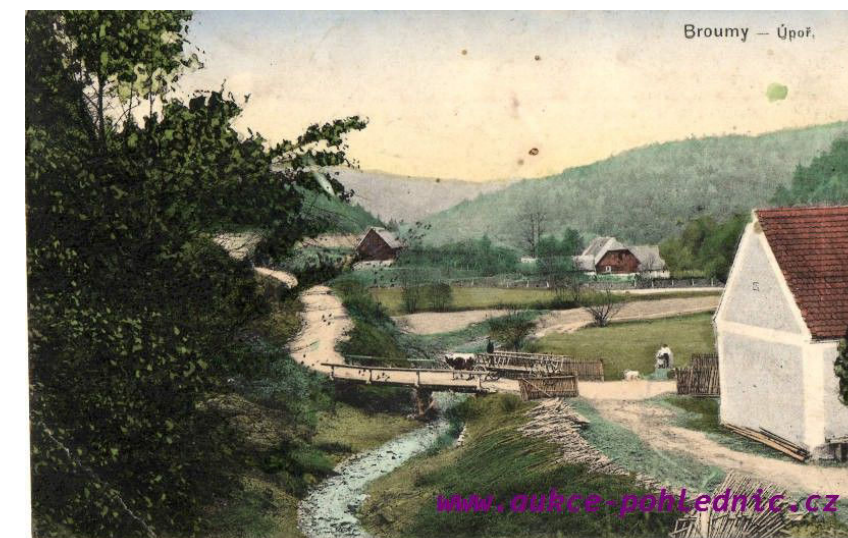
s tímto manským dvorem, díky němuž byly jmenovány 15. března 1360 v listině Karla IV. dané na Karlštejně. Nedaleko Broum v Křivoklátských lesích na tehdy důležité dopravní spojnici se nacházel i významný, pověstmi opředený **Králův dub**, který sloužil jako místo odpočinku Václava IV. V Broumech o dubu traduje legenda, ve které se říkalo, že až Králův dub padne, bude českému národu nejhůře. Tato lidová pranostika se bohužel vyplnila. Dub padl v noci z 28. na 29. května, což bylo den po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha (27. května 1942) a začalo tak období heydrichiády. Kmen dubu je v současnosti uložen na hradě Točnick a na jeho místě byl vysazen dub nový (Obec Broumy, 2019).



Obr. 74 Králův dub na fotografii těsně před jeho pádem (Zdroj: <http://photoweb.xf.cz/ps/index.htm>, 2019)

Broumy byly součástí křivoklátského panství. Již v době Jiřího z Poděbrad patřily 26 let k Týřovu a v době Rudolfa II. byly zastaveny Lobkovicům a spadaly tak pod Točnick. V téže době vznikla v Broumech v místě zvaném **V Luhu** významná **sklárna**, která byla vybudována v roce 1599 sklářem Kryštofem Schürerem na základě Majestátu císaře Rudolfa II. Na šesti lánech lesa zde byl zřízen sklářský dvůr a dům, skelná

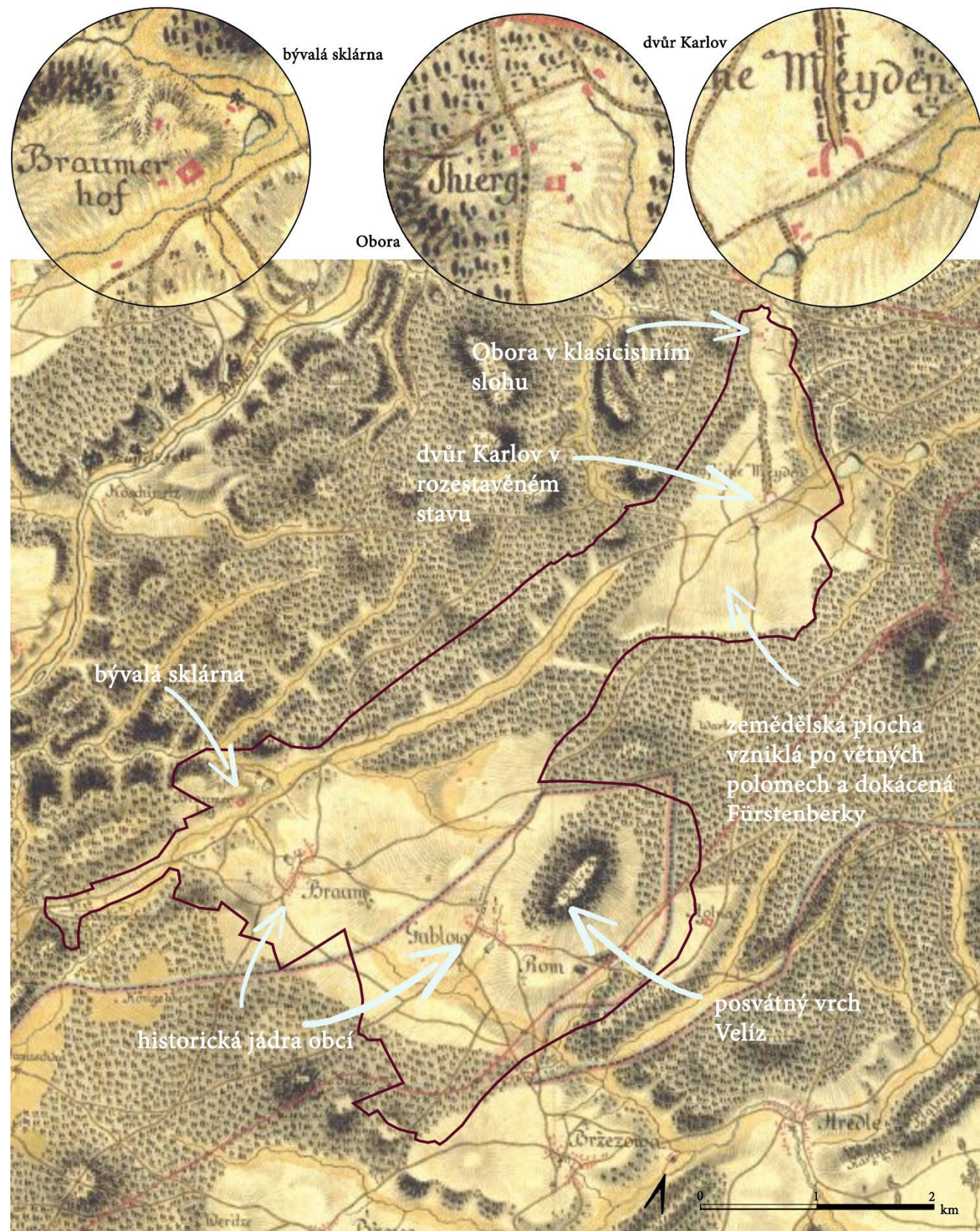
huť, pole, louky, rybník, mlýn, pila a domky pro dělníky. Broumská sklářská huť pracovala především pro potřeby císařského dvora a sjížděli se zde alchymisté z císařské alchymistické laboratoře. Založení sklárny zapříčinilo velký hospodářský vývoj obce, protože s jejím vybudováním byl spojen příchod dalších osadníků, sklářských dělníků, ale i dalších řemeslníků. Kromě vybudování zmiňovaného mlýnu a pily byl navíc v Broumech zřízen i masný krám, kovárna a pekařství a s dalším vzrůstem osadníků vznikla i škola. Provoz hutě bohužel ukončila třicetiletá válka. Zachovalo se pouze hlavní stavení skelné hutě, které sloužilo jako obydlí broumského „galsmistra“. Tato budova má dnes po několika přestavbách barokní podobu a je od roku 1958 zapsána do státního seznamu kulturních památek pod názvem Schürerovská sklárna a archeologické stopy. Dodnes je možné najít v Luhu v potoce skleněnou strusku a kusy různě barevného skla. Další osudy Broum jsou spojeny s rodem Švarcenberků, kterým patřily společně s křivoklátským panstvím od roku 1658 do roku 1685, kdy celé panství vyplatil Arnošt Josef z Valdštejna. V roce 1735 se pak celé křivoklátské panství i s obcí Broumy dědičně dostalo do rukou knížecího rodu Fürstenberků, ve kterých bylo do vzniku Československého státu (Obec Broumy, 2019).



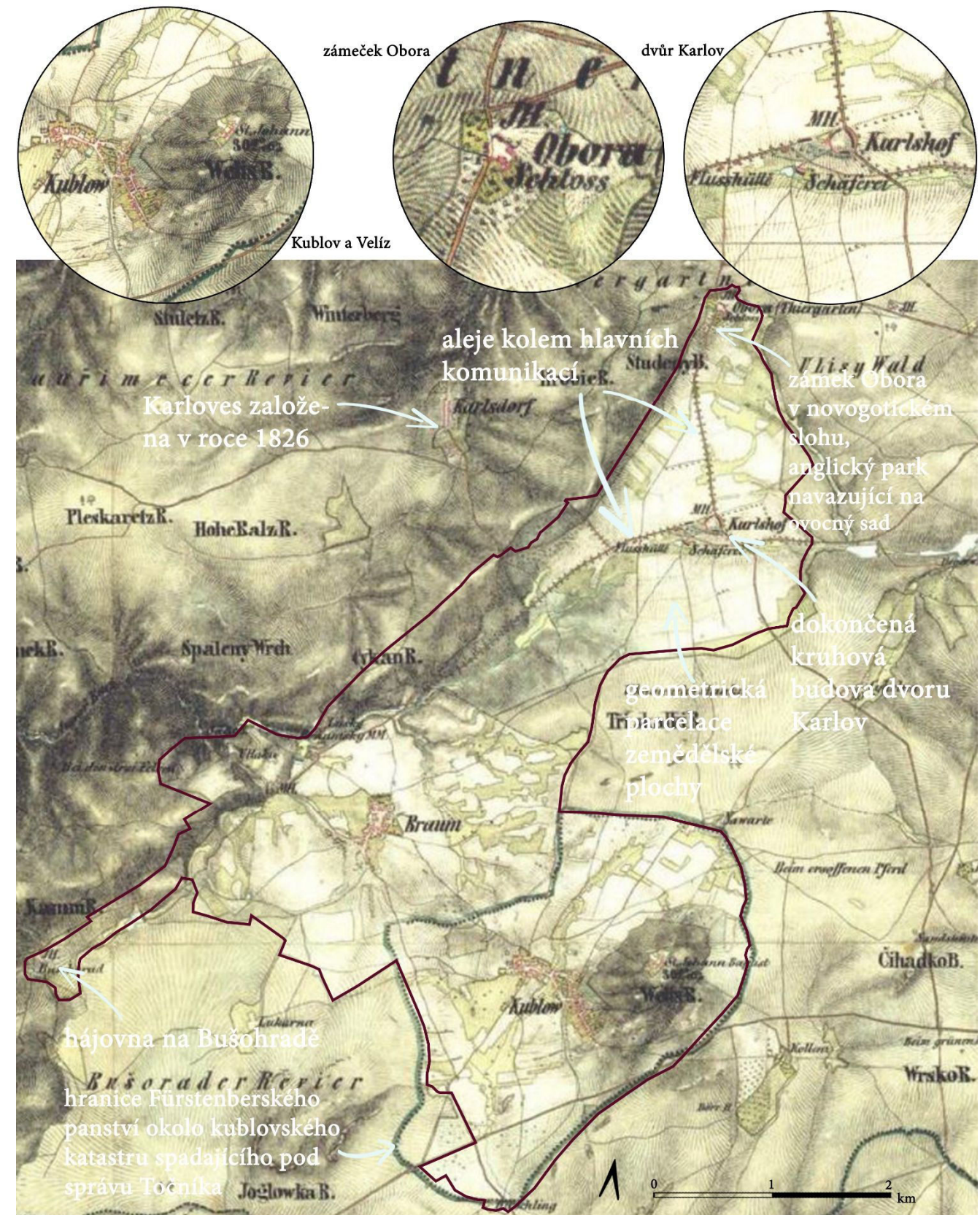
Obr. 75 Historický snímek zachycující Broumy v Luhu u Úpořského potoka (Zdroj: <http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Beroun/Broumy/Default.aspx>, 2019)



#### 4.9 HISTORICKÝ VÝVOJ NA ZÁKLADĚ MAPOVÝCH PODKLADŮ

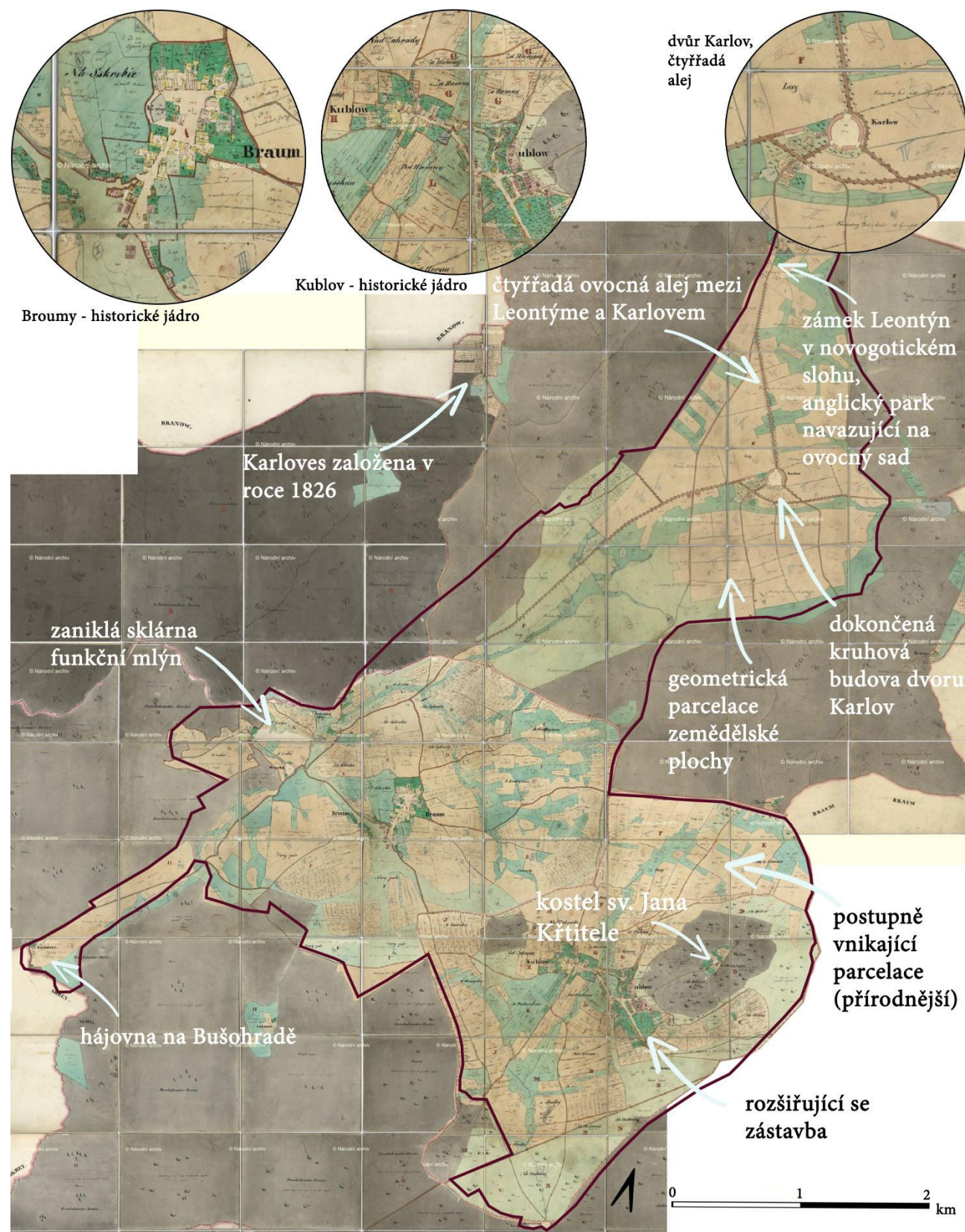


Obr. 76 Mapa 1. vojenského mapování (josefského) z let 1764–1768 (v: <http://oldmaps.geolab.cz>, 2019)

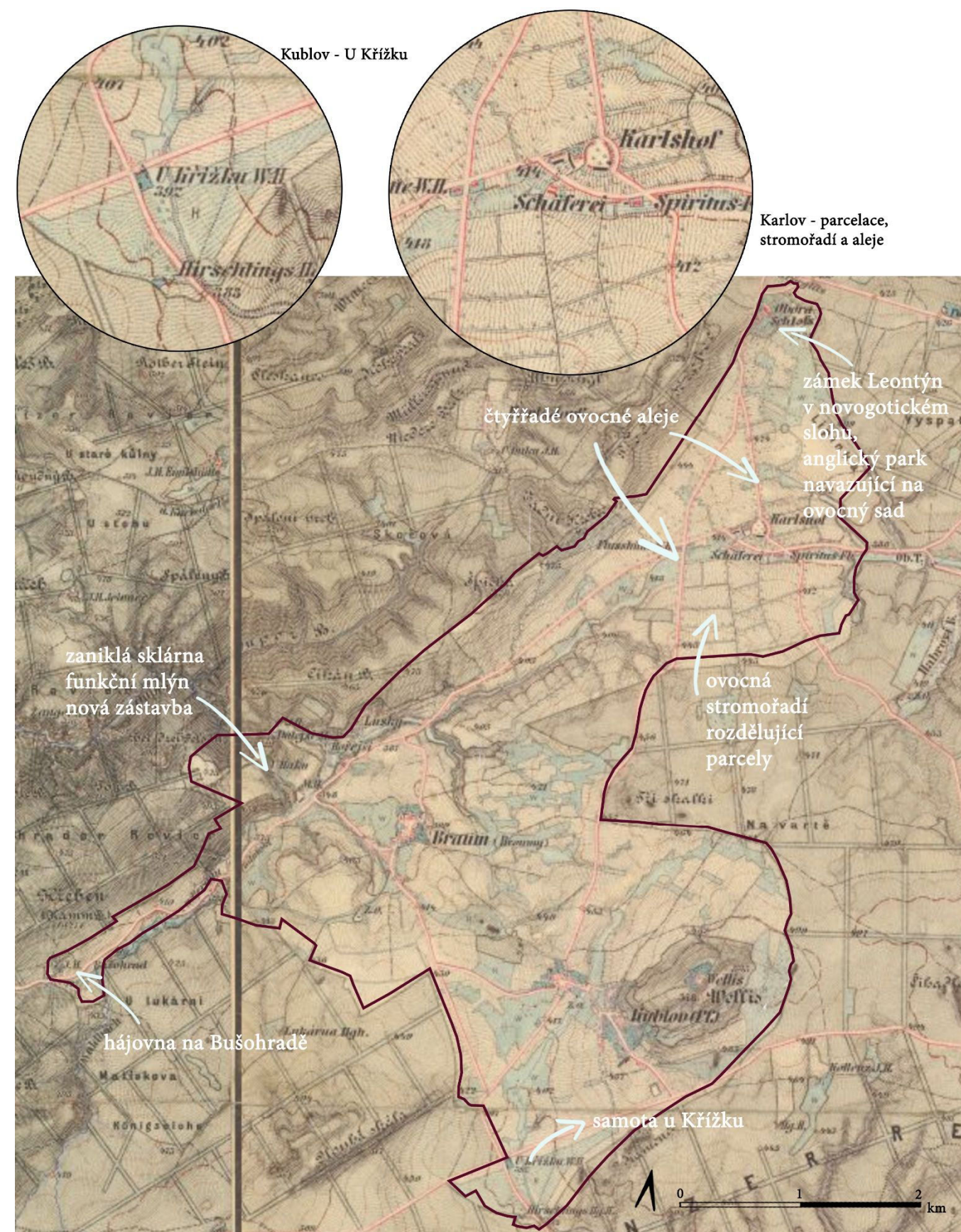


Obr. 77 Mapa z 2. vojenského mapování (Františkovo) z let 1836–1852 Zdroj pokladové mapy: <http://oldmaps.geolab.cz>, 2019)



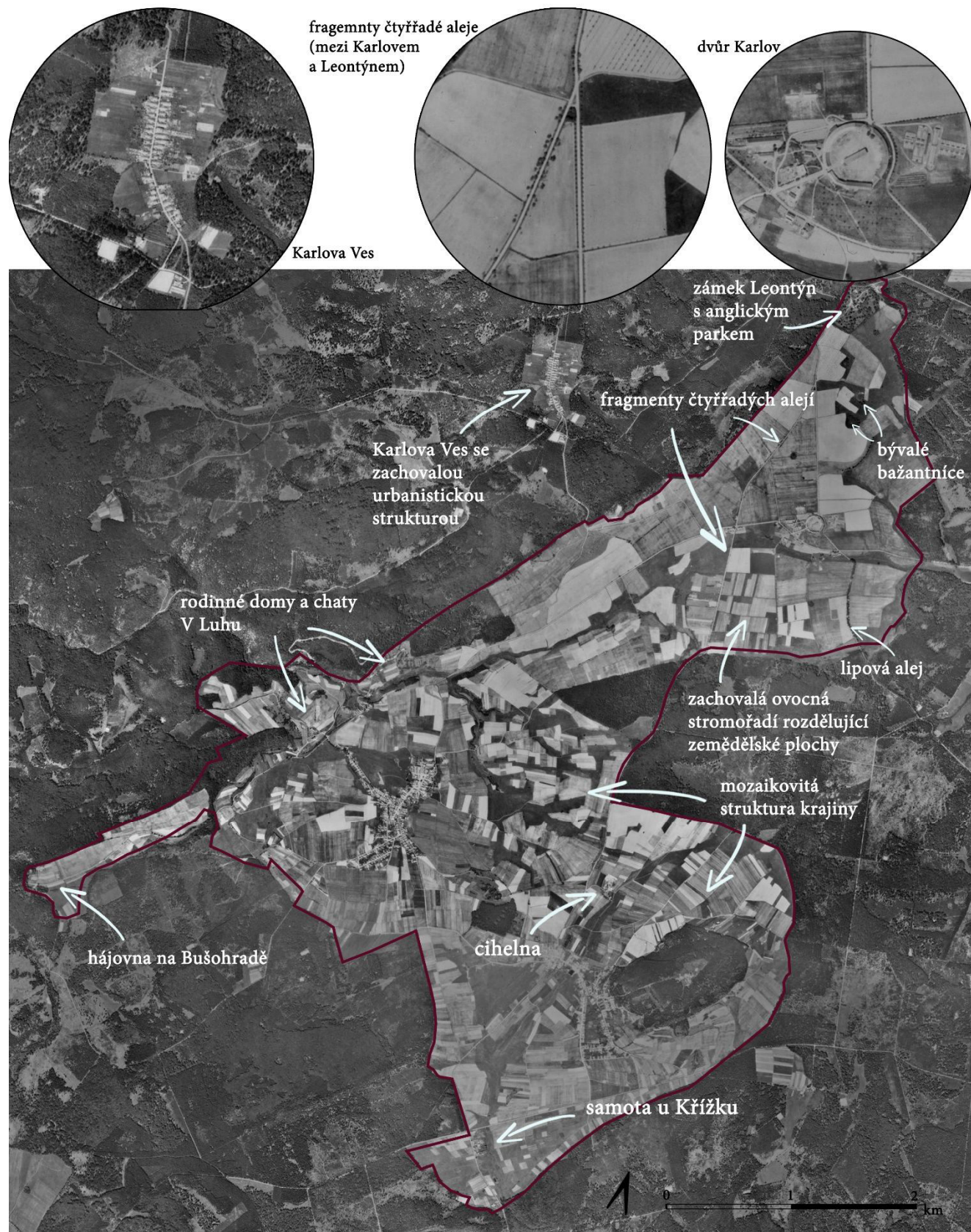


Obr. 78 Indikační skica stabilního katastru z let 1824–1845 (Zdroj pokladové mapy: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, 2019)

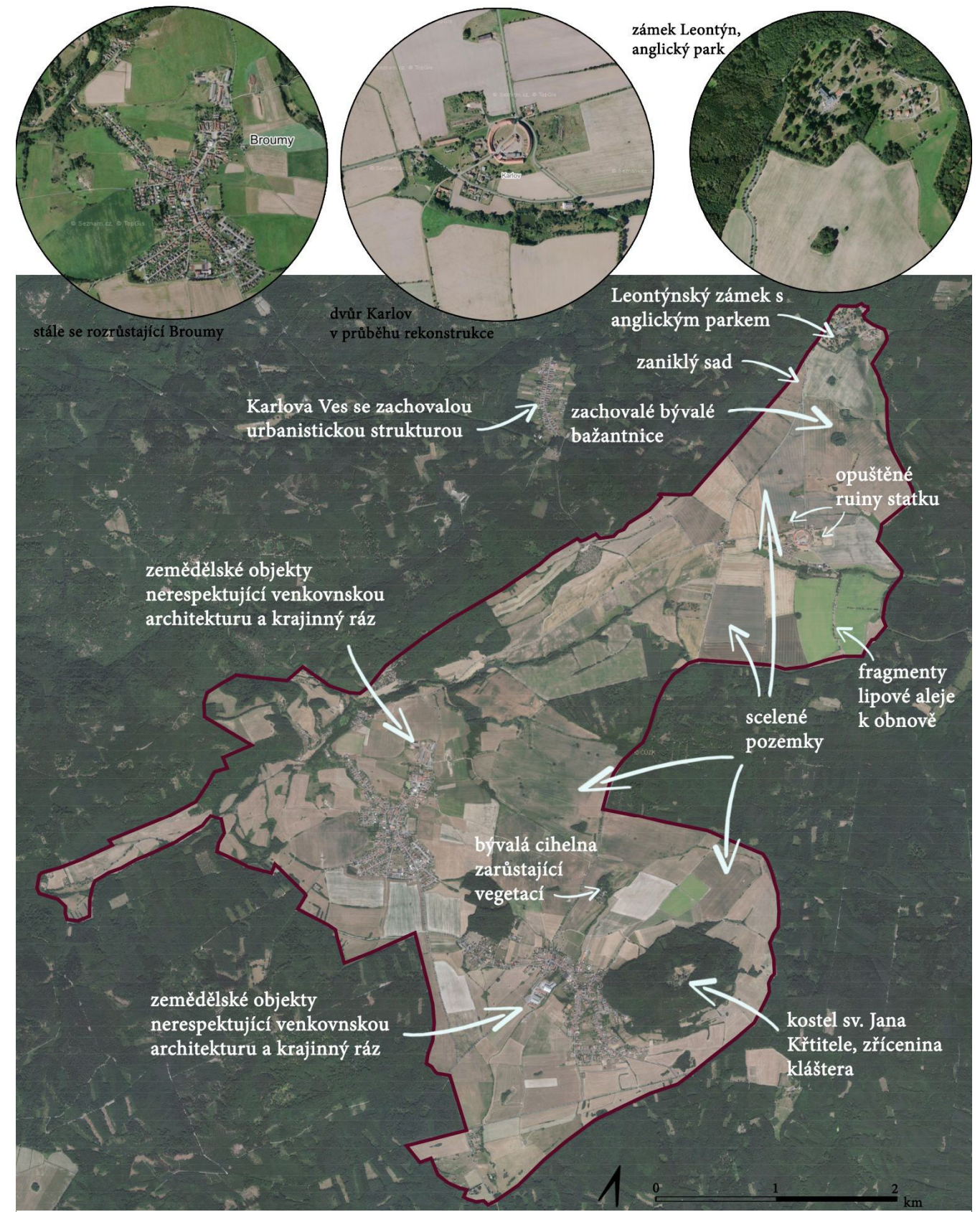


Obr. 79 3. vojenské mapování (Františko-Josefské) z let 1877–1880 (Zdroj pokladové mapy: <http://oldmaps.geolab.cz>, 2019)





Obr. 80 Letecký snímek z roku 1953 (Zdroj pokladové mapy: <https://kontaminace.cenia.cz/>, 2019)

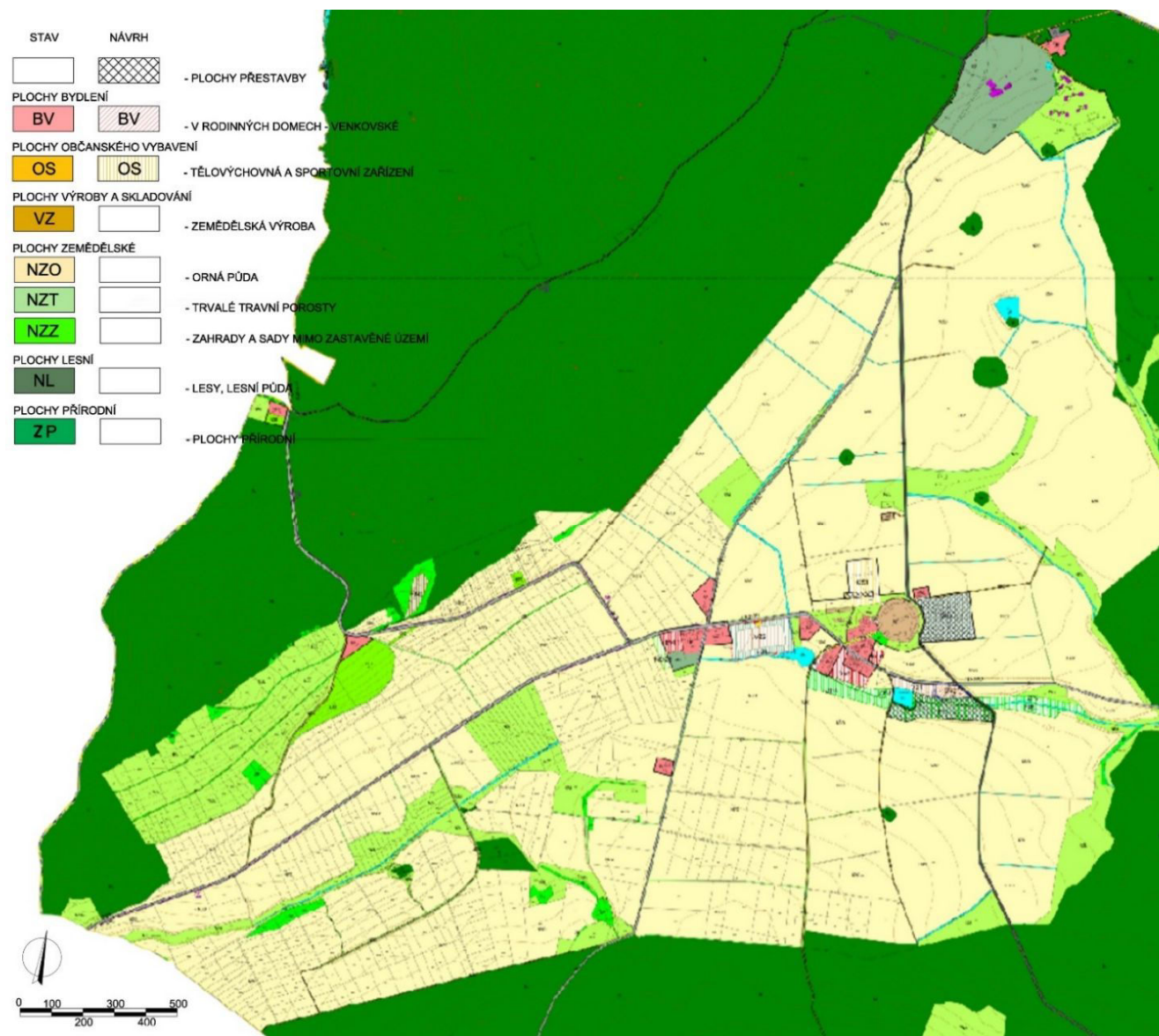


Obr. 81 Letecký snímek současného stavu (Zdroj pokladové mapy: ČUZK, 2019)



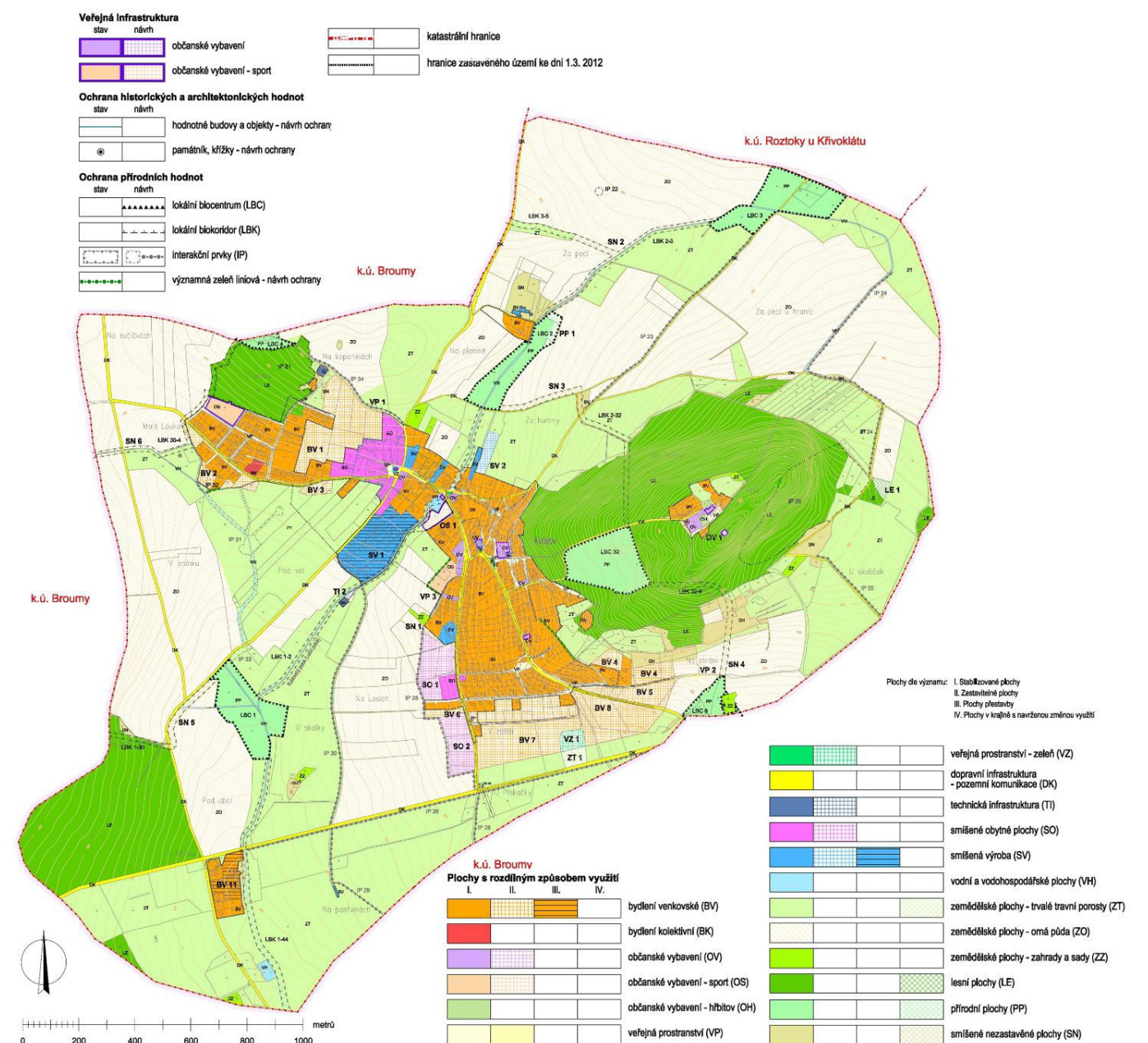
## 4.10 ÚZEMNÍ PLÁNY OBCÍ

Územní plány obcí jsou k dispozici jak na jejich oficiálních webových stránkách, tak i přímo na místních obecních úřadech. V územních plánech Kublova, Broum a Roztok a Karlovem jsou důležité hlavně vymezené plochy přestavby a zastavitelných území. V územních plánech Broum a Kublova jsou navíc vyznačeny i stávající a navržené prvky ÚSES, kdy za povšimnutí stojí, že v obou územích se nachází několik stávajících interakčních prvků, zatímco lokální biocentra a lokální biokoridory jsou pouze v navrženém stavu.



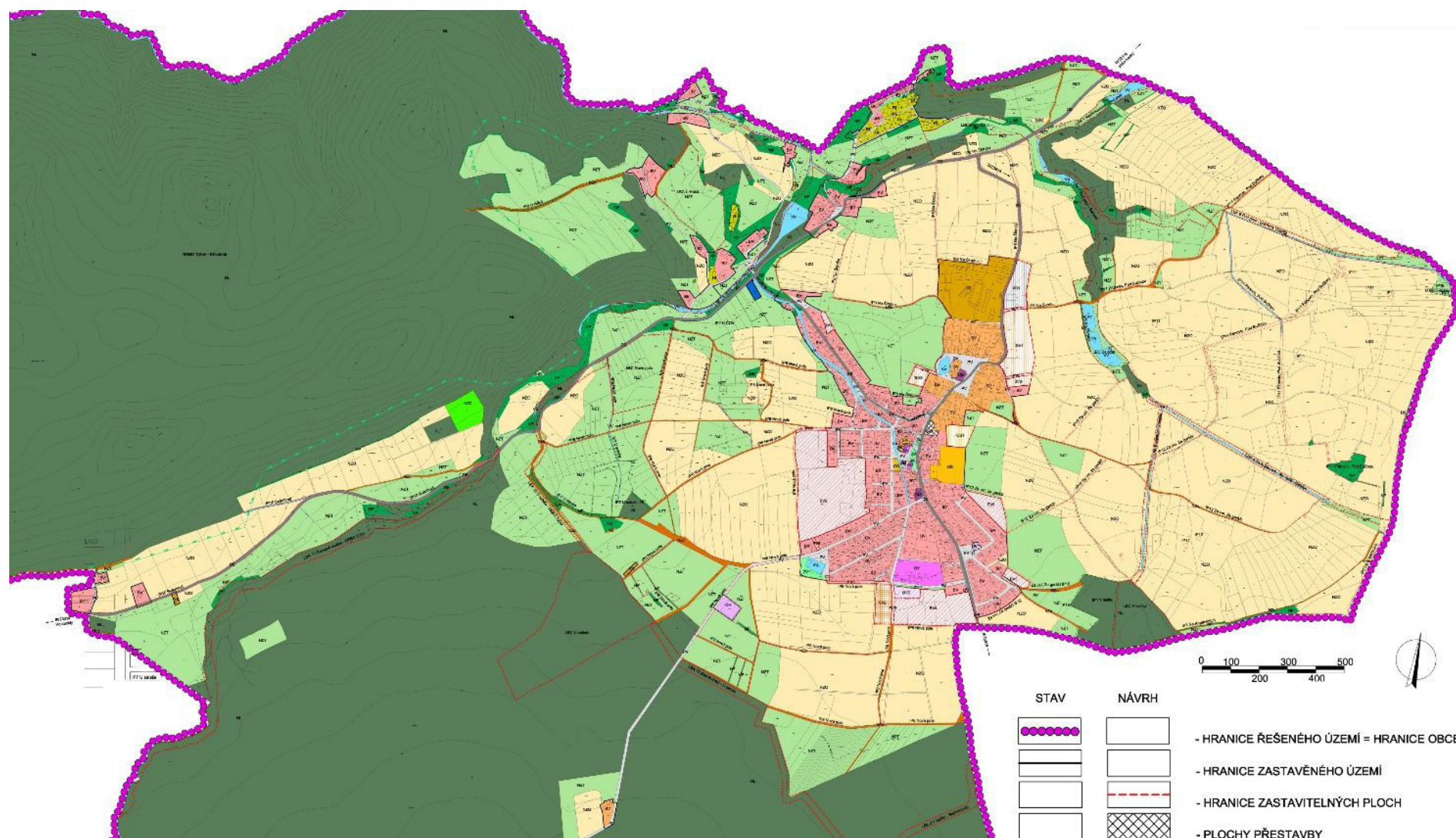
Obr. 82 Výřez z územního plánu obce Roztoky u Křivokláta se zaměřením na Karlov a jeho okolí (Zdroj: <https://maps.cleerio.cz/roztoky-rakovnik>, 2019)

Hlavní výkres územního plánu obce Kublov nabyt účinnosti 12. 10. 2012 a byl zpracován Ing. arch. Danou Vilhelmovou, vedoucího odboru územního plánování a regionálního rozvoje Městského úřadu Beroun. Kromě hlavního výkresu územního plánu byl zvlášť vypracován i plán veřejně prospěšných staveb, ve kterých je podrobněji popsán Územní systém ekologické stability.



Obr. 83 Hlavní výkres územního plánu obce Kublov (Zdroj: [http://kublov.cz/pages/uzemni\\_plan.html](http://kublov.cz/pages/uzemni_plan.html), 2019)





Obec Broumy vlastní i vypracovanou koncepci uspořádání krajiny, ve které jsou podrobněji rozpracovány prvky ÚSES. Stejně jako u územního plánu je pořizovatelem koncepce uspořádání krajiny Městský úřad Beroun – Odbor územního plánování a regionálního rozvoje a odpovědným projektantem je Ing. Stanislav Zeman z Agroubanistického ateliéru. Účinnosti nabyla stejně jako územní plán v srpnu 2017 a podrobnější informace jsou k dispozici na oficiální webových stránkách obce Broumy nebo přímo na místním obecním úřadě.

STAV	NÁVRH	
		- HRANICE ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ = HRANICE OBCE
		- HRANICE ZASTAVĚNÉHO ÚZEMÍ
		- HRANICE ZASTAVITELNÝCH PLOCH
		- PLOCHY PŘESTAVBY

STAV	NÁVRH	
<b>PLOCHY BYDLENÍ</b>		
		- V RODINNÝCH DOMECH - VENKOVSKÉ
<b>PLOCHY SMÍŠENÉ OBYTNÉ</b>		
		- VENKOVSKÉ
		- KOMERČNÍ
<b>PLOCHY OBČANSKÉHO VYBAVENÍ</b>		
		- VEŘEJNÁ INFRASTRUKTURA
		- KOMERČNÍ ZAŘÍZENÍ MALÁ A STŘEDNÍ
		- TĚLOVÝCHOVNÁ A SPORTOVNÍ ZAŘÍZENÍ
		- HŘBITOV
<b>PLOCHY REKREACE</b>		
		- PLOCHY STAVEB PRO RODINNOU REKREACI
<b>PLOCHY VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ</b>		
		- VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ

STAV	NÁVRH	
<b>PLOCHY VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ</b>		
		- VEŘEJNÁ ZELENĚ
<b>PLOCHY VÝROBY A SKLADOVÁNÍ</b>		
		- ZEMĚDĚLSKÁ VÝROBA
		- DROBNÁ A ŘEMESLNÁ VÝROBA
<b>PLOCHY TECHNICKÉ INFRASTRUKTURY</b>		
		- INŽENÝRSKÉ SÍTĚ
<b>PLOCHY ZEMĚDĚLSKÉ</b>		
		- ORNÁ PŮDA
		- TRVALÉ TRAVNÍ POROSTY
		- ZAHRADY A SADY MIMO ZASTAVĚNÉ ÚZEMÍ
		- POLNÍ CESTY
<b>PLOCHY VODNÍ A VODOHOSPODÁŘSKÉ</b>		
		- VODNÍ TOKY A PLOCHY

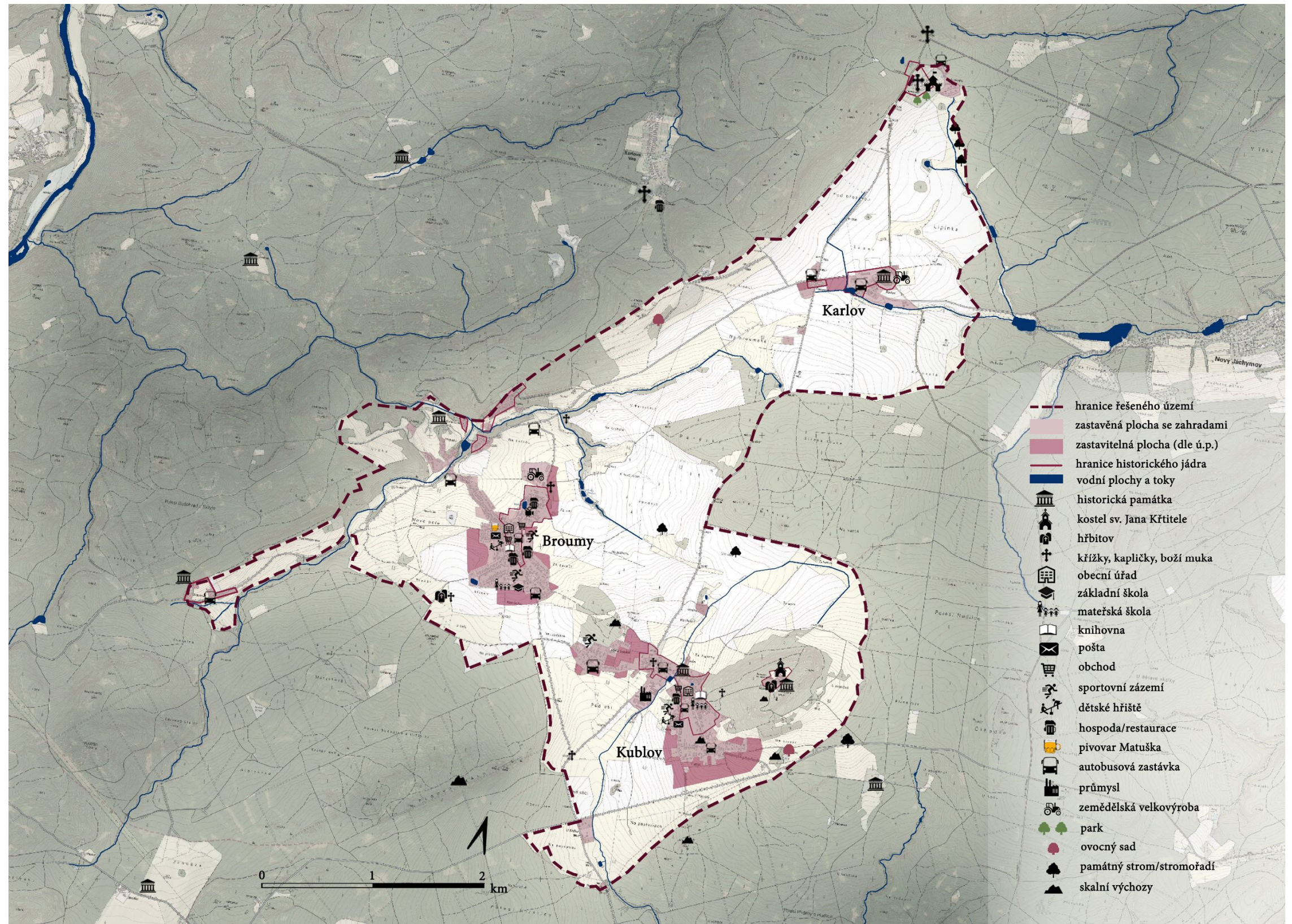
STAV	NÁVRH	
<b>PLOCHY LESNÍ</b>		
		- LESY, LESNÍ PŮDA
		- LESNÍ CESTY
<b>PLOCHY DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY</b>		
		- SILNIČNÍ
<b>PLOCHY PŘÍRODNÍ</b>		
		- PLOCHY PŘÍRODNÍ
<b>ÚZEMNÍ SYSTÉM EKOLOGICKÉ STABILITY</b>		
		- NADREGIONÁLNÍ BIOCENTRUM
		- REGIONÁLNÍ BIODOR
		- LOKÁLNÍ BIOCENTRUM
		- LOKÁLNÍ BIODOR
		- INTERAKČNÍ PRVEK

Obr. 84 Výřez z hlavního výkresu územního plánu obce Broumy (Zdroj: <http://www.broumy.cz/uzemni-plan-obce-broumy/>, 2019)



#### 4.11 OBČANSKÁ VYBAVENOST A KULTURNÍ VYŽITÍ

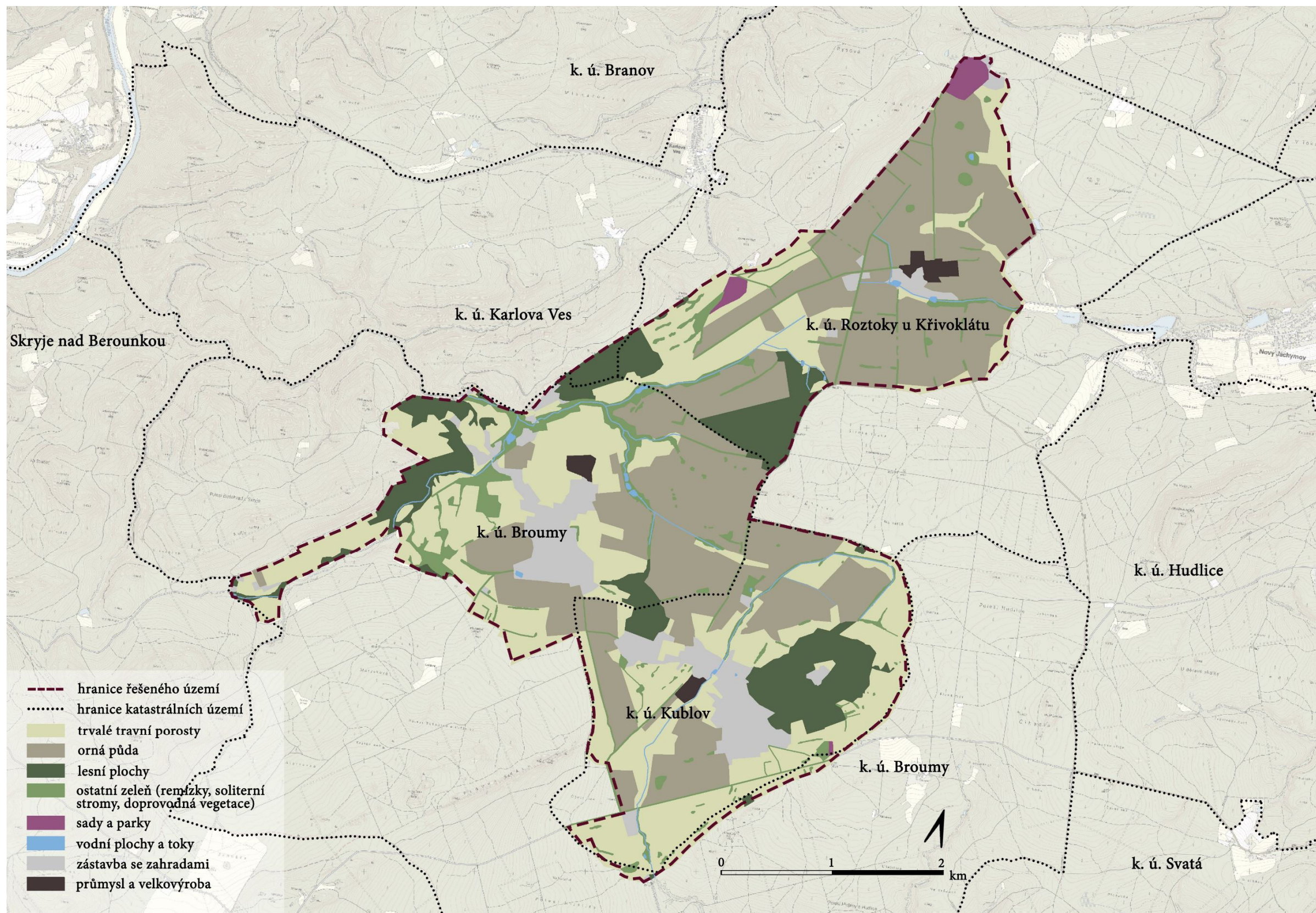
- Staročeské Máje v Broumech i  
v Kublově
- Suché Máje v Kublově i  
v Broumech
- Broumský špacír
- Společenské plesy
- fotbal TJ Broumy
- Kino Broumy
- Charitativní koncerty
- Sportovní turnaje a závody
- Spolky
- Pivovar Matuška
- Mše v kostele sv. Jana Křtitele  
na Velízu



Obr. 86 Občanská vybavenost (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



#### 4.12 LAND USE



Zemědělská krajina  
obklopena lesy

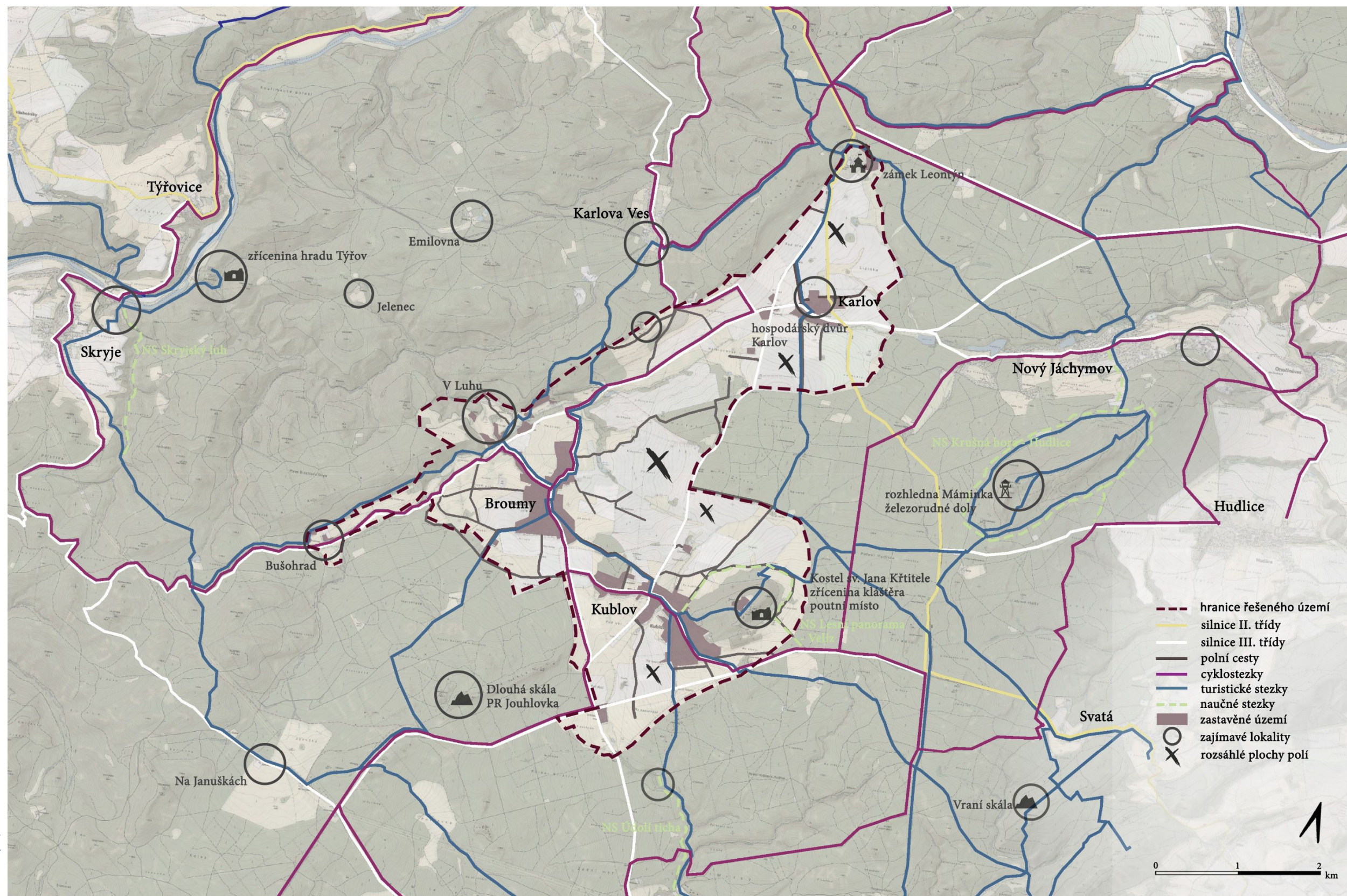
Převažuje orná půda  
nad trvalými  
travními porosty  
(hlavně v okolí  
hopodářského  
statku Karlov)

Okolní křivoklátské  
lesy tvoří hrajici  
území a uzavírají  
většinu pohledových  
horizontů

Obr. 86 Landuse (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



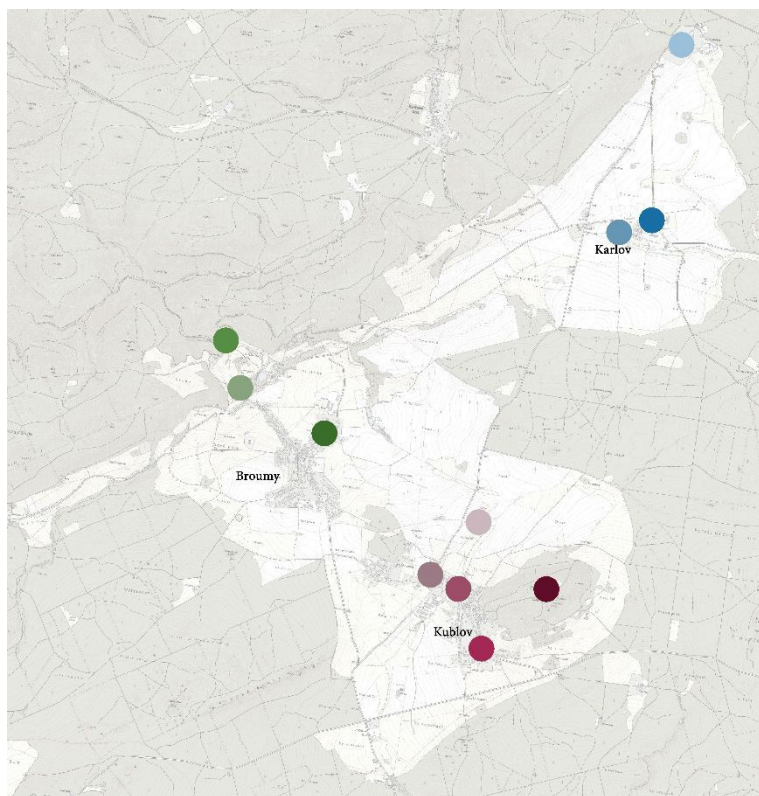
## 4.13 PROSTUPNOST



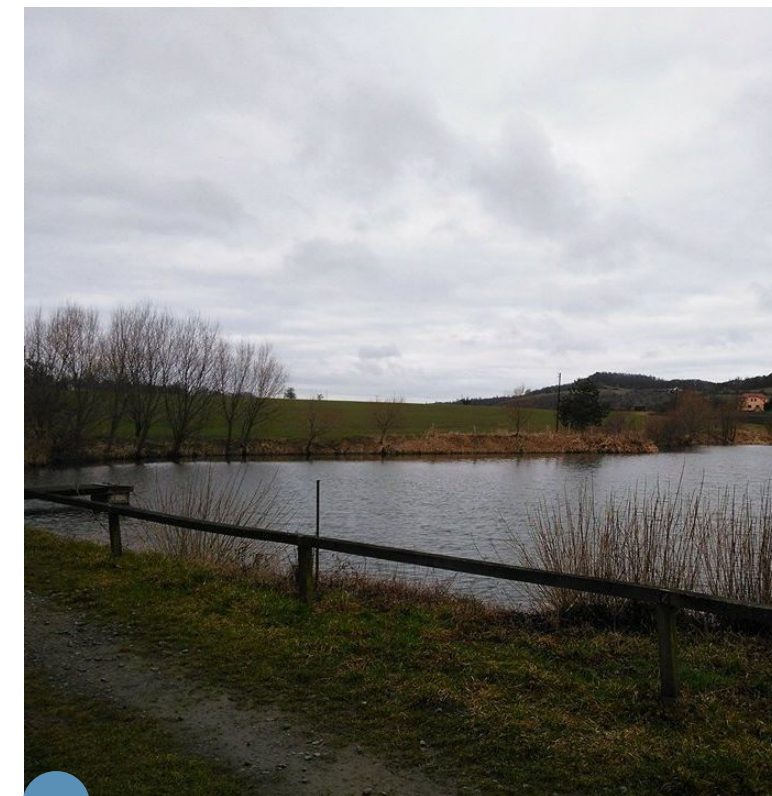
Obr. 87 Prostupnost  
(Zdroj: vlastní  
zpracování 2019,  
podklad: ČUZK)



#### 4.14 VIZUÁLNÍ ANALÝZA INTRAVILÁNU



Obr. 88 Hospodářský dvůr Karlov na nadhledové fotografii (Zdroj: [www.nebeske.cz](http://www.nebeske.cz), 2019)



Obr. 89 Karlovský rybník vzniklý souběžně se založením dvora (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)



Obr. 90 Kaple v Leontýnském zámeckém parku (Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/>, 2019)



Obr. 91 Zámek Leontýn (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



Obr. 92 Kostel sv. Jana Křtitele se hřbitovem (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)





Obr. 93 Kostel sv. Jana Křtitele na Velizi se hřbitovem a zříceninou kláštera (Zdroj: [www.nebeske.cz](http://www.nebeske.cz), 2019)



Obr. 94 Nadhledová fotografie jižní části Kublovské zástavby (Zdroj: [www.nebeske.cz](http://www.nebeske.cz), 2019)



Obr. 95 Roubená chaloupka v Kublově – rodná chaloupka hudebního skladatele Josefa Leopolda Zvonaře (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)



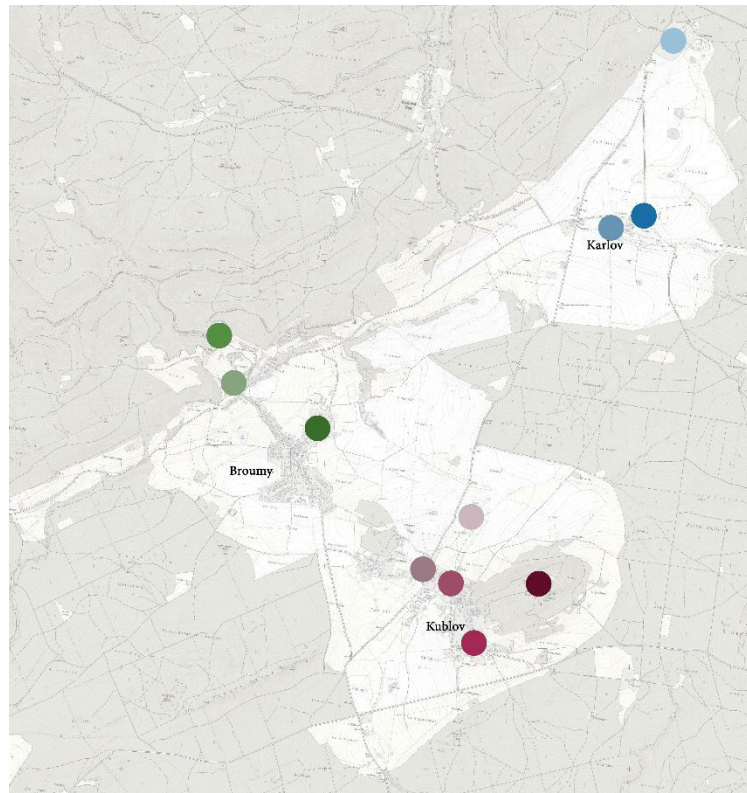
Obr. 96 Kublov – historická návěs se zvoníčkou (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



Obr. 97 Bývalá cihelna v severní části kublovského katastrálního území (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



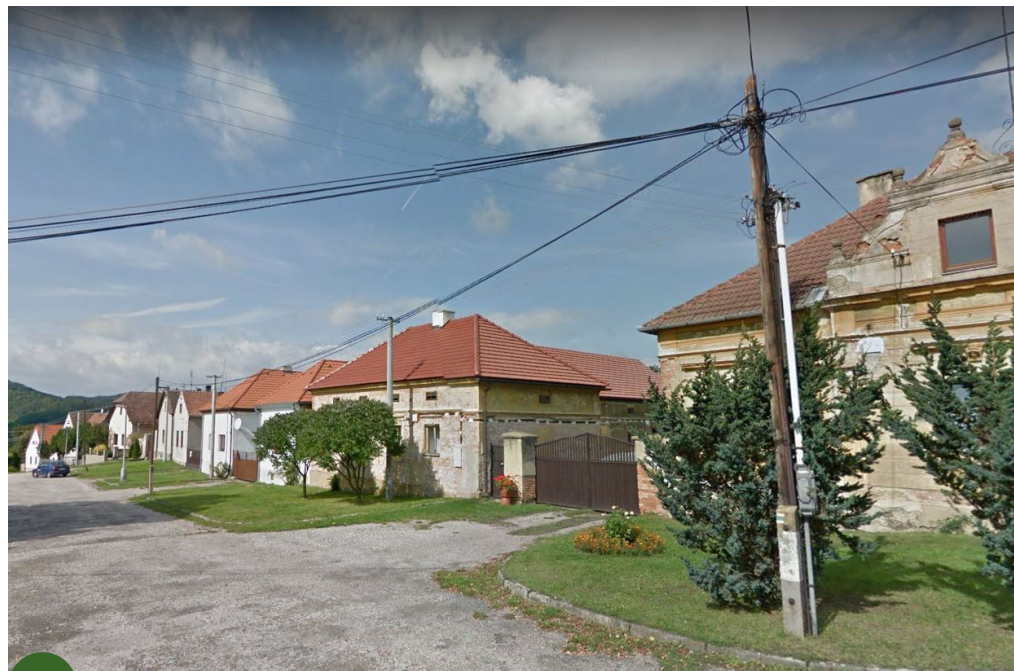
VIZUÁLNÍ ANALÝZA INTRAVILÁNU



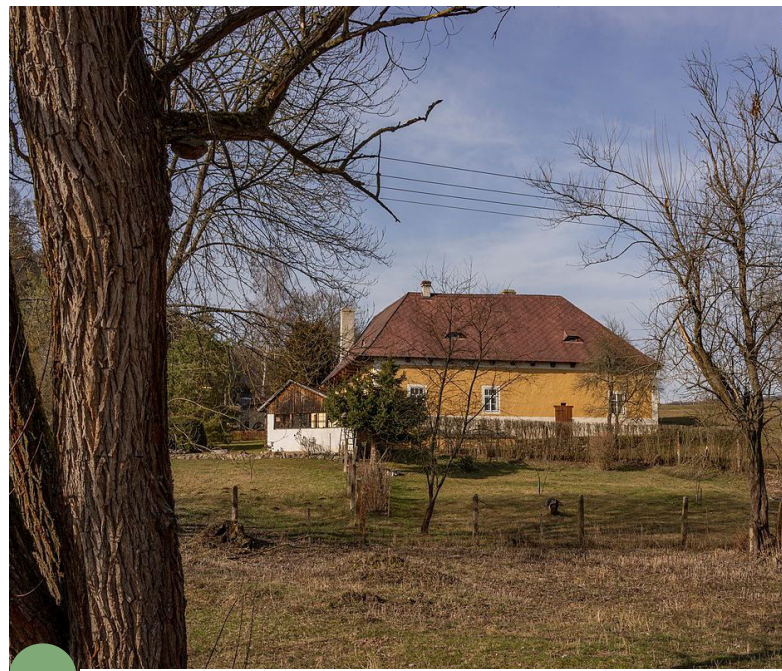
Obr. 98 Betonové patky bývalé sušárny v rozpadající se cihelně u Kublova (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 100 Historická náves v Broumech. Architektonicky a urbanisticky nevhodná budova kulturního domu v rohu fotografie (Zdroj: [https://www.ziveobce.cz/broumy\\_c531081](https://www.ziveobce.cz/broumy_c531081), 2019)



Obr. 99 Historická náves v Broumech (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



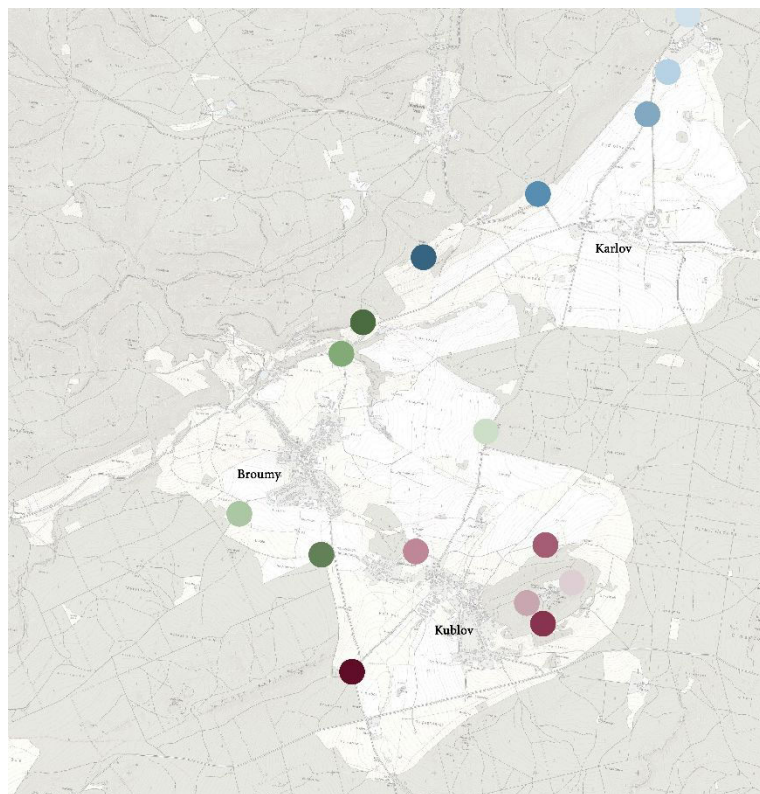
Obr. 101 Kulturní památka Schüererovská sklárna v Broumech V Luhu (Zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schüererovska\\_sklarna](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schüererovska_sklarna),



Obr. 102 Krausův mlýn V Luhu (Zdroj: <http://vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/451-dolejsi-krausuv-mlyn-broumska-pila>, 2019)



#### 4.15 VIZUÁLNÍ ANALÝZA EXTRAVILÁNU



Obr. 103 Kulturní památka – Kaple na křižovatce cest asi 300 m severně od Leontýna (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)



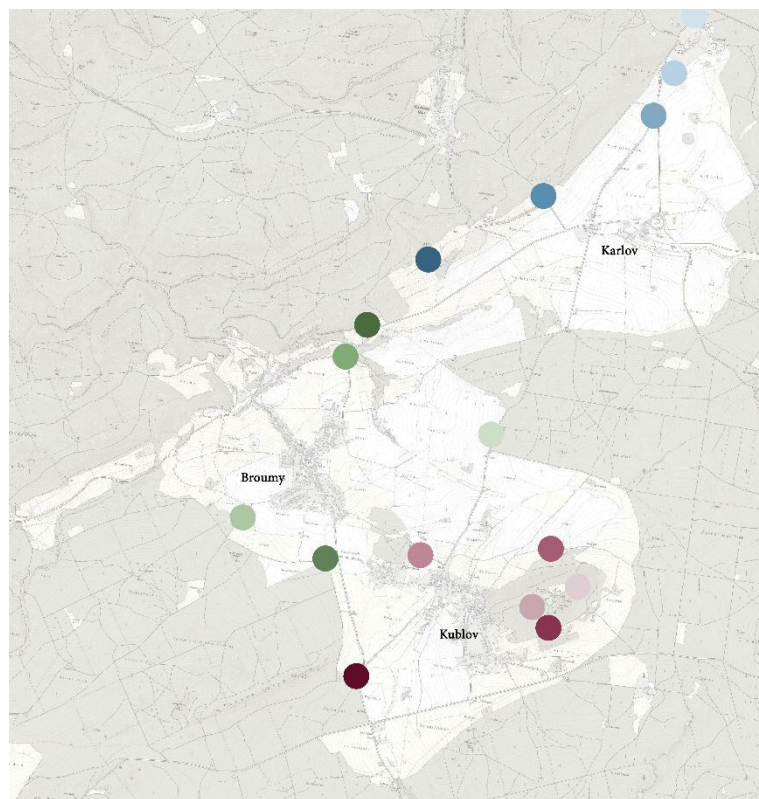
Obr. 104 Pohled od Leontýna směrem ke Karlovu přes bývalé bažantnice. Krušná hora a Velíz v pozadí na horizontu (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)



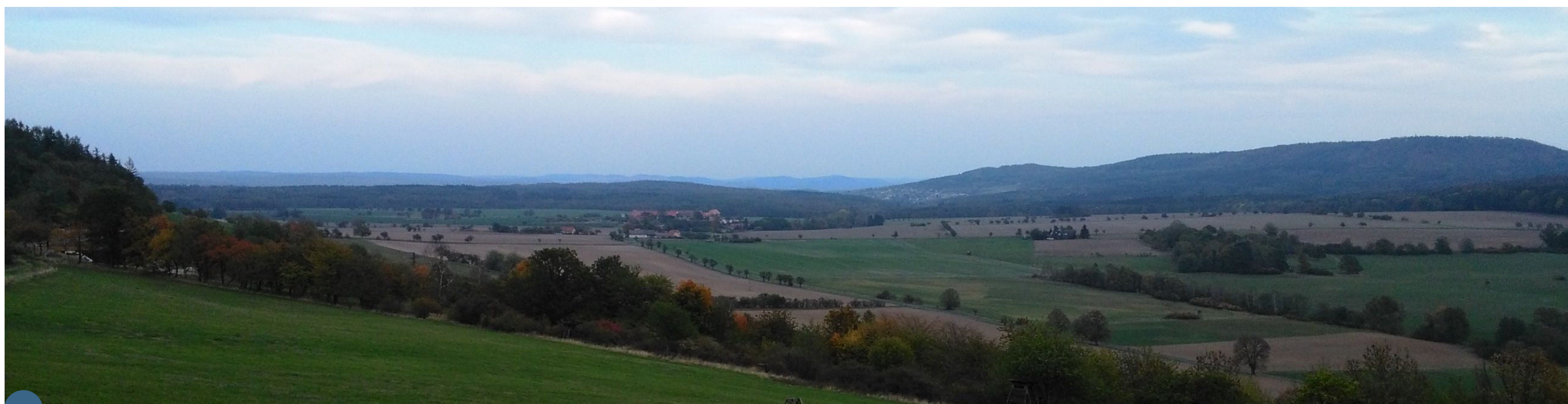
Obr. 105 Panoramatický snímek polí a bývalých bažantnic z křižovatky asi 300 m jižně od Leontýna (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



VIZUÁLNÍ ANALÝZA EXTRAVILÁNU



Obr. 106 Zemědělské pozemky patřící k hospodářskému dvoru Karlov (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 107 Pohled z vyhlídky z Hrobčů směrem ke Karlovu (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)





Obr. 108 Pohled z jižní části řešeného území s Kublovem a vrchem Velíz v pozadí (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



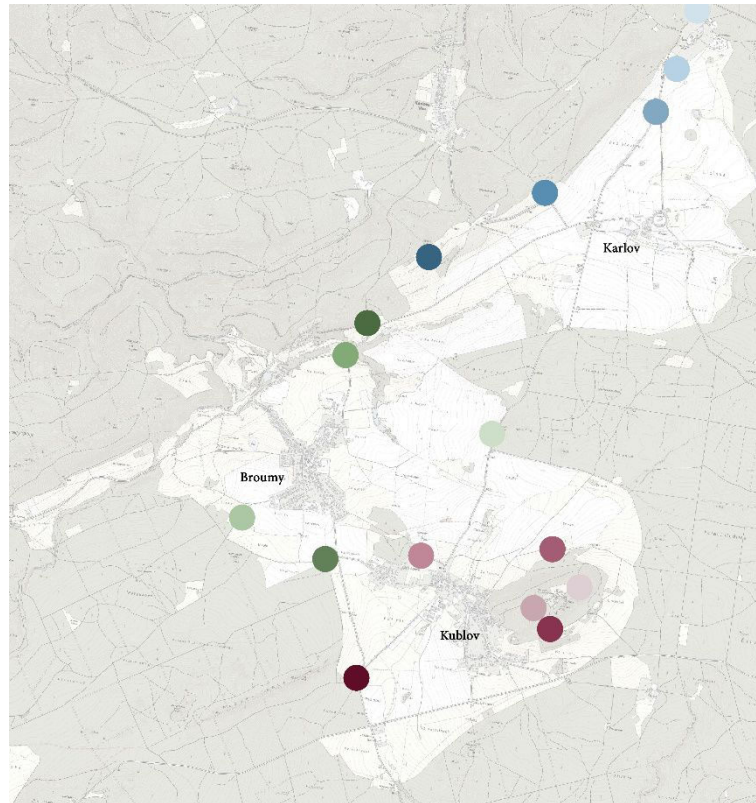
Obr. 109 Panoramatický snímek v východní části území – vlevo Broumy, vpravo Kublov s Velízem (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 110 Panoramatický snímek pořízený ze severního úpatí vrchu Velíz. Křivoklátské lesy v pozadí (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



VIZUÁLNÍ ANALÝZA EXTRAVILÁNU



Obr. 111 Pohled na Broumy ze severozápadní hranice řešeného území (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 112 Křížek mezi čtyřmi lípami v Luhu (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 113 Socha u hřbitova, který se nachází jihozápadně od Broum (Zdroj: <https://www.drobnepamatky.cz/node/15459>, 2019)



Obr. 114 Pohled na soliterní duby v rozlehlých polích. Broumy a Křivoklátské lesy v pozadí (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)





Obr. 115 Vyhlička na pole a pastviny jižní části území z vrchu Velíz (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)



Obr. 116 Krušná hora (vlevo) a úpatí Velízu (vpravo) (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)



Obr. 117 Západní úpatí Velízu s částí Kublova (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)



Obr. 118 Pohled ze severní části katastru obce Kublov na Křivoklátské lesy (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)



Obr. 119 Bílá skála ve Velízu (Zdroj: vlastní fotografie, 2016)



Obr. 120 Dřevěný totem pohanského boha Velése u vrcholu vrchu Velíz (Zdroj: vlastní fotografie, 2016)



#### 4.16 PROBLÉMOVÁ MAPA



Obr. 121 Problémová mapa (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



#### 4.17 SWOT ANALÝZA

##### SILNÉ STRÁNKY

- Historie a kulturní hodnoty – Karlov, Velíz, Leontýn, hájovny v lesích
- Silný turistický potenciál
- Propojenost stezkami
- Příroda – CHKO, NPR, PP, PR, NATURA 2000, zajímavá místa
- Uzavřenost – lesní horizonty ze všech stran (Křivoklátské lesy)
- Venkovský charakter
- Tradice sadů a ovocných alejí
- Vyhlídková místa

##### SLABÉ STRÁNKY

- Neinformovanost
- Neúplnost a neprojojenost ÚSES
- Velké plochy polí, intenzifikace hospodaření
- Rozpadající se nebo již zaniklé aleje kolem cest a zaniklé ovocné sady
- Neprojojenost některých zajímavých míst
- Rozšiřující se zástavba vesnic

##### PŘÍLEŽITOSTI

- Naučné a vyhlídkové stezky, propojení (příroda, historie, Fürstenberkové, výhledy)
- Upozornění na vyhlídková místa
- Zlepšení prostupnosti území
- Vytvoření a propojení ÚSES (lokální) – zlepšení prostupnosti území
- Obnova alejí, postupná obnova rozpadajících se, obnova zaniklých, změna nevhodných alejových dřevin
- Ochranná vegetace kolem nové a plánované zástavby
- Možnost použití agrolesnictví – výhodné i pro hospodáře
- Revitalizace umělých toků
- Zapojení veřejnosti

##### HROZBY

- Nespolutpráce velkostatkářů
- Nespolutpráce obcí
- Nezájem širokého odborného i veřejného zájmu o půdu a její ochranu, o životní prostředí



## 5 VLASTNÍ PROJEKT

Vybraným územím je specifická zemědělská krajina, kde se na jedné straně mísí bývalá záměrně komponovaná krajina s krajinou organicky rostlou na straně druhé. V okolí obcí Kublov a Broumy jsou sice patrné některé z fürstenberských stop, avšak ne v takové míře, jako je tomu v přilehlém okolí hopodáského dvora Karlov. Právě zde dochází v návrhu k největším změnám. Na základě historických map a literárních pramenů zde byla navržena obnova čtyřřadých ovocných alejí, ovocných i neovocných stromořadí v polích a kolem cest a obnova ovocných sadů. Mimo to zde byl navržen i nový sad, přiléhající k hospodářskému dvoru. Ten vznikne v místě trosk budov, které ke dvoru náležely. V sadech bude probíhat pastva ovcí, pro jejichž ustájení bude sloužit jedna ze stávajících historických budov, která je navržena k rekonstrukci.



Obr. 122 Historická budova navržena k rekonstrukci (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)

Je zřejmé, že takovéto změny v krajině budou mít nemalý vliv na hospodáře. V případě tohoto návrhu se však jedná o kombinaci klasického zemědělství s agrolesnictvím, což znamená, že ovoce ze sadů, alejí a stromořadí bude dále zpracováváno a v sadech bude probíhat již

zmíněná pastva ovcí, tudíž ztráty na zemědělské půdě budou vyrovnány výnosy z chovu a ovocnářství. Mimo to zde mají obě tyto složky svoji dlouholetou tradici. Chov ovcí byl jedním z hlavních záměrů při stavbě hospodářského dvora a současně zde fungoval i lihovar a několik sušáren ovoce. Dokonce se zde objevil i specifický pokrm zvaný „pracharanda“. Jednalo se o sladký prášek na dochucování jídel vyráběný nadrcením sušeného ovoce. Záměr při návrhu tohoto území usnadňuje i fakt, že dvůr i s téměř všemi okolními pozemky spravuje firma na zemědělské a lesnické stroje Karlov - Karlshof. Podobná situace s jedním majitelem zde panovala i v době vzniku dvora. Pokud bychom zabrousili do historie Fürstenberků na Křivoklátsku a připomněli si jejich vzorové hospodářské dvory, je návrh navracející se k historickým kořenům způsobu fungování tohoto dvora a jeho okolní krajiny se souhlasem majitele reálný.

Nové výsadby v krajině budou působit nejen jako estetické prvky dotvářející její krajinný ráz, ale zároveň budou fungovat i jako klimatizace a větrolami. V neposlední řadě podpoří zadržování vody v krajině, což se pro zemědělce stane v závislosti na právě probíhajících klimatických změnách jednou z hlavních priorit. S tím souvisí i fakt, že v současné době Ministerstvo zemědělství České republiky financuje hospodáře, kteří stromy do krajiny navracejí a šíří osvětu týkající se tohoto tématu. Tím se znovu dostáváme k historii Fürstenberků a k šíření jejich osvětových činností. Dvůr Karlov a jeho okolí by se tak v rukou osvětového majitele mohl znovu stát vzorovým a inspirativním hospodářstvím.

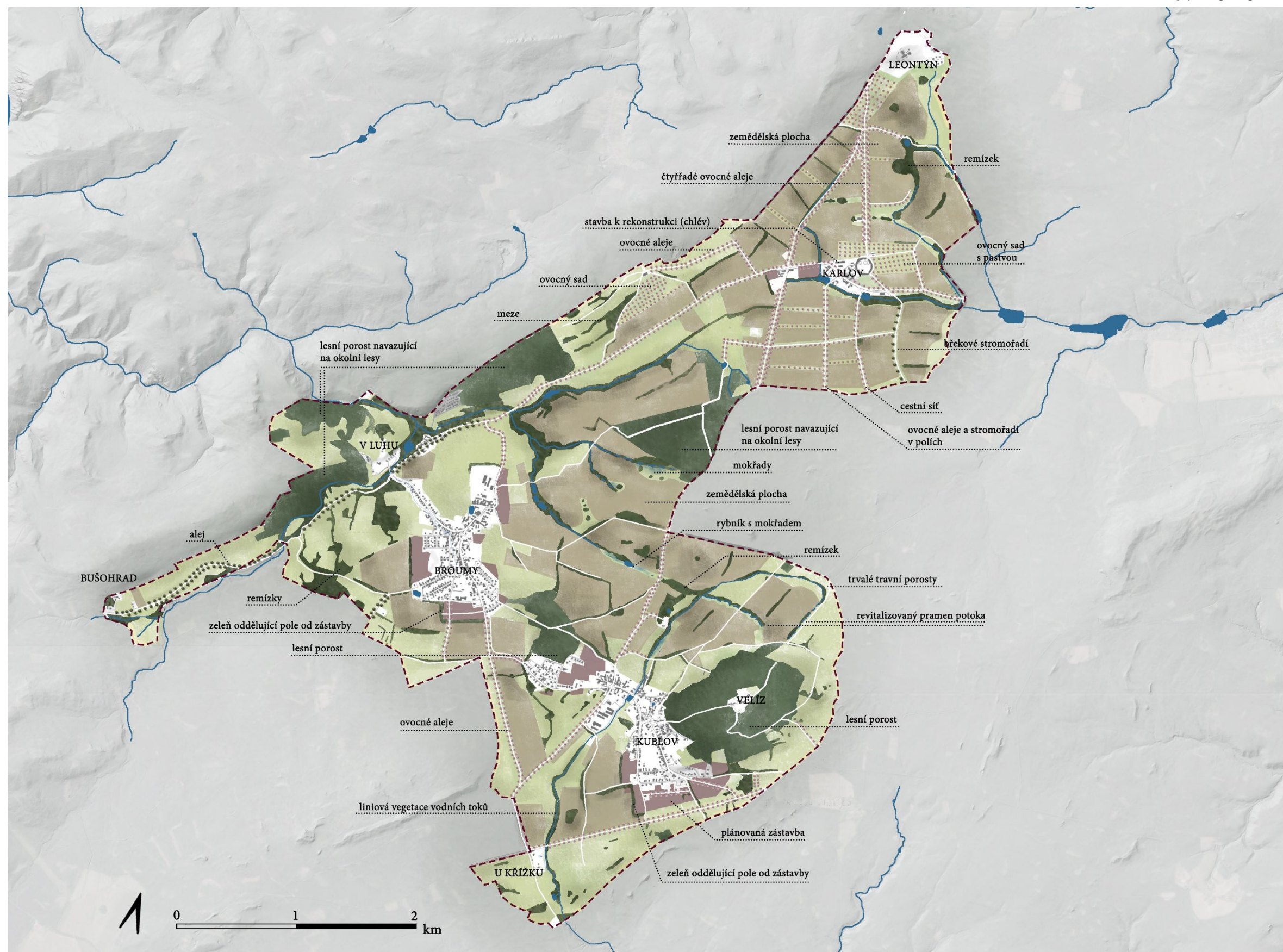
Kromě obnovy alejí a stromořadí vzniknou v celém území (vč. okolí Kublova a Broum) nové remízky, meze, vegetační pásy a biopásy zmenšující rozsáhlejší zemědělské plochy. Tyto nové prvky dají krajině stejně jako aleje a stromořadí lidské měřítko, budou působit příznivě v otázce zadržování vody v krajině, a navíc se stanou úkryty pro živočichy. S tím souvisí i návrh Územního systému ekologické stability. V území se

v současné době nachází velké množství významných interakčních prvků, které jsou na základě studia územních plánů všech tří dotčených obcí doplněny i lokálními biocentry a biokoridory. S tím souvisí i revitalizace vodních toků, pramenišť a mokřadů, v jejichž místech často tyto prvky ÚSES vznikají.

V těsné blízkosti obcí Kublov a Broumy jsou navíc navrženy nové výsadby oddělující zastavitelná území vyznačená v územních plánech obcí. Ty budou oddělovat plánovanou výstavbu od zemědělských ploch a zabraňovat tak nežádoucímu pronikání prachu, popřípadě splachům z polí. Výběr dřevin do nově vzniklých prvků mimo lesní zeleně se odvíjí od terénních průzkumů, současného druhového složení zeleně a potenciální přirozené vegetace.

I přesto, že celé území i s okolními lesy disponuje dobrou cestní sítí, zde bylo navrženo několik nových polních cest, pěších stezek, dále pak propojení stávajících cyklostezek, ale i turistických tras. Kromě toho bylo navrženo několik naučných stezek upozorňujících jak na historii Fürstenberků, tak i na přírodní a jiné sociokulturní hodnoty území a jeho okolí. To podpoří i rozvoj místního cestovního ruchu. Všechny zmíněné přírodně krajinářské a kulturně historické hodnoty území budou však posíleny jen do takové míry, kterou je tato krajina schopna unést, aniž by ztratila svůj ráz, charakter a duch místa.

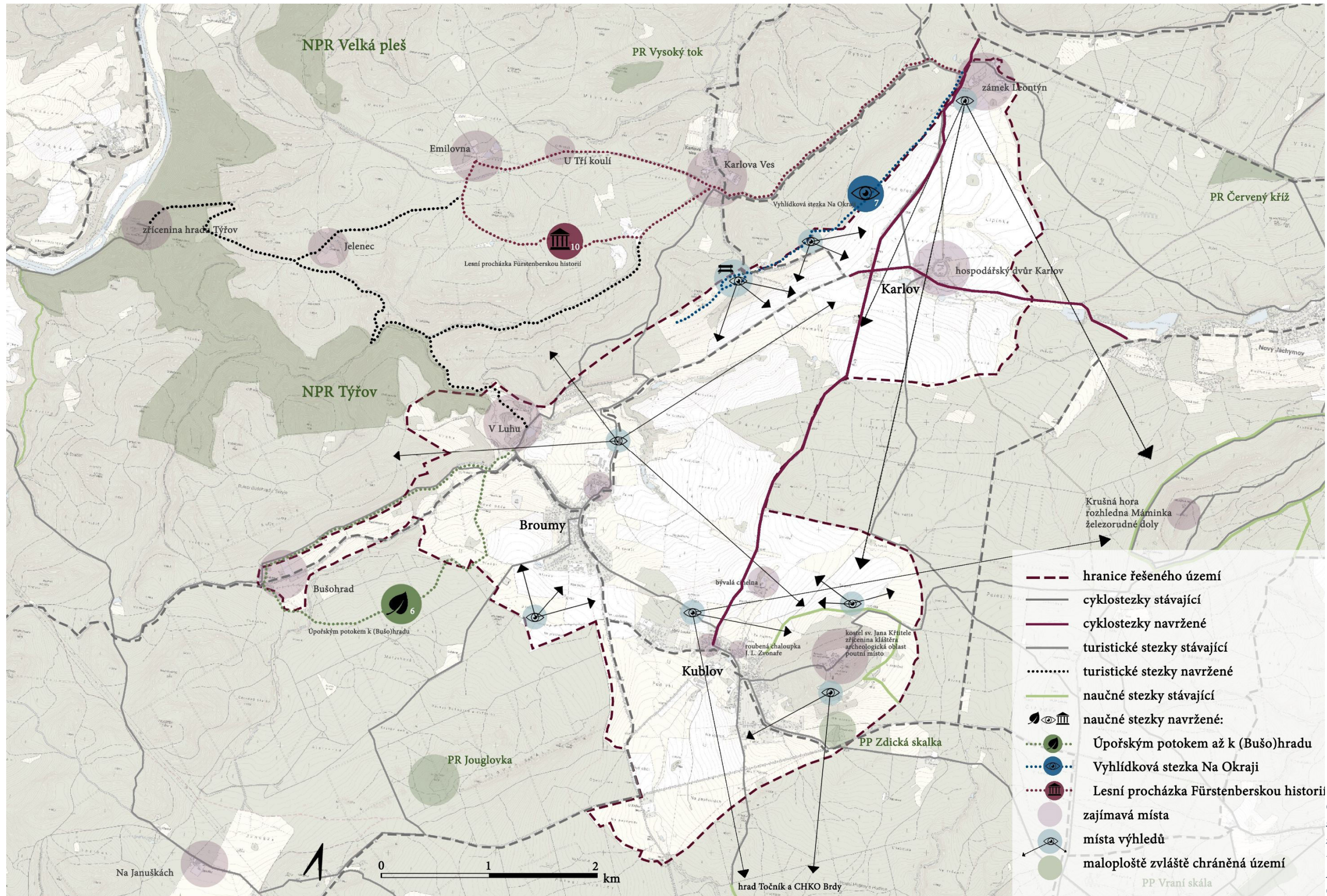




Obr. 123 Studie řešení (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



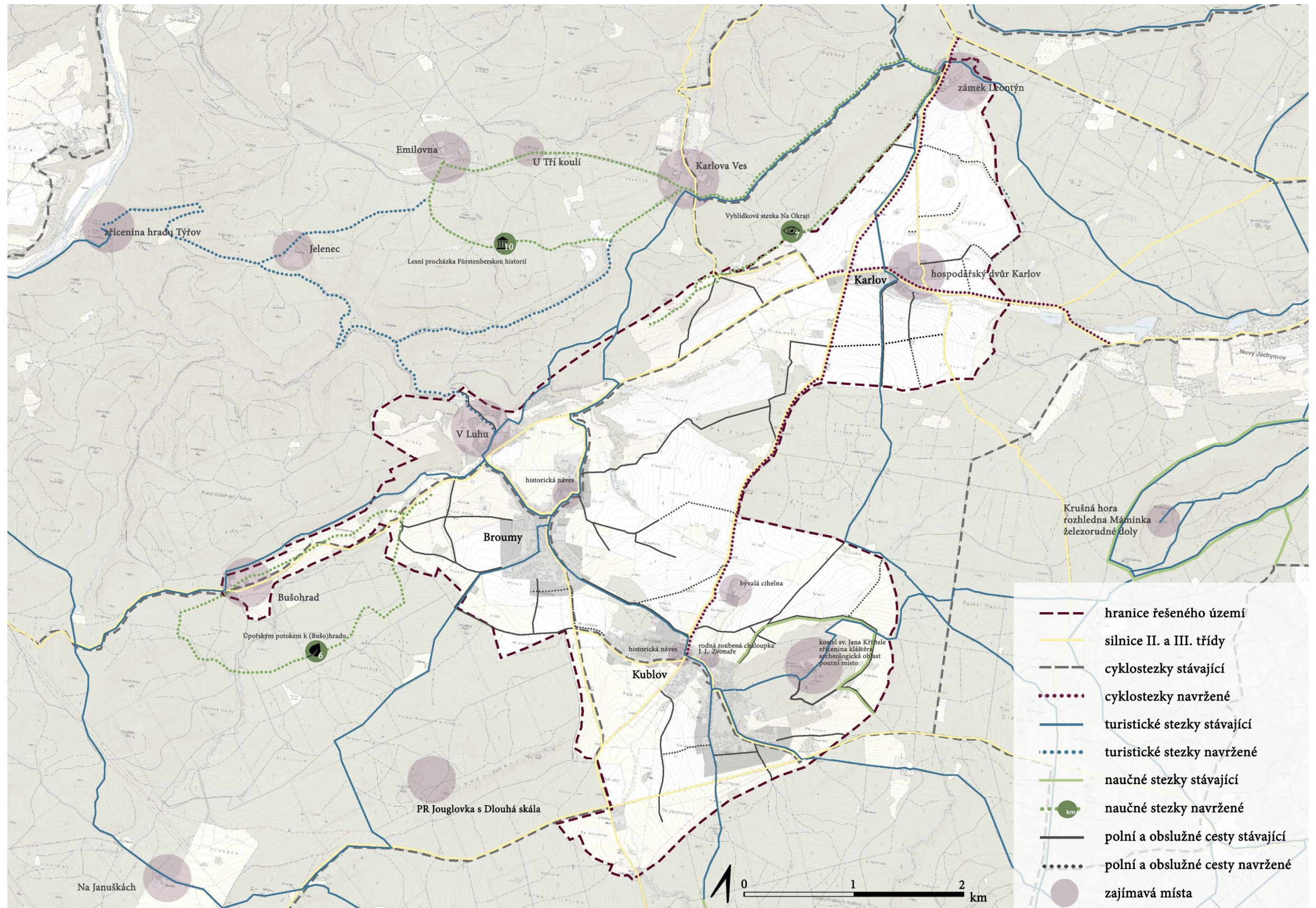
## 5.2 TRASY, STEZKY, VÝHLEDY, ZAJÍMAVOSTI



Obr. 124 Trasy, stezky, výhledy, zajímavosti (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



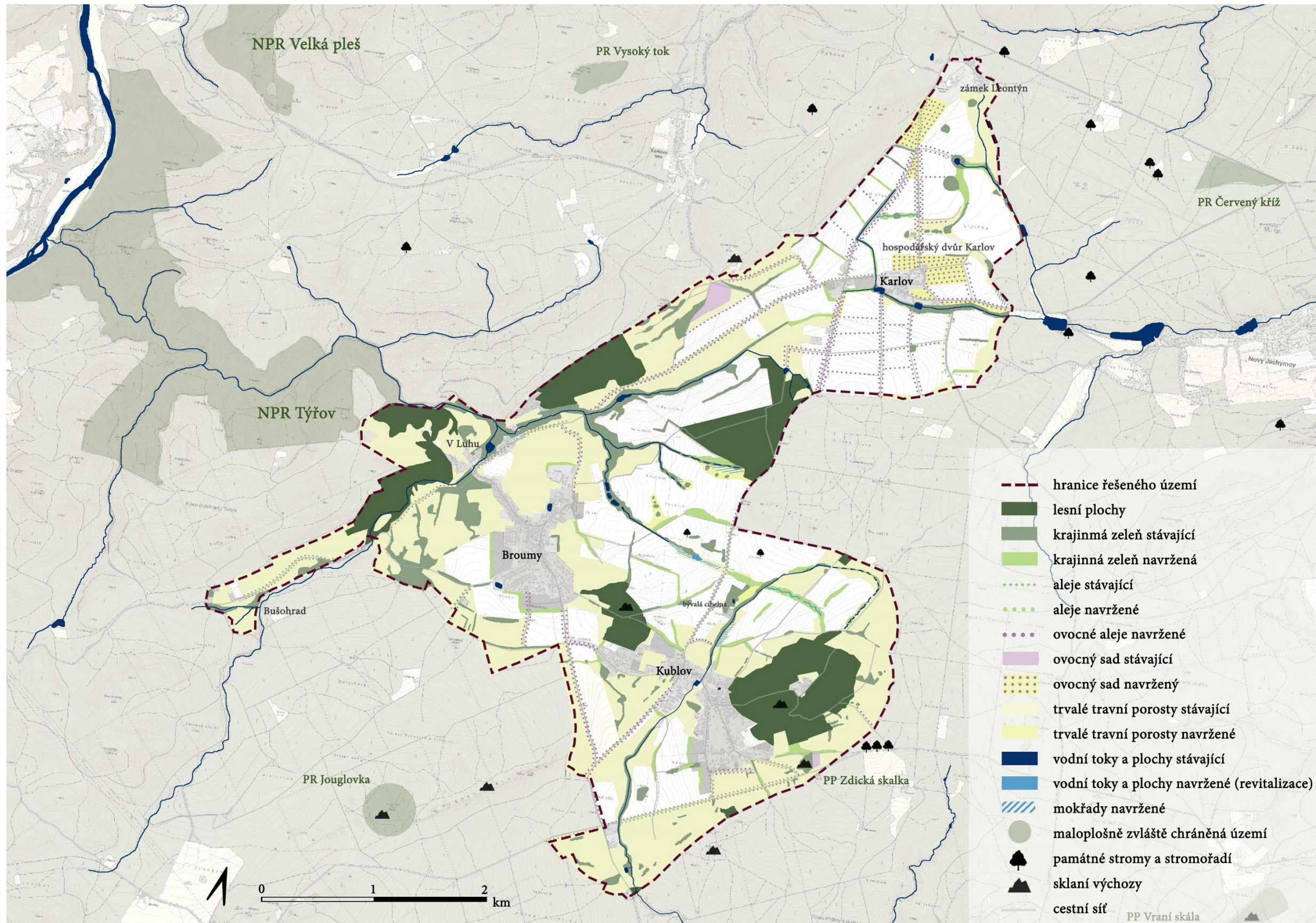
### 5.3 CESTNÍ SÍŤ A PROSTUPNOST



Obr. 125 Cestní síť a prostupnost s rozlišením stávajících a navržených prvků. (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)

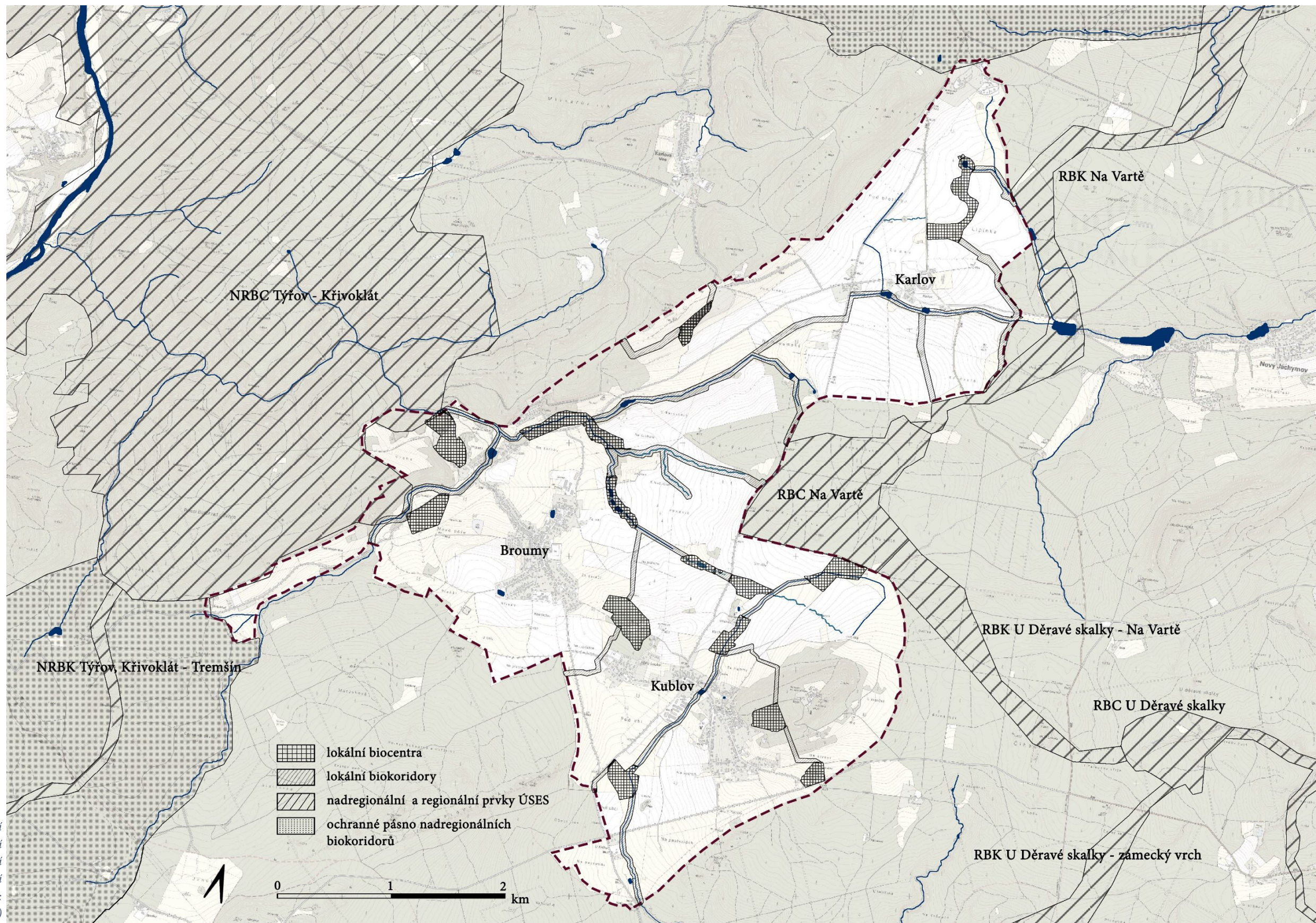


## 5.4 VEGETAČNÍ PRVKY



Obr. 126 Vegetační prvky. Rozlišení stávajících a navržených prvků (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)

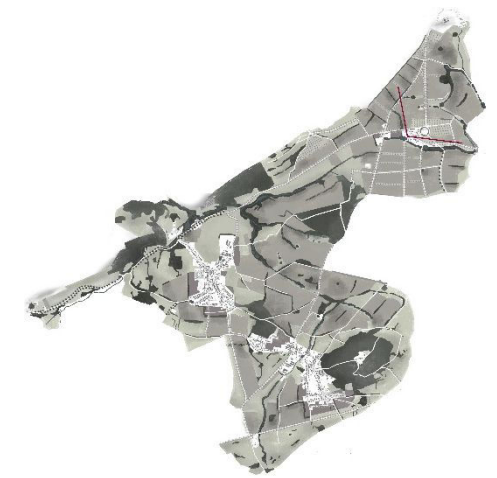
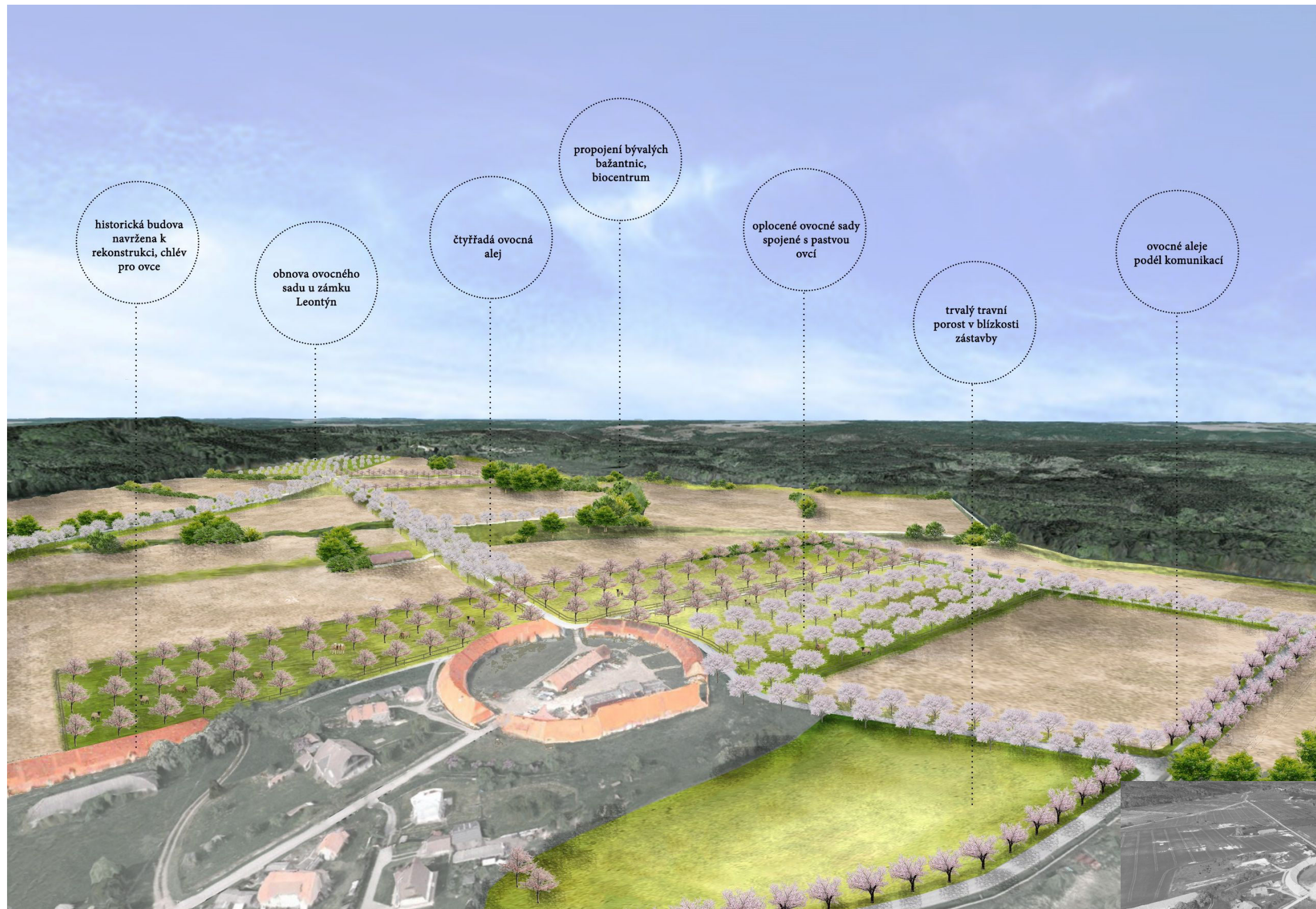




Obr. 127 ÚSES – stávající nadregionální a regionální prvky; navržené lokální prvky (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: ČUZK)



## 5.6 NADHLEDOVÉ PERSPEKTIVY

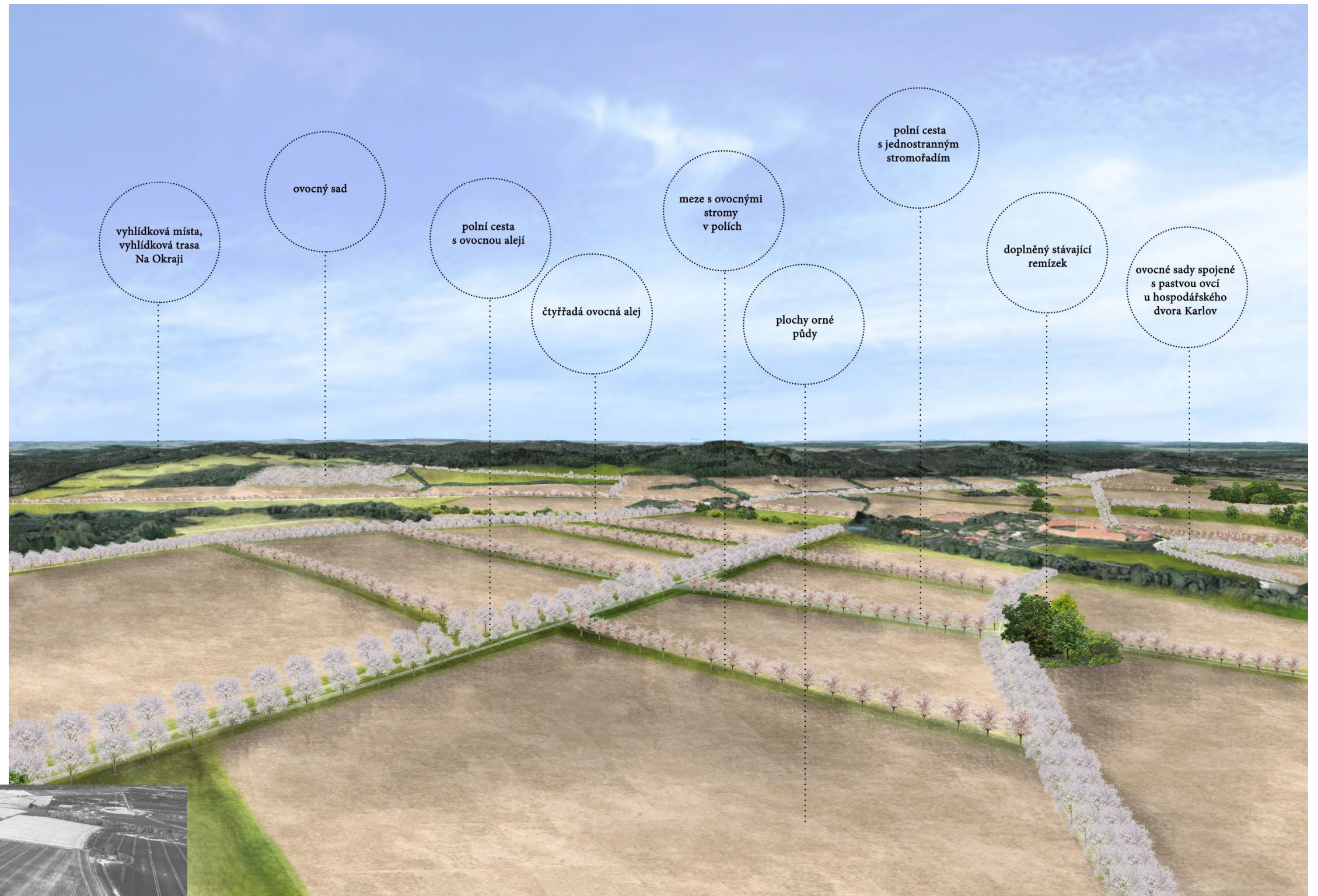


Obr. 129 Návrh okolí hospodářského dvora Karlov a zámku Leontýn (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz))

Obr. 128 Stávající stav (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)







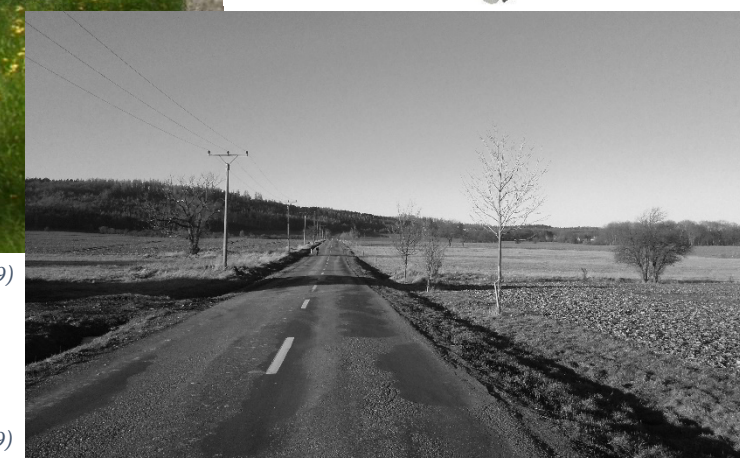
Obr. 131 Návrh širšího okolí hospodářského dvora Karlov (Zdroj: vlastní zpracování 2019, podklad: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz))

Obr. 130 Stávající stav (Zdroj: [www.mapy.cz](http://www.mapy.cz), 2019)



## 5.7 DETAILY NÁVRHU

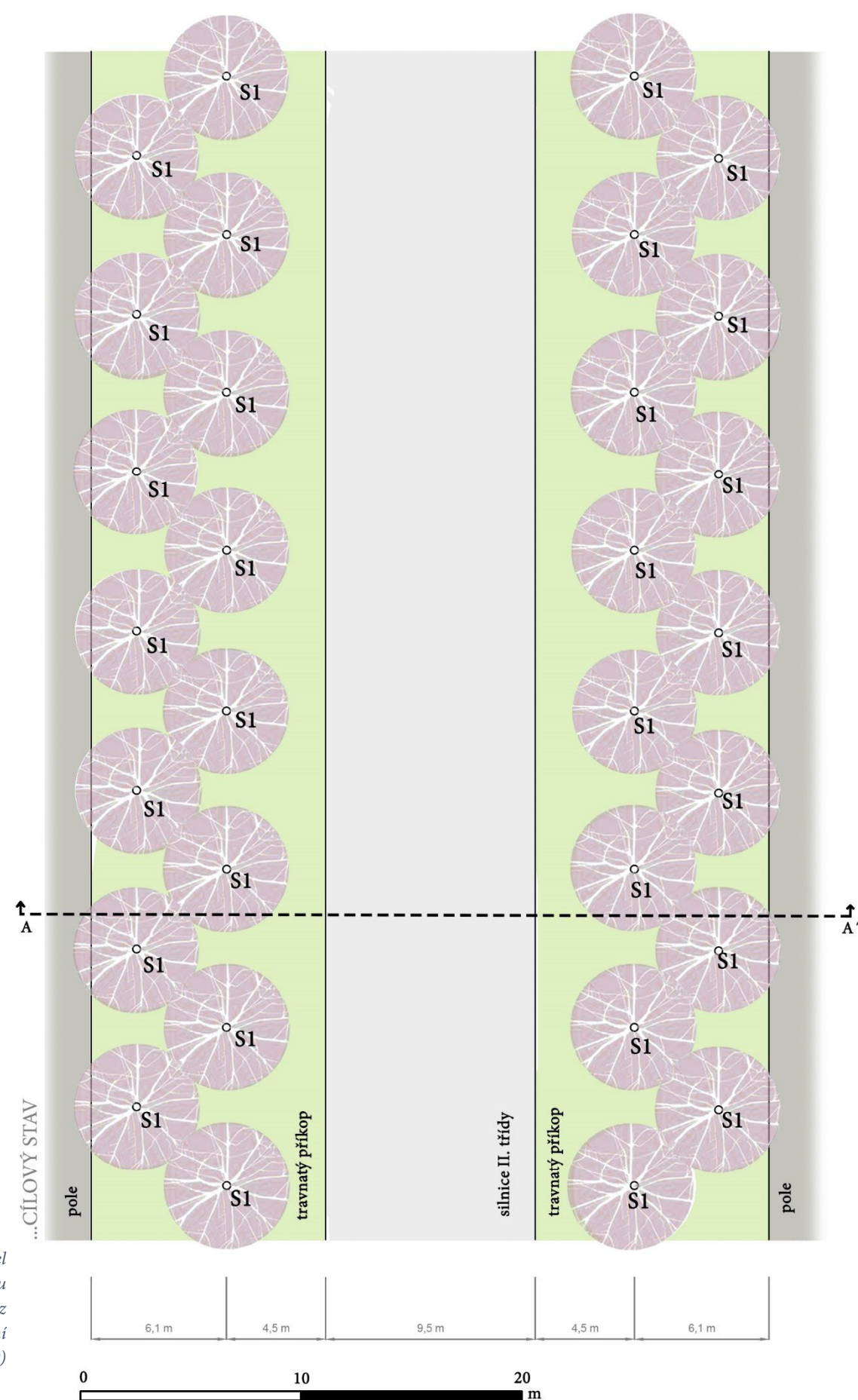
### 5.7.1 Obnova alejí



Obr. 133 Navržená čtyřřadá alej mezi Karlovem a Leontýnem (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

Obr. 132 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)





Obr. 134 Model osazovacího plánu čtyřřadé aleje; řez alejí (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

## Obnova čtyřřadé aleje

Čtyřřadé aleje bývaly vždy výsadou bohatých pánů. Těmi byla i knížata z rodu Fürstenberků. Od kruhového dvora Karlov vedla čtyřřadá alej ovocných dřevin k Leontýnskému zámku. Další pak vedla podél silnice od Leontýna až k lesu směrem ke Kublovu. Aleje jsou významnými krajinnými prvky a jejich obnova či zachování je právě v této, dnes již z části zaniklé komponované krajině, důležitá.

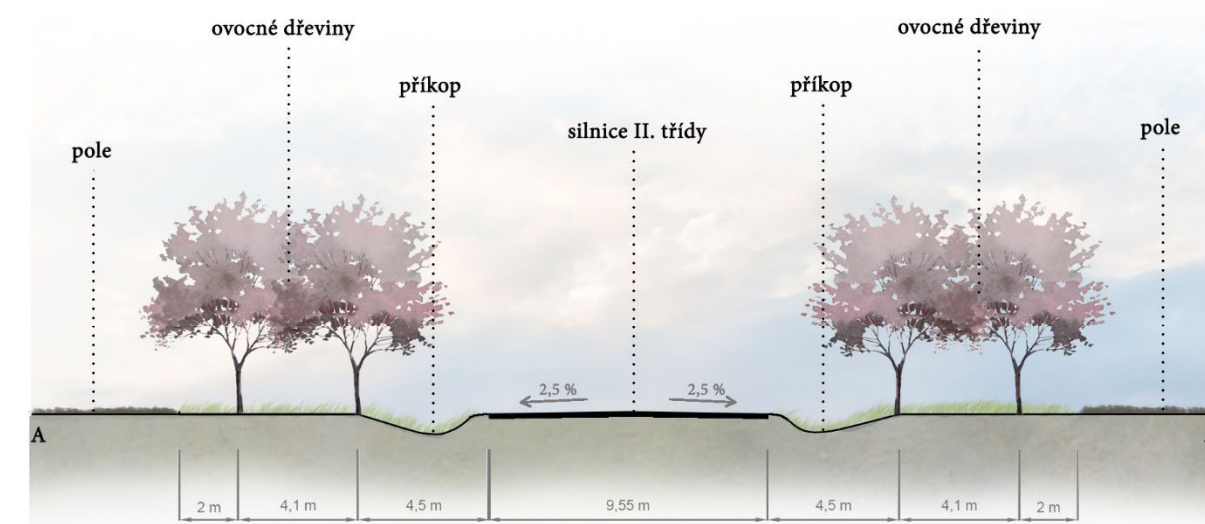


*Malus domestica* 'Čistecské lahůdkové'



*Malus domestica* v jednoduchém stromořadí

zn.	taxon	počet ks v modelu
S1	<i>Malus domestica</i> 'Čistecské lahůdkové'	30





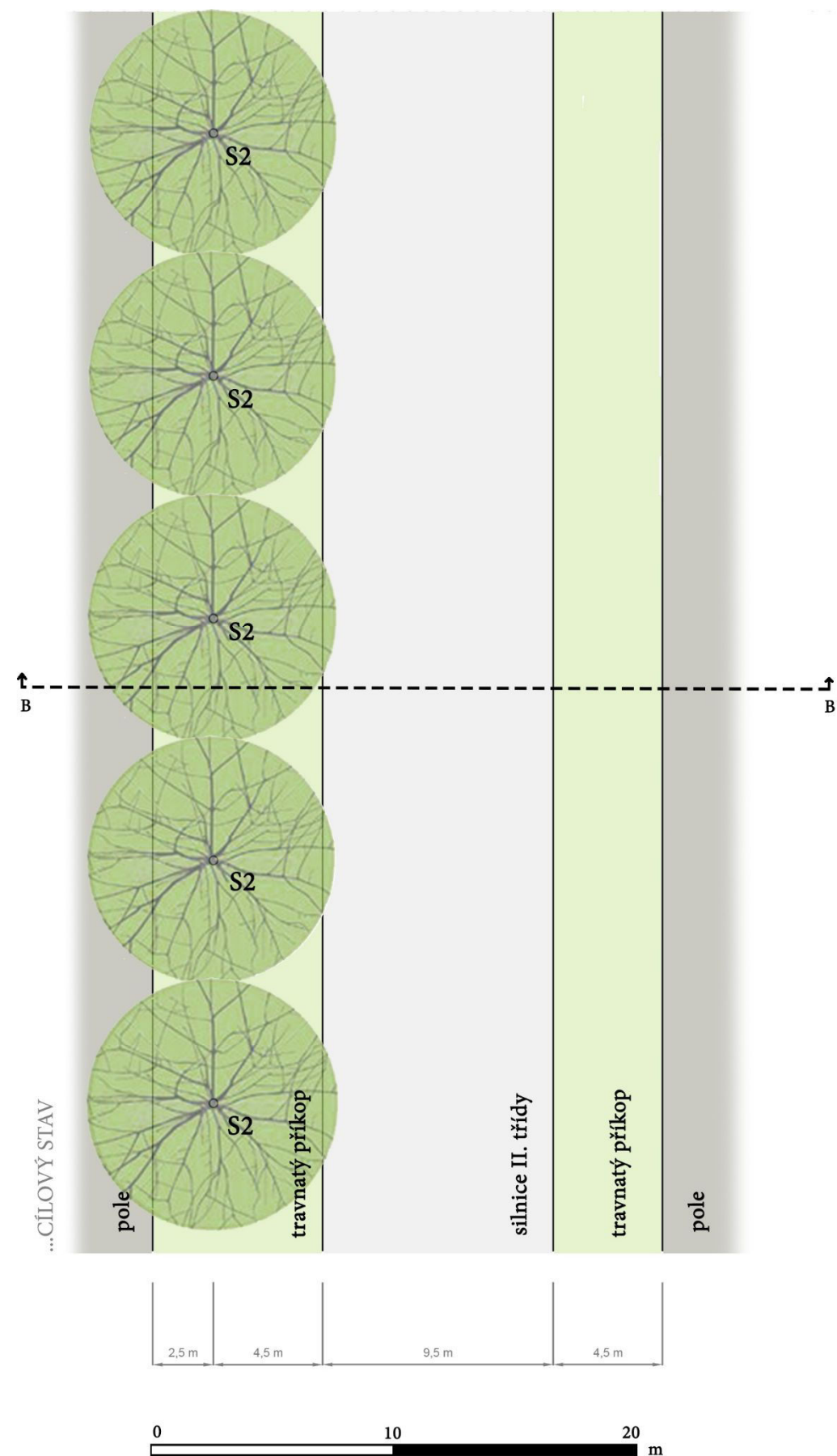
## 5.7.2 Stromy v krajině



Obr. 136 Navržené břekové stromořadí (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

Obr. 135 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)





*Sorbus torminalis*

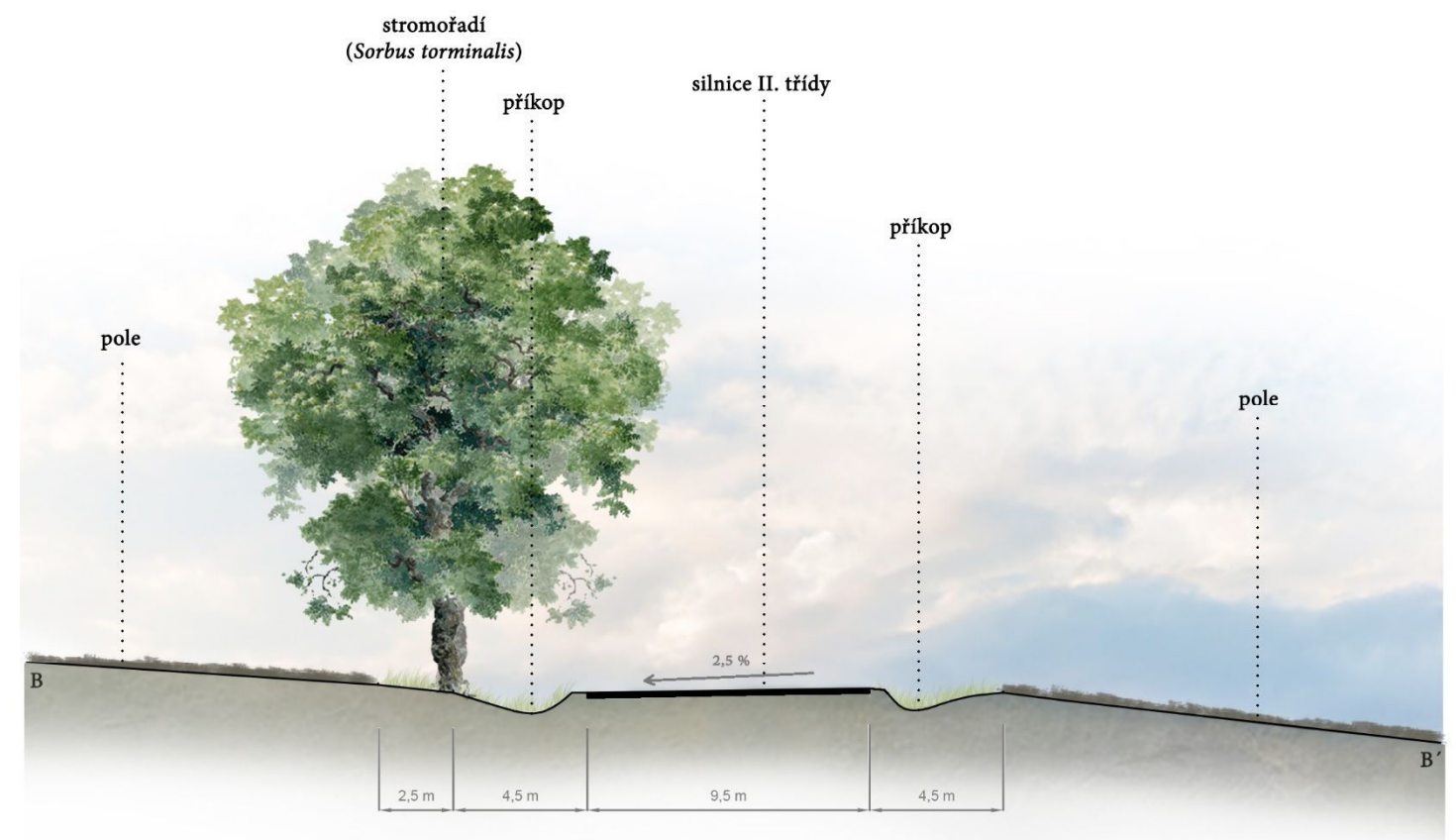
### Návrh břekového stromořadí

V současné době se v těchto místech nachází zbytky lipové aleje. Ta je velmi stará a silně poničena dopravou na probíhající silnici II. třídy. Proto je zde navrženo vykácení stávajících dřevin, rozšíření silnice a založení jednostranného stromořadí.

Díky jednostrannému stromořadí se navíc otevírají pohledy a zajímavé výhledy na stranu druhou.

Jeřáb břek (*Sorbus torminalis*) byl vybrán proto, že je typickou alejovou dřevinou pro Křivoklátsko a pro Fürstenberky.

zn.	taxon	počet ks v modelu
S2	<i>Sorbus torminalis</i>	5



Obr. 137 Model osazovacího plánu břekového stromořadí; řez stromořadím (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



### 5.7.3 Prostupnost



Obr. 139 Navržená pěší stezka mezi Kublovem a Broumy (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



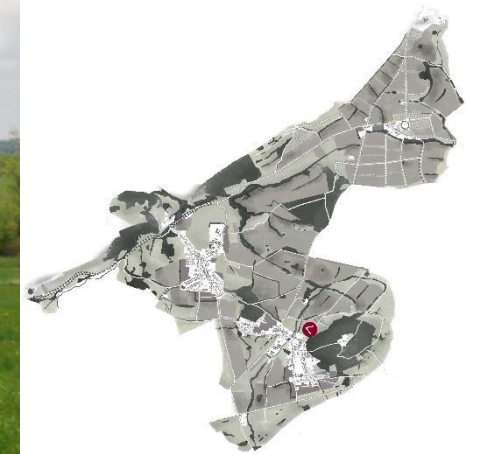
Obr. 138 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)







#### 5.7.4 Vegetační pásy a remízky

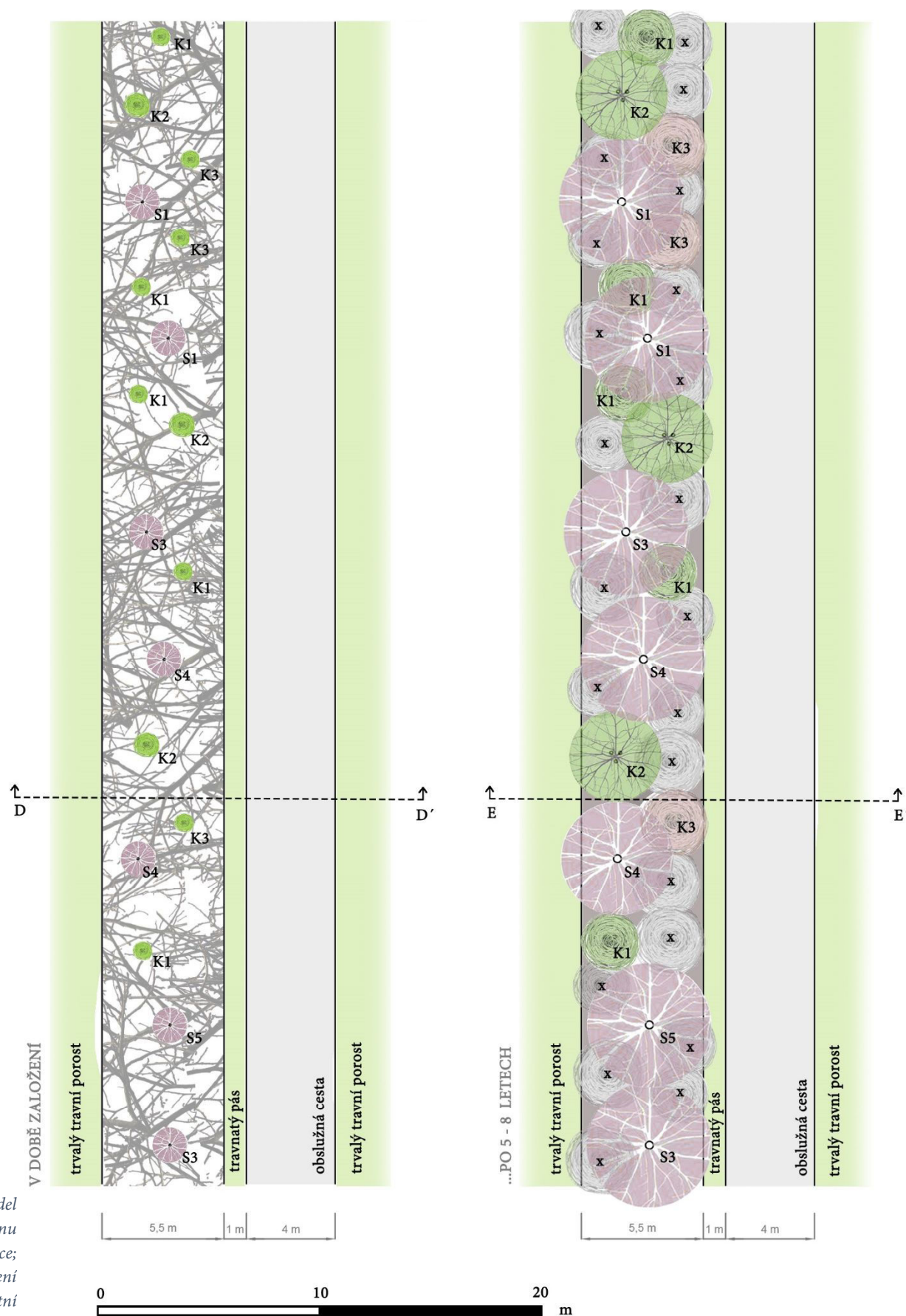


Obr. 142 Návrh doprovodných vegetačních pásů podél obslužných komunikací (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



Obr. 141 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2017)





Obr. 143 Model osazovacího plánu doprovodné vegetace; řez; způsob založení (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

### Model osazovacího plánu doprovodné vegetace

Dřevinné vegetační pásy a remízky budou kvůli velmi silnému tlaku zvěře vysazovány následujícím způsobem: do určených prostorů budou vysazeny stromy, které budou chráněny 1,8 m vysokým plotivem a kotveny dubovými kůly (viz Technické detaily – Výsadby stromku na stanovišti se silným tlakem zvěře); v okolí těchto stromků bude zorána půda a vysazeno několik keřů, následně se celý zoráný prostor i s keři přikryje větvemi.

Po několika letech se pod ochranou roští a větví díky ptákům roznášejícím semena a samovolnému vysemeňování dřevin vytvoří souvislý porost. Tento způsob výsadby je navíc velmi ekonomický.

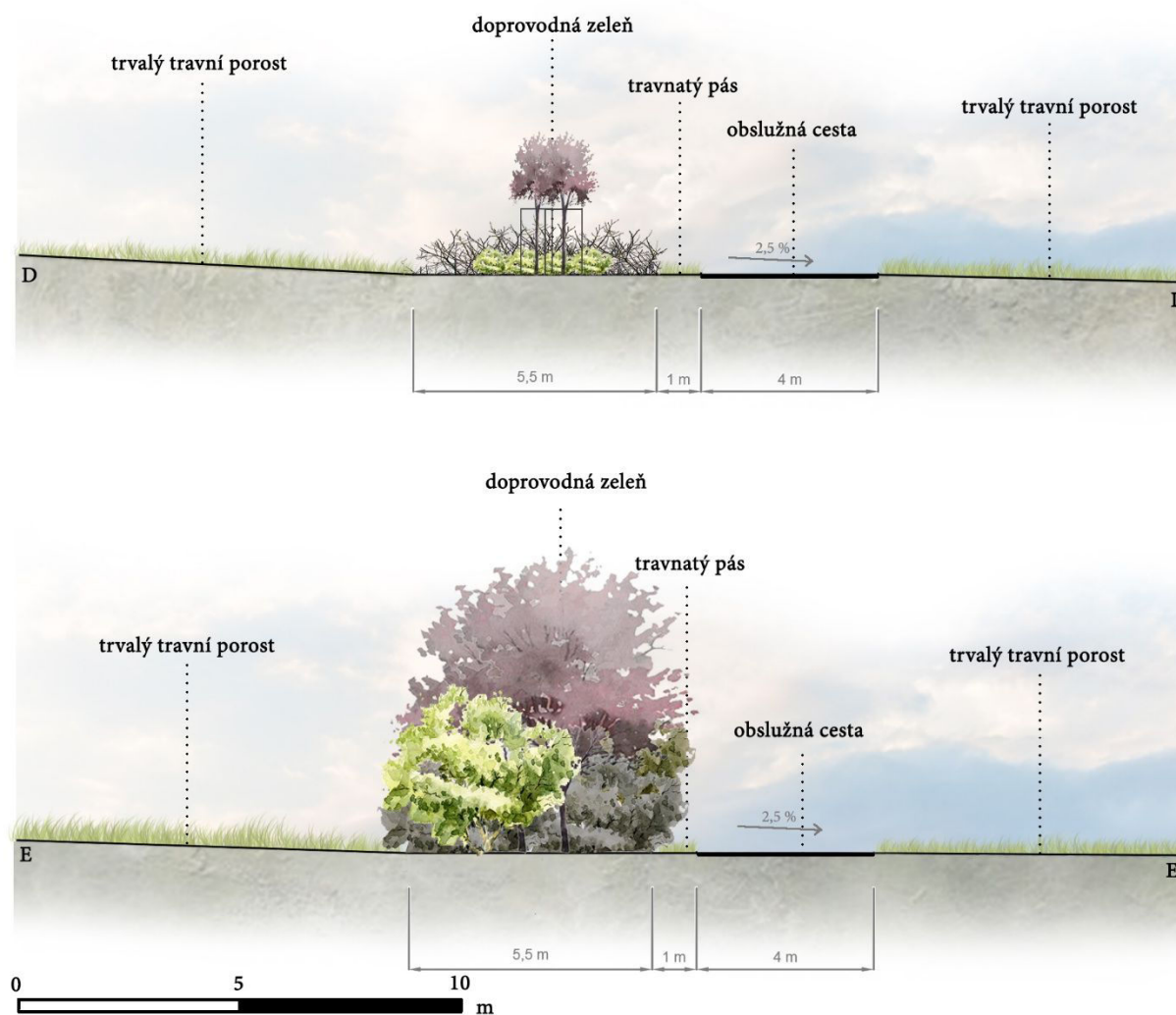
zn.	taxon	počet ks v modelu
S1	<i>Malus domestica</i> 'Čištecké lahůdkové'	2
S3	<i>Malus domestica</i> 'Matčino'	2
S4	<i>Prunus domestica</i>	2
S5	<i>Prunus avium</i>	1
K1	<i>Prunus spinosa</i>	5
K2	<i>Crataegus monogyna</i>	3
K3	<i>Rosa canina</i>	3



*Prunus domestica*



*Prunus avium*





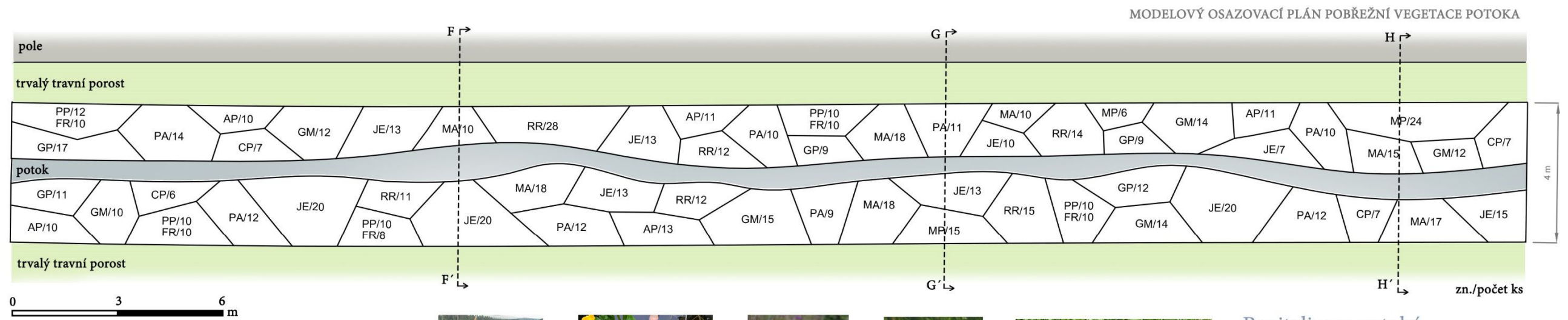
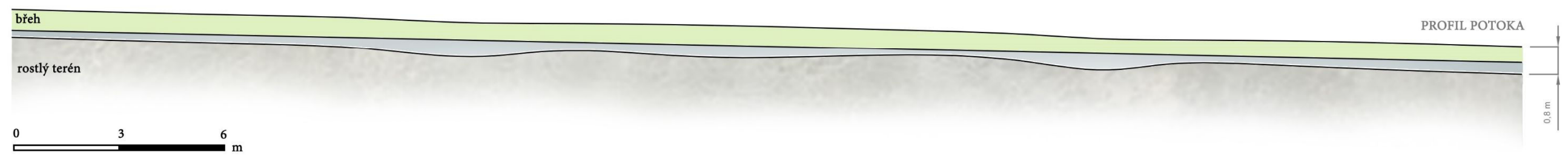
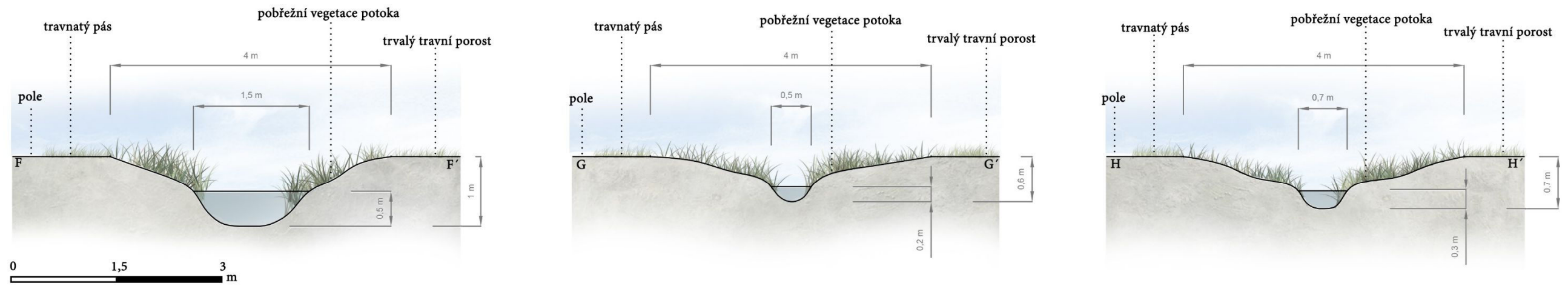
## 5.7.5 Revitalizace vodních toků, pramenů a mokřadů



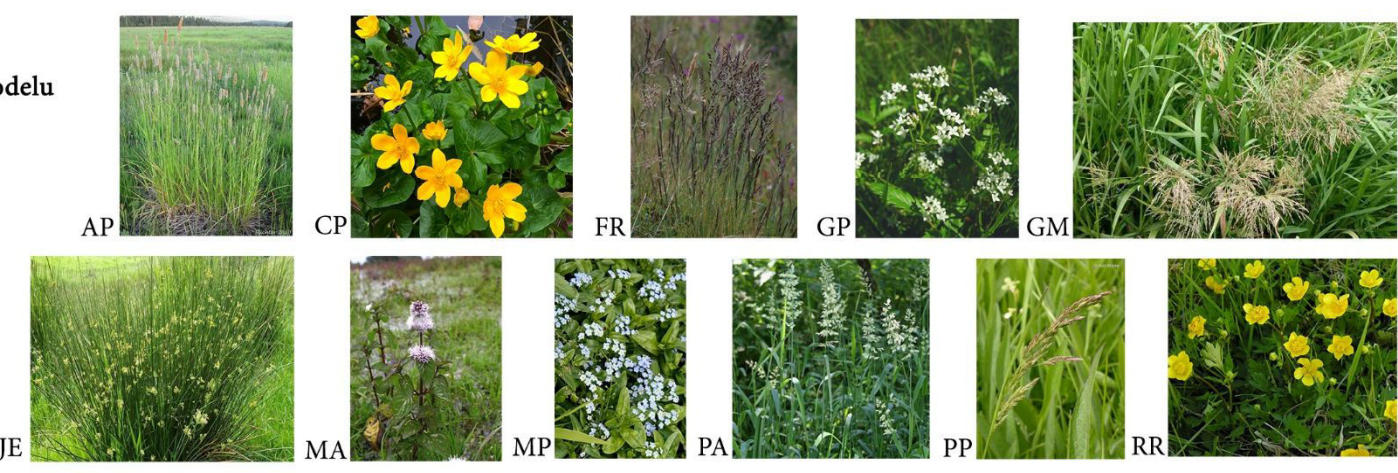
Obr. 145 Návrh revitalizace Lučního (Kublovského) potoka (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

Obr. 144 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2018)





zn.	taxon	počet ks v modelu
AP	<i>Alopecurus pratensis</i>	55
CP	<i>Caltha palustris</i>	27
FR	<i>Festuca rubra</i>	48
GP	<i>Galium palustre</i>	58
GM	<i>Glyceria maxima</i>	77
JE	<i>Juncus effusus</i>	144
MA	<i>Mentha aquatica</i>	106
MP	<i>Myosotis palustris</i>	45
PA	<i>Phalaris arundinacea</i>	90
PP	<i>Poa pratensis</i>	52
RR	<i>Ranunculus repens</i>	92



### Revitalizace potoků

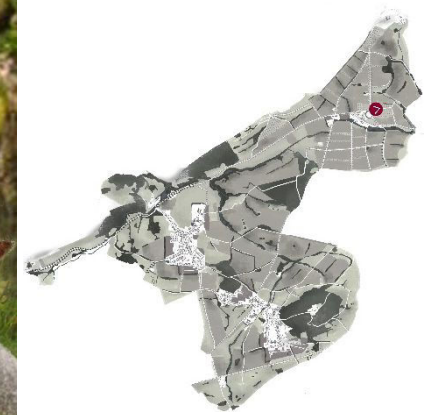
V řešeném území se nachází několik vodních toků s umělými koryty a několik zatrubněných potoků, vzniklých v předchozím století při melioracích. Některé z nich jsou s jejich prameny a okolními mokřady navrženy k revitalizaci.

Břehy mohou být osázeny nejen bylinným patrem, jako v modelovém osazovacím plánu, ale v jiných úsecích i patrem dřevinným. Použity mohou být dřeviny rodu *Salix*, *Alnus*, *Populus*, *Cornus* a další.

Obr. 146 Model osazovacího plánu břehů revitalizovaného potoka; řezy, profil (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



## 5.7.6 Ovocné sady, pastva ovcí



Obr. 148 Návrh ovocného sadu s pastvou ovcí u dvora Karlov; přechod do krajiny (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)



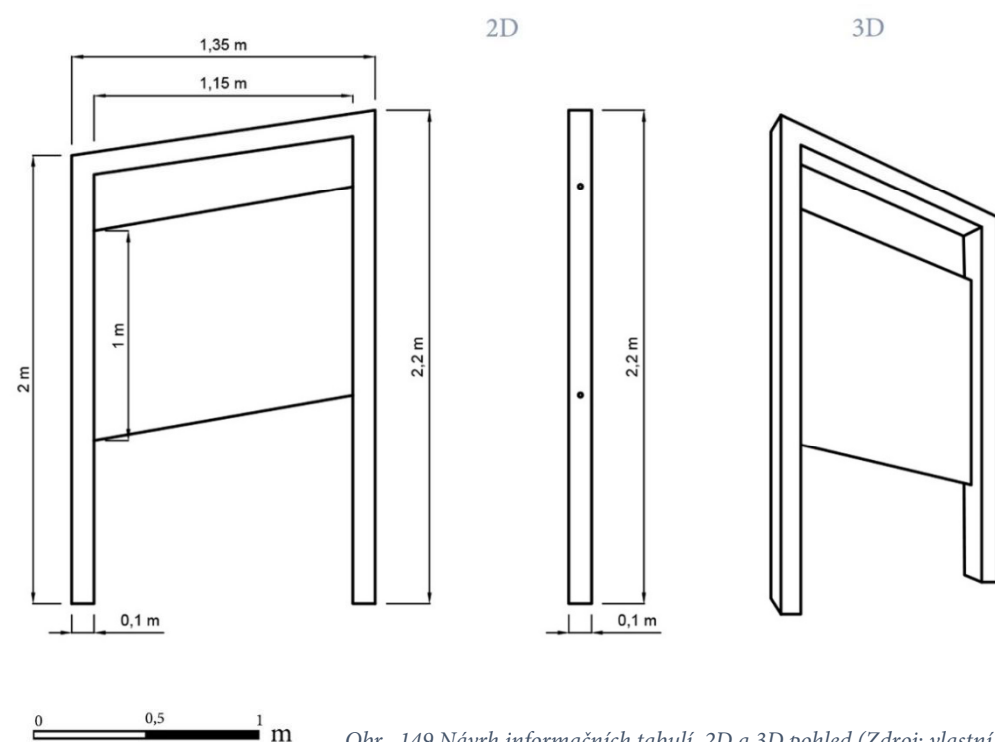
Obr. 147 Stávající stav (Zdroj: vlastní fotografie, 2019)



## 5.8 TECHNICKÉ DETAILY

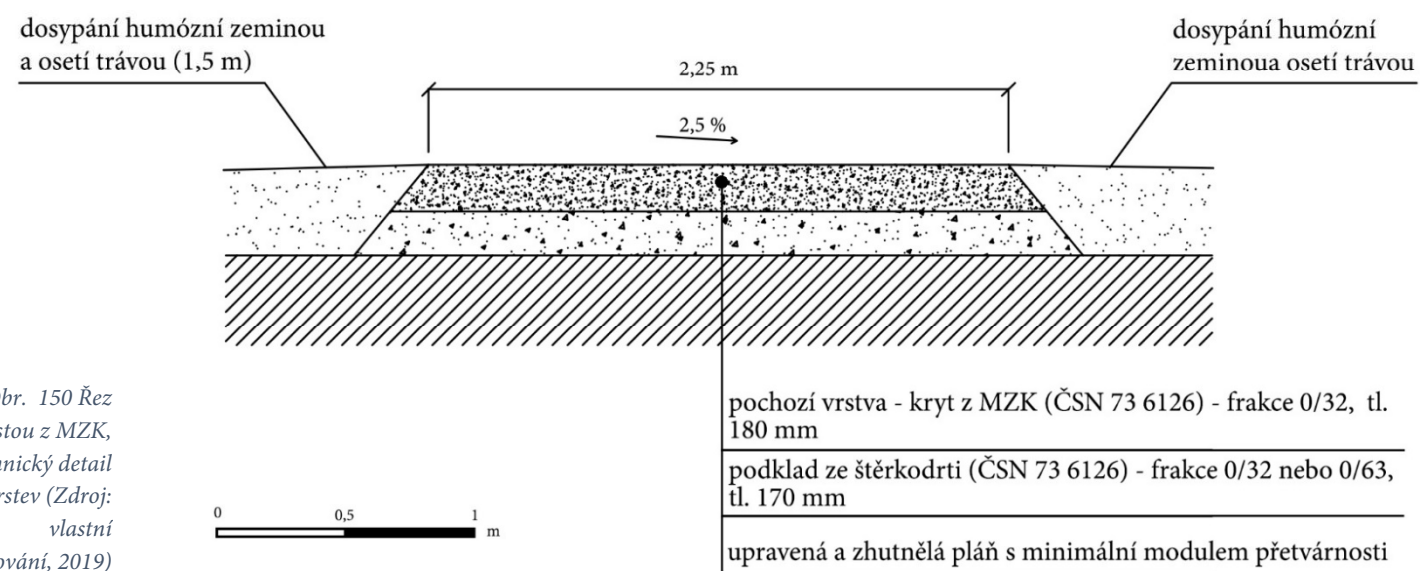
### Návrh informačních tabulí k novým naučným stezkám

V trasách nově vzniklých naučných stezek budou nainstalovány informační tabule. V případě historických stezek budou popisovat fürstenberskou historii a s nimi spjatou historií této oblasti, v případě přírodních stezek budou popisovat zdejší přírodní krásy a u vyhlídkových stezek budou v průsvitných sklech tabulí vyryty obrysy okolních panoramat s místními názvy.



Obr. 149 Návrh informačních tabulí, 2D a 3D pohled (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

### Vzorový příčný řez pěší stezkou z mechanicky zpevněného kameniva

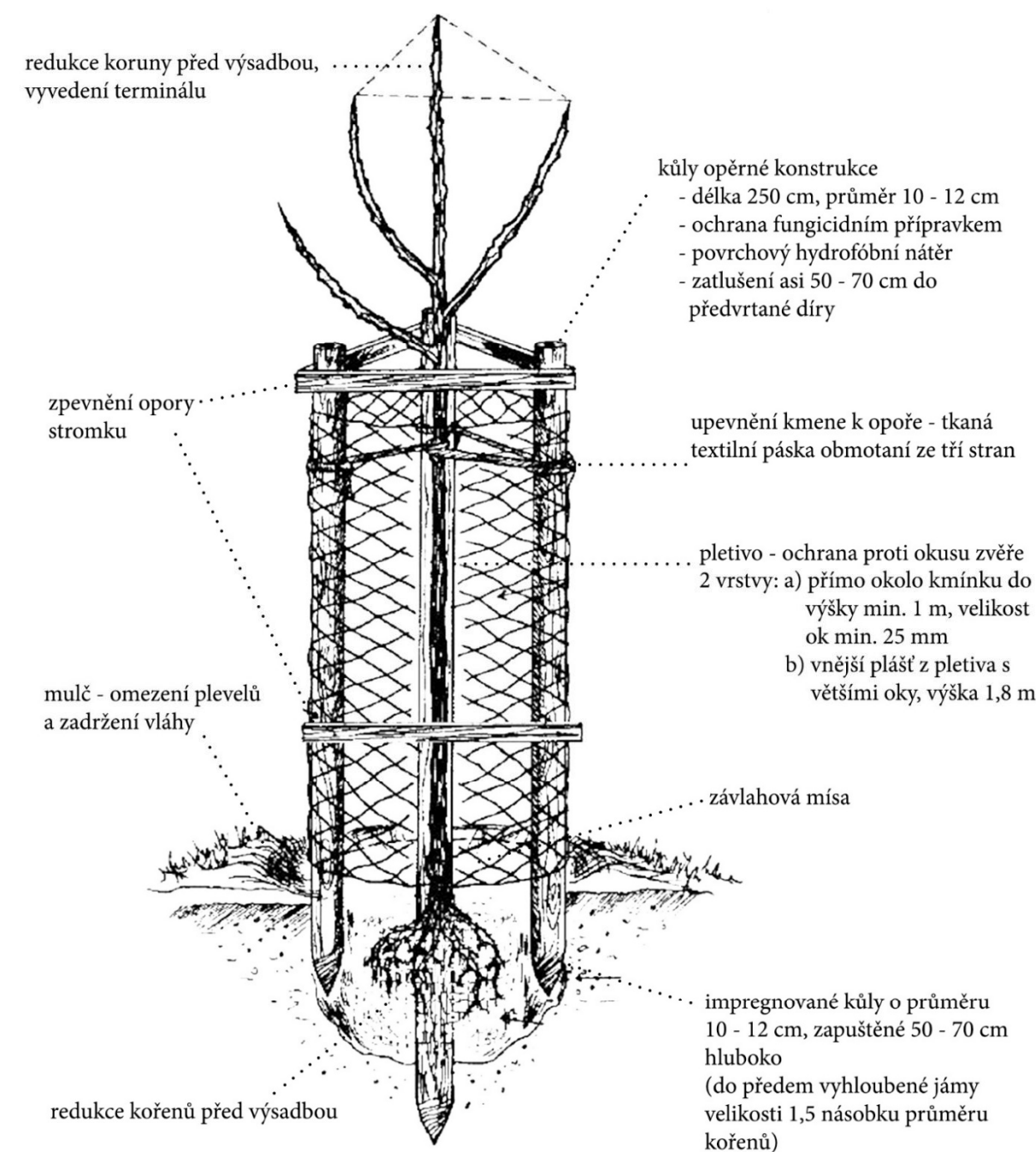


Obr. 150 Řez cestou z MZK, technický detail vrstev (Zdroj: vlastní zpracování, 2019)

### Výsadby stromků na stanovišti se silným tlakem zvěře

Jelikož je celé území obklopeno lesy, vyskytuje se zde velké množství zvěře. Aby byly nové výsadby stromů před zvěří chráněny, musejí být vysazovány s patřičnou ochranou. Současné s tím musí probíhat specifická povýsadbová péče.

Stejně jako stromy jsou i keře při výsadbě ohroženy poničením a sežráním zvěří. Proto je dobré nové výsadby remízků a doprovodných pásů vysazovat do roští, které je jednak chrání před zvěří, ale i umožňuje ptákům šířit další semena.



Obr. 151 Detail výsadby stromu na stanovišti se silným tlakem zvěře (Zdroj: Metodika pro zakládání a údržbu funkčních výsadeb, Ing. Martin Lípa, 2019)



## 5.9 ORIENTAČNÍ NÁKLADY NA NAVRŽENÁ OPATŘENÍ

	Popis položky	Měrná jednotka	Cena za jednotku (bez DPH)
<b>1</b>	<b>ZELEŇ ROSTOUCÍ MIMO LES</b>		
	Založení ÚSES (biocentra, biokoridory)	ha	1 800 000,00 Kč
	Založení extenzivního ovocného sadu	ha	430 000,00 Kč
	Stromořadí neovocných stromů (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	100 m	40 000,00 Kč
	Stromořadí ovocných stromů (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	100 m	25 000,00 Kč
	Výsadba ovocných stromů - vysokokmen rozvětvený (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	ks	1 500,00 Kč
	Výsadba listnatých stromů - ok 8 - 10 cm, s balem (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	ks	2 300,00 Kč
	Výsadba keřů - kontejnerované, vel. 40 - 60 cm (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	ks	260,00 Kč
	Výsadba keřů - prostokořenné, vel. do 60 cm (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	ha	130,00 Kč
<b>1a</b>	<b>NÁSLEDNÁ (ROZVOJOVÁ) PÉČE O VÝSADBY VČ. ZÁLIVKY</b>		
	Jednotlivé neovocné stromy	ks/rok	250,00 Kč
	Ovocné dřeviny	ks/rok	300,00 Kč
	Jednotlivé soliterní keře	ks/rok	115,00 Kč
<b>2</b>	<b>ZATRAVNĚOVÁNÍ A OBNOVA LUČNÍCH A TRVALÝCH TRAVNÍCH POROSTŮ</b>		
	Zatrávnění regionální směsí osiva (výsevek cca 20 Kg směsi/ha, urovnání povrchu, osetí, zavláčení, zavalcování, 1. seš se sběrem)	ha	40 000,00 Kč
	Založení trávníku bez modelace terénu (včetně všech nezbytných činností a materiálů)	m <sup>2</sup>	23,00 Kč
<b>3</b>	<b>VODNÍ EKOSYSTÉMY</b>		
	Revitalizace nebo renaturace koryt drobných vodních toků (obnova nebo tvorba přírodně blízkých koryt vodních toků, včetně výsadeb doprovodných břehových porostů)	m <sup>2</sup>	1 100,00 Kč
	Odbahnění vodní nádrže, obnova a tvorba tůní a mokřadů do 0,3 ha	m <sup>3</sup>	450,00 Kč

	Popis položky	Měrná jednotka	Cena za jednotku (bez DPH)
<b>4</b>	<b>TECHNICKÉ PRVKY</b>		
	Založení polní cesty	m <sup>2</sup>	1 150,00 Kč
	Založení cesty z mechanicky zpevněného kameniva	m <sup>2</sup>	1 200,00 Kč
	Vybudování pevného ohradníku pro pastvu ovcí (materiál, instalace, údržba po dobu 3 let)	bm	100,00 Kč
	Vybudování informačního panelu (návrh tisk, laminace, materiál, instalace, doprava a přesun hmot/materiálů/náradí)	ks	30 000,00 Kč

Tab. 3 Položky s cenami byly odvozeny z dokumentu "Náklady obvyklých opatření MŽP", aktualizovaného 1.1.2019 (Zdroj: Ministerstvo životního prostředí, 2019)



## 6 DISKUSE

Problematika krajiny, jejího vývoje a současného plánování je velmi obsáhlým tématem. Mimo přírodních vlivů zde stále více působí i vlivy politické a socioekonomické. Míra jejich působení se v průběhu staletích měnila a během krajinného vývoje docházelo ke změnám v krajině. V době vzniku zemědělské krajiny v okolí hospodářského dvora Karlov vlastnil celé Křivoklátsko knížecí rod Fürstenberků, který toto území výrazně ovlivnil nejen strukturováním krajiny, ale i osvícenskými názory a pokrokovými technologiemi. Z jejich majetku byl však tehdy kvůli opatství na vrchu Velíz vyňat Kublov i se svým katastrálním územím. I zde jsou v krajině patrné některé z fürstenberských stop, avšak ne v takové míře, jako v okolí Karlova a k němu přiléhajícímu území Broum. Řešené území je specifickou krajinou, kde se na jedné straně mísí záměrně komponovaná krajina s krajinou organicky rostlou na straně druhé.

Regenerace krajiny jako takové je rozsáhlý úkol, týkající se nespočtu dotčených složek. Co se týče původně komponovaných krajin, má navíc jejich obnova a regenerace další specifická úskalí. Navrhnout obnovu takového krajiny na základě literárních, ikonografických a historických mapových podkladů by bylo snazší, kdyby se právě její historická složka nemusela promítnout do 21. století. Současný přístup k hospodaření v krajině se od toho, který zde probíhal v minulých stoletích, výrazně liší a riziko, že se můžeme střetnout s nesouhlasem vlastníků půdy, je vysoké. K tomu by ovšem nemuselo dojít v případě okolí hospodářského dvora Karlov. Dvůr vlastní firma na zemědělské a lesnické stroje Karlov – Karlshof. Majitel firmy zároveň vlastní a obhospodařuje téměř všechny okolní zemědělské plochy. Podobná situace zde panovala právě v době vzniku celého území. Pokud bychom zabrousili do historie Fürstenberků na Křivoklátsku a připomněli si jejich vzorové hospodářské dvory, na kterých zaváděli nové zemědělské reformy a na které se sjížděli za inspirací hospodáři z širokého okolí, je návrh navrácení se k historickým kořenům způsobu fungování dvora Karlov a jeho okolní krajiny opodstatněný a se souhlasem majitele i reálný. Je pravdou, že obnova ovocných alejí, stromořadí a sadů znamená pro majitele ztrátu orné půdy. V případě tohoto návrhu se však jedná o kombinaci klasického zemědělství s agrolesnictvím. Znamená to, že v místech ovocných sadů bude současně probíhat pastva ovcí a ovoce ze sadů, alejí a stromořadí bude dále zpracováváno (Nuberg, 2009). Vždyť právě ovocnářství a lihovarnictví mají v této oblasti dlouho tradici.

Neméně důležité je i působení stromů v krajině. S příchodem klimatických změn a s nimi spojeným nedostatkem vody, je toto téma v současné době velmi diskutované. Stromy nejen působí jako přírodní klimatizace, ale zároveň přispívají k zadržování vody v krajině a plní i funkci větrolamů. V návaznosti na to, že v současné době

Ministerstvo zemědělství České republiky finančně podporuje zemědělce, kteří stromy do krajiny navracejí a šíří osvětu týkající se tohoto tématu, se znovu dostáváme k historii Fürstenberků a jejich šíření osvětových činností. V rukou osvětového majitele by se tak statek se svým okolím mohl znovu stát vzorovým hospodářstvím.

S výsadbou dřevin na Křivoklátsku však přichází další úskalí. Díky rozlehlým lesům se zde nachází i velké množství zvěře. Veškeré výsadby musejí být proto zvláště chráněny. S tím souvisí i navržený způsob zakládání remízku a vegetačních pásů. Ochrana výsadeb větvemi a roštím je nejen ekonomická, ale i bližší přírodě. I přes to má však svoje úskalí, která je třeba zmínit. Nejenže v blízkosti zástavby může působit tato metoda založení nevzhledně, ale v prvních letech se navíc na těchto orbou záměrně narušených plochách ujímají kromě cílových rostlin i plevele. To může způsobovat problémy zemědělcům, jejichž pole k těmto plochám přiléhají a na jejichž pozemky se právě tyto nevhodné rostliny můžou šířit. Co se zemědělců a nových výsadeb týče, je nutné, aby při používání hnojiv a retardantů byly respektovány klimatické podmínky a přiměřené vzdálenosti jejich použití od výsadeb. To samé platí při používání dalších zemědělských strojů. Možným řešením pro omezení chemických postřiků je i hloubková orba zemědělských ploch, díky kterým je půda nejen méně utužená, ale i živnější. V okolí Karlova v současné době taková orba probíhá. S návrhem nových remízku a mezi navíc často dochází ke sporům s vlastníky půdy. Ti sice na jejich realizaci mohou získat dotace, avšak 20 % z celkových nákladů musejí uhradit sami. Zemědělci tak nejen přicházejí o svoji půdu, ale navíc do tohoto počínu investují vlastní finanční zdroje. Jako alternativa se tak nabízí zakládání medonosných biopásů, jejichž realizace jsou v základu pětileté, jsou dotovány a na rozdíl od remízku mohou být po vypršení smlouvy znovu rozorány. Jedná se o plochy oseté speciální směsí plodin, které jsou důležité především pro živočichy.

S již zmiňovanými klimatickými změnami a nedostatkem vody v krajině souvisí nejen přizpůsobování zemědělského hospodaření a potřeba vytvoření pestře strukturované krajiny pomocí většího množství mimolesní zeleně, ale i návrh revitalizací umělých koryt vodních toků, jejich pramenišť a na ně navazujících mokřadů, díky nimž se voda v území udrží podstatně déle. Je potřeba zmínit, že revitalizace potoků realizující se v zemědělských plochách musejí probíhat podle specifických pravidel. Při realizaci koryt toků a jejich meandrů se může stát, že pokud nejsou břehy okamžitě zpevněny, vytvoří voda v nakypřené zemědělské půdě jiný průběh koryta, a tak se může dostat i za hranici vytyčeného území. To znovu vede k často zmiňovaným sporům s vlastníky okolních pozemků. V návrhu je detailněji zpracován příklad osázení břehů potoka vodními travinami a trvalkami, ale alternativou k tomuto způsobu může být i pokládání koberec z vodních trav, díky kterým jsou břehy zpevněny podstatně rychleji.



---

V návrhu krajinářské studie jsou zohledněny nejen přírodní hodnoty a jejich zákonitosti, ale i rozvoj místního cestovního ruchu. Navržením naučných stezek připomínajících nejen přírodní a historické skutečnosti spojené s vývojem území, ale i návazností na širší územní vztahy pomocí vyhlídkové stezky „Na Okraji“ bude docíleno zvýšeného zájmu jak místních obyvatel, tak i široké společnosti. Přírodní a kulturní hodnoty tohoto pokladu naší krajiny budou však posíleny jen do takové míry, kterou je schopna unést, aniž by ztratila své kouzlo, charakter a ráz.

## 7 ZÁVĚR

Fürstenberkové zanechali v celém Křivoklátsku významné stopy. Nejedná se jen o jednotlivé stavby, ale i o celé vesnice, a především o strukturu krajiny. Dali jí její vlastní identitu a nezaměnitelný krajinný ráz. O tom, jak velký vliv zde tento knížecí rod měl, bylo v této práci pojednáno v rámci vývoje krajiny na Křivoklátsku v literárním přehledu. V analytické části pak byly rozebrány jak přírodní hodnoty vymezeného území v okolí obcí Karlov, Kublov a Broumy, tak i bližší historie a kulturní hodnoty těchto obcí. Zatímco krajina v okolí Kublova a Broum je organicky rostlá, na okolní krajině Karlova se stejnojmenným hospodářským dvorem z 18. století je patrné, že její ráz byl záměrně komponovaný tak, aby co nejlépe vyhovoval hospodářským záměrům. Mimo to je zde patrný i obraz tehdejší vyspělosti a moci knížat z Fürstenberka, který je reprezentován nejen tvarem a velikostí dvora, ale právě i strukturou krajiny zdůrazněnou mnohdy i čtyřřadými alejemi ovocných dřevin.

Právě tyto historické a přírodně krajinářské hodnoty byly v této práci odhaleny, posouzeny a zpracovány do krajinářské studie. Byl tak vytvořen komplexní návrh řešení, který přihlíží jak k těmto zmíněným souvislostem, tak i k účinnému hospodaření s vodou v krajině. Kromě revitalizací vodních toků, pramenů, mokřadů a obnov alejí ovocných dřevin zde v rámci zmenšování zemědělských ploch vznikne i několik nových remízků, vegetačních pásů a mezí, které se postupem stanou i významnými útočišti pro zvířata. Kromě několika nových polních cest zde bylo navrženo i několik naučných stezek, díky nimž by mohl být podpořen zájem veřejnosti o tuto jedinečnou část křivoklátské krajiny a o její historii. Na základě návrhu tak vznikne prostor, který by mohl stejně jako v historii sloužit jako inspirace nejen pro hospodáře, ale i pro krajináře.



## 8 POUŽITÉ ZDROJE

### Literární zdroje

- ANTROP, Marc. Landscape change and the urbanization process in Europe. *Landscape and Urban Planning*. Gent, Belgium, 2004, 1(67), 9–26.
- BEDNAŘÍK, Tomáš. Inventární soupis fondu Velkostatek Křivoklát. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 1994
- CÍLEK, Václav. *Krajiny vnější a vnitřní*. Praha: Dokořán, 2002. ISBN 80-7363-042-7.
- COLLINGE, S K. -- FORMAN, R T T. Ecology of fragmented landscapes. Baltimore: John Hopkins University Press, 2009. ISBN 978-0-8018-9138-0.
- CROŤ, Jana. *Zámek Lány: 600 let historie*. Praha: Správa Pražského hradu, 2007. ISBN 978-80-7381-093-1.
- CULEK, Martin. *Biogeografické členění České republiky II. díl*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – AOPK ČR, 2005. ISBN 80-86064-82-4.
- DROSTE, Berndt von, Mechtild RÖSSLER a Herald PALCHTER. *Cultural landscapes of universal value*. New York: Gustav Fischer Verlag Jena, in cooperation with UNESCO, 1995. ISBN 3-334-61022-5.
- DVOŘÁK, Otomar. *Hora bohů a lidí*. Beroun: Knihkupectví U radnice, 2003. ISBN 80-902881-8-9.
- DVOŘÁK, Otomar. *Tajemné stezky Křivoklátským královským hvozdem*. Praha: Nakladatelství Regia, 2014. ISBN 978-80-87866-13-9.
- DVOŘÁKOVÁ, Eva a kol. 100 technických a industriálních staveb Středočeského kraje. 1. vyd. Praha: Titanic, 2008. ISBN 978-80-86652-37-5
- HEIKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství v Praze, 1984.
- HORA – HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. 3. vydání. Praha: Baronet, 1995. ISBN 808589047X.
- JONGMAN, R. H. G. Homogenisation and fragmentation of the European landscape: ecological consequences and solutions. *Landscape and Urban Planning*. Wageningen, The Netherlands, 2002, 2(58), 211–221.
- KOŠTÁL, Vratislav a Renata KOŠTÁLOVÁ. *Historická sídla Středočeského kraje: Díl druhý, Berounsko, Kladensko a Rakovnicko*. Brno: Barriester & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-82-2.
- KUPKA, Jiří. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké technické učení v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.
- LAKE, P.S., N. BOND a P. REICH. Linking ecological theory with stream restoration. *Freshwater Ecology and School of Biological Sciences*. Monash University, Victoria, Australia: Blackwell Publishing, 2007, (52), 597–615. DOI: 10.1111/j.1365-2427.2006.01709.x.
- MEZERA, Alois. *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství v Praze, 1979.
- NEUHÄSLOVÁ, Zdenka. *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky: Mapa a textová část*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0687-7.
- NUBERG Ian, GEORGE B, REID R. *Agroforestry for natural resource management*. Australia: Csiro, 2009.
- PACÁKOVÁ, Božena a Jaroslav PETRŮ. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-279-1.
- PETŘÍK, Petr, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, Martin WEBER, Jana MACKOVÁ, Josef FANTA, Pavel KOLIBÁČ, Josef HEJZLAR a Tomáš JUST. *Krajina a lidé*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2695-8.
- RABBINGE, R. a C. A. VAN DIEPEN. Changes in agriculture and land use in Europe. *European journal of agronomy*. Wageningen, The Netherlands, 2000, 2(13), 85–99.
- SALAŠOVÁ, Alena. *Krajinné plánování I.: Úvod do plánovacích procesů*. Brno: Mendelova univerzita, 2015. ISBN 978-80-7509-242-7.
- SCHAMA, Simon. *Landscape and Memory*. New York: A.A. Knopf, 1995. ISBN 0679735127.
- SKLENIČKA, Petr. *Pronajatá krajina*. Praha: Centrum pro krajinu, 2011. ISBN 978-80-87199-01-5.
- SKALICKÁ, Eva. *Šlechtické rody na Rakovnicku*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 1998. ISBN 80-85868-18-0.
- SVOBODA, Pravomil. *Křivoklátské lesy dějiny jejich dřevin a porostů*. Praha: Praha: [s.n.], 1943.
- VACEK, Oldřich a kolektiv. *Tvorba krajiny*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2014. ISBN 978-80-213-2462-6.
- VĚTVIČKA, Václav a Jan RENDEK. *Berounka: Řeka bez pramene*. Praha: Jan Vašus, 2009. ISBN 978-80-7236-656-9.



VODVÁŘKA, Václav. *Lány a okolí ve světle místních a pomístních jmen*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník – Státní oblastní archiv v Praze, 2006. ISBN 80-86772-17-9.

VOREL, Ivan a Jiří KUPKA. *Krajinný ráz: Identifikace a hodnocení*. České vysoké učení technické v Praze: Nakladatelství ČVUT, 2011. ISBN 978-80-01-04766-8.

WHITE, JR., Lynn. The Historical Roots of Our Ecologic Crisis. *Science, New Series*. American Association for the Advancement of Science, 1967, (155), 1203–1207.

ZONNEVELD, Isaac Samuel. *Land Evaluation and Land(scape) Science*. Enschede: International Institute for Aerial Survey and Earth Sciences, 1979

## Elektronické zdroje

ATELIER, V. Studie vyhodnocení krajinného rázu: Životní prostředí. *Středočeský kraj* [online]. Praha: Krajský úřad, 2014 [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/zivotni-prostredi/priroda-studie>

Collins English Dictionary. *Landscape definition and meaning*. Collins [online]. Collins, ©2019 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/landscape>

Kublov – oficiální stránky obce. *Historie obce* [online]. Kublov: Obec Kublov, 2009 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: [http://kublov.cz/pages/vznik\\_obce.html](http://kublov.cz/pages/vznik_obce.html)

Ministerstvo životního prostředí. *Mezinárodní úmluvy v ochraně přírody* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni\\_umluvny\\_v\\_ochrane\\_prirody](https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluvny_v_ochrane_prirody)

Ministerstvo životního prostředí. *Významné krajinné prvky* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/cz/vyznamne\\_krajinne\\_prvky](https://www.mzp.cz/cz/vyznamne_krajinne_prvky)

Ministerstvo životního prostředí. *Platná legislativa* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2019 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf>

Natura 2000. *Oficiální webové stránky soustavy Natura 2000 v České republice* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, ©2006 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=2102&akce=&ssHledat=>

Národní památkový ústav. *Právní předpisy a mezinárodní dokumenty* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2019 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty>

Obec Broumy. *Dějiny obce Broumy* [online]. Broumy: Galileo Corporation, 2019 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <http://www.broumy.cz/informace-o-obci/historie/>

Oficiální stránky obce Roztoky. *Historie a zajímavosti* [online]. Roztoky: Galileo Corporation, 2019 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <http://www.obec-roztoky.cz/obec-88/historie/>

Správa CHKO Křivoklátsko. *Ochrana přírody* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, ©2019 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://krivoklatsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>

## Zdroje podkladových map

ČÚZK. *ArcGIS Web Application – Mapová aplikace analýzy výškopisu* [online]. Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, ©2019 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/dmr/>

ČÚZK. *Geoprohlížeč* [online]. Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, ©2019 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/dmr/>

ČÚZK. *Ústřední archiv zeměměřičství a katastru – Archiválie* [online]. Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, ©2010 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>

Česká geologická služba. *Mapové aplikace* [online]. Praha: Resort životního prostředí, 2019 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/mapy/mapy-online/mapove-aplikace>

Mapy.cz. *Mapy.cz* [online]. Seznam.cz, OpenStreetMap, 2019 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://mapy.cz>

Národní geoportál INSPIRE. *Národní geoportál INSPIRE* [online]. Praha: CENIA, 2018 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>